¶ CARMINVM PROVERBIALIVM,

totius humanæ vitæ ſtatum *breuiter delineantium, necnon* vtilem de moribus doctrinam iucundè proponentium.

(*.*)

LOCI COMMVNES IN GRAtiam iuuentutis ſelecti.

Si Chriſtum diſcis, ſatis eſt, ſi cætera neſcis,
Si Chriſtum neſcis, nihil eſt, ſi cætera diſcis.

Impreſſum Londini,
1609

S.A.I. AD EMPTOREM.

NOn dubito multos lectores hic fore ſtultos,
Qui ſunt dicturi, liber hic quod debeat vri,
Quando ia eo verſus non vllus ſit bene terſus,
Ac opus inceptum totum ſit prorſus ineptum.
Sunt tamen ipſi illi, qui amant dicteria Grylli,
Et qui Smoſmannum cupiunt audire per annum
Turpia dicentem, vel Suarmum ſpurca loquentem,
Quiq, legunt Pfaffi Calebergi facta, vel affi.
His placet inſanus Neidhart, Larin quoque manus,
Corneus, Seufridus bonus eſt nonas per & idus,
Marcolf laudatur, Eulenſpiegelus amatur:
Et quis non legit, quæ frater Rauſchius egit,
Tale quid inſulſum, fatuo de pectore mulſum.
Semper ſic laudant, vt ad omnia peſſima plaudant.
Cum tamen authores ſoleant corrumpere mores,
Tales, ac digne poſſint comburier igne,
Ob res obſcœnas, vt dent propter mala pœnas.
Hic liber haud vanas doctrinas, ſed bene ſanas
Proponit: luſtra, non perdes tempora truſtra,
Quamuis ad mores meliori carmine flores
Paſſim venduntur, multumque & vbique leguntur:
Eſt tamen his chartis, iucundæ nonnihil artis,
Quæ poterit vere ridendo multa docere.
Proque venenatis ſaltibus damnoque paratis,
Ridiculis, horis tradit præcepta decoris.
Ne facile hæc cedent animo ſi qui modo credent.
Eſt breuitas verbis, nec virtus maior in herbis,
Quæ tantum vellunt, & morbos in cute pellunt,
Non vitium mentis purgant prauum ſapientis.
Ergo ne calca mox librum ſtulte Menalca.
Sed mage protector ſias illi bone lector.
Haud iſtuc tendit, qui carmina talia vendit.
Vt nunquam poſcas meliora, ſed hæc modo noſcas.
Verum ſi fari tentabunt, atque iocari,
Hæc potius belli capiant diſcenda puelli,
Quam Veneris ſpinas triſtes, Bacchique ruinas.

LOCORVM HVIVS OPVSCVLI INDEX.

A

ABsurda 1
Adiaphora 2
Adulatio ibid
Aemulatio 113
Aenigmata 2
Aequiuocatio 4
Afflictio ibid
Aliena 5
Ambitio ibid
Amicitia ibid.
Amor 8
Animalia 9
Arcanum 11
Arrogantia 12
Ars 14
Assiduitas 17
Astra 19
Astutia ibid
Auaritia ibid
Audacia 22
Aula ibid

B.

BAptismus 23
Bella ibid
Beneficentia ibid.

C.

CAecitas 25
Calumnia 26
Campana ibid
Captiuitas 27
Caritas ibid.
Castitas ibid.
Causidici 119
Christus 49
Cibi 27
Coactus 153
Concordia 35
Confessio ibid
Coniectura ibid
Coniugium 141
Conscientia 36
Consensus ibid
Consilium 38
Consortium ibid
Consuetudo 40
Contemptus 41
Conuiuium 43
Cura 44
Curiositas 45
Cursus ibid.
Custodia ibid

D.

DAmnatio æterna 117
Damnum 45
Debitum ibid
Deformitas 89
Deus 49
Diabolus 52
Diffidentia 86

Diffe-

Differentiales 53
Discordia 66
Dissimulatio 197
Diuersa studia 67
Diuitiæ 68
Doctrina 14
Dominium 72

E.

Ebrietas 74
Ecclesia 78
Ecclesiastici 79
Epicedia 83
Error ibid
Excellentia 83
Exempla ibid.
Experientia 84

F.

Fama 84
Fames 86
Festinatio 86
Festi dies ibid
Fides ibid
Finis 87
Forma 89
Fortuna ibid
Frugalitas 94
Fuga ibid.
Furtum ibid
Futura 95

G

Garrulitas 95
Gaudium 96
Gloria 97
Gratia 97
Gratitudo ibid.

H

Haeretici 98
Herbæ ibid
Homo 100
Homicidium 104
Honor 105
Hospes ibid
Humanitas ibid.
Humilitas 106

I

Iactantia 12
Ieiunium 106
Ignauia ibid,
Ignis 108
Ignorantia ibid.
Imperitia 108
Impossibilia 109
Impostura ibid.
Incerta 110
Inconstantia ibid
Indecora 1
Industria 122
Infamia 26
Ingratitudo 110
Inimicitia 111
Iniuria ibid
Iniustitia 112
Insidiæ 113
Inuidia ibid.
Inutilia ibid.
Iocus 114

Ira 114
Iudicium extremum 116
Iuramentum. 118
Ius *ibid*
Iuriſtæ 119
Iuſtitia *ibid*
Iuuentus *ibid.*

D

Labor 122
Laus 124
Leges *ibid*
Libertas 125
Lucrum *ibid.*
Ludus 126
Lux *ibid.*

M

Malitia 164
Malum 127
Maria *ibid*
Martyria 128
Medecina *ibid.*
Medicamenta 129
Media *ibid.*
Memoria 130
Mendacium *ibid.*
Mendicitas 160
Mercatio 130
Meretrix. *ibid.*
Meteora 131
Mimi 132
Minæ *ibid*
Miſericordia. *ibid.*
Modus *ibid.*
Morbi 134
Mors 136
Mores 140
Mulier 141
Multitudo 146
Mundus *ibid*
Munera 150
Muſica 151
Mutuum *ibid*

N.

Natura 152
Neceſſitas 153
Nihil 154
Nimium 132
Nobilitas 154
Nouitas *ibid.*
Nox *ibid*
Nuntius 155

O.

Obedientia 155
Obſcuritas 154
Occaſio 155
Ocium 106
Officium 156
Opera *ibid.*
Origo 157
Ornatus 207

P

Pædagogia 158
Parentes. *ibid.*
Patientia 159
Patria *ibid.*
Paupertas 160

Pax 164
Peccata. ibid.
Pecunia 68
Peregrinus 169
Peregrinatio ibid
Periculum 170
Perſeuerantia ibid.
Philautia ibid.
Piſtura 171
Pietas ibid.
Pœna malefacti 168
Pœnitentia 175
Poſſibilia ibid
Potentia 72
Potiones 27
Præpoſtera 1
Preſentia 174
Precatio 175
Principium 176
Proceres 177
Procraſtinatio ibid.
Profuſio ibid.
Promiſſio 178
Proprium ibid.
Prudentia 180
Pudor 182
Pueritia 119

R

Raritas 182
Requies 183
Riſus ibid.
Ruſtici ibid.

S.

Sanitas 185
Sapores 189
Satietas ibid.
Scriptura ſacra 194
Securitas 191
Senectus 192
Sermo 193
Seruitus 195
Similitudo ibid
Simplicitas 197
Simulatio ibid
Solertia 180
Solutio 199
Somnium ibid
Somnus ibid
Spes 199
Spiritus S. 52
Stultitia 200

T.

Taciturnitas 202
Tarditas 293
Temperantia ibid.
Tempus 204
Tenebræ 154
Terra 206
Teſtimonium ibid.
Timor ibid.
Trinitas 52

V.

Valetudo 207
Veratio ibid.
Venus. ibid.

Veritas

Veritas	207	*Vita*	210
Veſtitus	*ibid*	*Vita æterna*	117
Vexatio	208	*Vitia*	164
Vicinitas	*ibid*	*Vnus*	212
Vilitas	41	*Voluntas*	*ibid*
Vinum	74	*Voluptas*	*ibid*
Violentia	111	*Votum*	175
Virginitas	27	*Vſus*	213
Virtus	209	*Vulgus*	*ibid.*

FINIS.

¶ CARMINVM PROVERBIALIVM Loci communes.

ABSVRDA, INDECORA, Præpoſtera.

Agninis lactibus alligare canem.

I canis ex hilla religatur, mordet in illa.

Aliorum medicus, ipſe vlceribus ſcates.

Conditor es iuris, qui ſpernere iura videris:
Crimina condemnas, qui crimine primus haberis.

Item:

Dogma tuum ſordet, cum te tua culpa remordet,
Multi corripiunt crimen, quod linquere nolunt.

Annulus aureus in naribus Suis.

Eſt in perſona pudor inſipiente corona.

Item:

Nullus inungatur nebulo, plebs vndique fatur.

Currus bouem trahit.

Heu ſerui regnant, domini famulantur: aſelli
Ornantur phaleris, dephalerantur equi,

Encomia canere ante victoriam.

Quando potes ſubijci, non debes dicere, Vici.

Sidera cælo addere.

Ad mare decliuus omnis currit citò riuus.

Item:

Cui sunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item:

Hic mos est genti, panis præbetur habenti.

Item:

Pernas laudare nullum decet, hoc scio clarè.

Item:

Queis satis est, his plura fiunt, his vndique fertur,
His datur, his emitur. pauper vbique iacet.

Item:

Tu teneas panem, tibi protinus ova dabuntur.

Item:

Vndique per montes currunt in flumina fontes.

ADIAPHORA.

Quod nihil & nulli nocet, vtique non nocet vlli.

ADVLATIO. Vide Impostura.

Adulari quæstus nunc est multó vberrimus.

Nil dant mensipetæ, nil portant præter Auete.

Item:

Si vis laudari, si vis charúsque vocari,
Discas adulari: nam tales sunt modó chari.

AENIGMATA

Annus, Pannus.

Est quiddam sine P. cui seruit noxque dieique:
Cui P. si dederis, facies tunicam tibi ritè.

Aue.

Mitto tibi nauem, prora puppique carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, sustento senem, rego gressus
Sum terror canibus, habeat me pro duce fessus.

Castanea.

Arbor inest syluis, quæ scribitur octo figuris:

Fine

Fine tribus demptis, vix vnum in mille videbis.

C.O.Q.C.S..T.S.

Sunt oculos clari qui cernis ſydera tanquam:
Dico Grammaticum, verſum qui conſtruit iſtum.

Cor

Dimidium ſphæræ, ſphæram cum principe Romæ,
Exigit à nobis totius Conditur orbis.

Item:

Redde Deo mediam lunam, ſolem, canis iram.

Coruus.

Res volat in ſyluis, nigro veſtita colore:
Si cor abſtuleris, pes tibi Teuto manet.

Gallus Gallinacius.

Os aperire veta, quæſtorum namque moneta.
Ipſius eſt meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Item.

Mater me peperit: pario mox filia matrem.

Item:

Quam mater genuit, generauit filia matrem.

Homo.

Eſt animal quoddam, quod cunctis eſt benè notum,
De mane quadrupes, medio bipes, ſerò tripes.

Mules obliniſcitur.

Stultus les ſua mi calcaria viſcitur obli.

Muſcatum.

Si caput eſt, currit. ventrem coniunge, volabit:
Adde pedem, comedes, & ſine ventre bibes.

Pauo.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos quærere.

In denſis ſyluis venor bis quinque catellis.

Quod capio, perdo: quod non capio, mihi ſeruo.

Salutem.

Mitto tibi Metulas, cancros imitare legendo.

Ter tria dant ſeptum, ſcil. literas.

Ter tria dant ſeptem, ſeptem ſex, ſex quoque tres ſunt:
Octo dant quatuor, quatuor faciunt tibi ſeptem.
Hæc bene ſi numeres, facient tibi millia quinque.

Vrina.

Dic mihi, quod flumen ſoleat conſcendere montes?
Hoc mihi ſi ſoluas, Oedipus alter eris.

ÆQVIVOCATIO. vide Differentiales.

Erroris mater fuit æquiuocatio ſemper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adeſt.

Auxilium Chriſti venit ad nos tempore triſti.

Item:

Quando timor maior, tunc Deus eſt propior.

Item:

Vidi ſaluatos, prius anxietate grauatos.

Item:

Vngere vult hominem, quem percuſſit Deus, omnem.

Deus quos amat, arguit & caſtigat.

Hic Homo torquetur, vt ſic patiendo probetur.
Vt mens purgetur, vt præmia plura lucretur
Ne ſublimetur, vt Chriſto gloria detur,
Et præſeruetur, ne perpetuò crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis, nunquam diſcrimina deſunt:
Et cum quo certet, mens pia ſemper habet.

Item:

Qui modò torquetur, neſcit quàm magna lucretur:
Cum furit atque ferit Deus, olim parcere quærit.

Item:

Item:

Visitat hos homines Christus, quos diligit, omnes.

Tribulatio homines ad Deum conuertit.

Christo quando datur res, spes bona tunc tribulatur,

Item:

Pressa malis anima, dum supplicio tribulatur,
Sæpe recordatur quæ fecerit, & mediatur,
Et dolor & mœror magis inde sibi cumulatur:
Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno corio ludere.

Læditur Vrbanus, non claudicat inde Romanus.

Item.

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item:

Si calcar proprium sit, equus tuus, ambulo multum,

AMBITIO.

Gloria Crocodylus.

Non honor est, sed onus, species læsura ferentem:
Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdauit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Tu caueas dici nimium laudatur amici:
Tempore monstrabit, quantum te semper amauit.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Dum tribulor grauiùs, tunc nosco quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, bene qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te.

Item:

Tempore fælici non cognoſcuntur amici:
Sorte patet miſera, quæ ſit dilectio vera.

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quàm mea quærit.

Item:

Verus amor miſerum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore fœlici, multi numerantur amici:
Cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Amici multi fœlicium.

Cui bene ſuccedit, is amicos ſæpe videbit.

Amici peccantes reprehendendi potius, quàm imitandi.

Dilige ſic homines, vt eorum crimina vites.

Amicos nouos parans, ne obliuiſcaris veterum.

Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus,
Credite, temporibus hæc valuêre ſuis.

Item:

Calles antiquos ſeruos, veteres & amicos,

Item:

Non eſt antiquus per te damnandus amicus,

Denudare amici myſteria, deſperatio eſt animæ infœlicis.

Prudens celabis, quod amicis turpe putabis:
Ne culpent plures, quod ſolus pandere cures.

Modus retinendorum amicorum.

Plurima des, perpauca petas, nil accipe: ſi nil
Accipias, & pauca petas, & plurima dones,
Gratus eris populo, te mille ſequentur amici.
Si nihilum trades, citò eris priuatus amico:
Plurima ſi queres, multam patiere repulſam:
Si multa accipias, populus te dicet auarum.

Nil

Nil cape, pauca, petas, des plurima, habebis amicos.

Item:

Temporibus noſtris quicunque placere laborat,
Det, capiat, quœrat, plurima, pauca, nihil.

Ne cuiuis dextram iniecerís.

Qui conſanguineus, mihi firmior extat amicus,
Stultus cunctorum ſit, quiuis amicus eorum.

Neceſſarius eſt neceſſarius.

Audiui dici, quód erunt duo ſemper amici.

Item:

Nemo ſibi ſatis eſt, eget omnis amicus amico.

Item:

Non vllus medicus melior quam fidus amicus.

Item:

Plus valet infido bene fidus amicus amico,
Quàm nummis plena de quolibet ære trumena.

Item:

Rex eſt mendicus, cui non eſt vllus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quòd amicus debet amico,

Item:

Vſus amicorum bonus hic & vbique locorum.

Tuta frequenſq; via eſt, per amici fallere nomen.

Non eſt veridicus ſubridens omnis amicus.

Item:

Plus nocet, vt noſtis, ad cuncta domeſticus hoſtis.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt peiora venenis:
Peruerſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Vulgus amicitias vtilitate probat.

Qui mea plus quærit, falſius amicus erit.

AMOR.

Absentia debilitatur amor.

Qui procul ex oculis, procul est à lumine cordis.

Amata relinquere durum est,

Est amor ingratus, cum non sit amator amatus.

Item:

Est oculo gratum, speculari semper amatum.

Item:

Heu dolor est, gratis abscredere rebus amatis.

Item:

Illi pœna datur, qui semper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur, contrà verò augetur.

Cede, venus cedit, si stas, Venus improba lædit:
Si fugias Veneris prælia, tutus eris.

Item:

Ipse bene poteris luxus frœnare furorem
Si fugias: potior potio nulla datur.

Item:

Qua specie Martis venit victoria Parthis,
Hac Venerem fugito, qua fuga sola fugit.

Item:

Vsu crescit amor omnis, decrescit abusu.

Ex aspectu nascitur amor.

Non affectatur, oculis quod non speculatur.

Item:

Virginis aspectus penetrat sine vulnere pectus,

Miser est qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor & amatus,
Cuius odor sapidus, insipidusque sapor.

Item:

Nescio quid sit amor, nec amo, nec amor, nec amaui:
Sed scio, si quis amat, vritur igne graui.

Item:

Non

Non amor, vt perhibent, Deus est: sed amaror & error:
Numen, amor nullus: numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus versatur amantis:

Item.

Omnis amans, amens: amor est insania: sano
Insanit certò pectore, quisquis amat.

Item:

Pallet amans omnis: namque hic color aptus amanti.

Item:

Pallida furtiuum facies monstrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores.
Nec modus & requies, nisi mors, reperitur amoris,
Cedit amor verus, ab amantis pectore serus.

Item:

Vnam semper amo, cuius non soluor ab hamo.
Scilicet insano nemo in amore videt.
Cæcat amor mentes, ac interdum sapientes.

Item:

Quamuis fœdatur, cuius placet id quod amatur.

Item:

Quatuor ista timorque, odium, dilectio, census
Sæpe solent boni rectos peruertere sensus.

Item:

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam:
Quisquis amat ceruam, ceruam putat esse Mineruam:
Quisquis amat luscam, luscam putat esse venustam.

Item.

Vrit amor cæcus, non est amor arbiter æquus:
Nam deforme pecus iudicat esse decus.

ANIMALIA.

Animalia quædam hominem suis superant proprietatibus.

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine cibis viuentia.

Quatuor ex puris vitam ducunt elementis:
Chameleon, talpa, maris halec, & Salamandra.
Halec vnda fouet, ignis pascit salamandram,
Talpam terra nutrit, aer quoque Chameleontem.

Animalium quorundam ætates.

Sepes de virgis per tres annos bene durat,
Et per tres sepes sit tibi vita canis,
Et per tres canes sit tibi vita caballi,
Et per tres cabalos viuere possit homo,
Et per tres homines asinus bene viuere possit,
Et per tres asinos aucam tu viuere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices viuere coruus habet,
Et per tres coruos viuere quercus habet
Et per tres quercus elephantem viuere dicas.

Auca.

Floribus arboreis fulua creatur auis.
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & grauidatur,
Conceptum reijcit, in aquam cadit, auca creatur,
Fit cibus egregius, nobilibúsque detur.
Hæc auis à coitu stat libera, virgo putatur,
Non nidos, non oua parit, nulli sociatur:
Sicut enim peperit flos, ita sola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene disce probando:
Est lingua medicus, dominóque fidelis amicus,
Ædes custodit, fures latrandóque prodit.

Castor.

Quæstio soluatur, Cum castor ab hoste fugatur,
Cur ablatiuos dentes gerit in genitiuos?

Illos

Illos dente ferit, quia sic euadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Vtique vitares, & pelles non adamares.

Insectorum quorundam ortus.

Bos dat apes, dat bruchos equus, fucos quoque mulus,
Dat vespas asinus, sic ait Isidorus.

Monachus piscis.

Piscis vbi monachus,, seu forma monastica crescit.
Fértque cucullatum per maris alta caput,
Calceus est illi conformis & ampla cuculla,
Tam bene dispositа, qua non foret aptior vlla,
Et quasi vox hominis garrula lingua satis.
Frons, manus & vultus hominũ, moderamine sulcus
Dum facit insultus, reboátque mouétque tumultus,
Mergere nauiculas sæpius arte parat.

Sus

Os veteris durum porci, sed non bene purum.
Sus malè pingue scit cum furfure, sed citò crescit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum sibi seruat amorem,
Amissóque pari, nescit habere parem.

ARCANVM.

Arcana celanda.

Clarius hoc egomet scio, qua me calceus vrget.

Item:

Res occultandæ tacitis sunt participandæ.

Occultæ musices nullus est respectus.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Infœlix qui multa sapit, nescitque docere:
Infœlix qui pauca sapit, spernitque doceri:
Infœlix cuius prodest sapientia nulli.

Tempus

Tempus omnia reuelat.

Nil adeò ſubtile, dies quin detegat vltrò:
Nil igitur facias, cur puduiſſe queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Quicquid nix celat, ſolis calor omne reuelat.

ARROGANTIA.

Iactantiaq;.

Deus ſuperbis reſiſtit.

Diſce ſupercilium deponere, diſce timere.
Ante pedes foueam, quiſquis ſublimè minaris.

Item.

Eſt verum verbum, Frangit Deus omne ſuperbum.

Item:

Stultus in hoc verbo, loquitur rex ore ſuperbo:
Vah Babylon, Babylon, proprio te robore ſeruo,
Omnia regna rego, ſum Deus orbis ego.
Cumque loquendo ſedet, Deus altiùs intonat æde
Prorſus ab hac ſede, tibi dico ſuperbe, recede,
Vt pecus incede, gramina pronus ede:
Brutus es, in terris fœno veſceris & herbis.
Eſto timor populis & pœna futura ſuperbis,
Exemplárque regum, qui malè regna regunt.

Item:

Vindicat elatos iuſta ruina gradus.

Extra periculum ferox.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nunquam iactares grandes procul ipſe molares.

Item:

Sæpe minus faciant homines qui magna minantur.

Fœlix ſe erigendo fœlicitatem amittit.

Dum

Dum petit elatis nimium ſublimia pennis,
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Item:

Icare nate bibis? iam iam ſine patre peribis?
Iam tibi dixi bis: Medio tutiſſimus ibis.
Icarij fati memores eſtote beati.

Item:

Si tibi gratia, ſi ſapientia, formaque detur,
Sola ſuperbia deſtruit omnia, ſi comitetur.

Laus propria ſordet.

Ne iactes, quia laus proprio ſordeſcit in ore.

Item:

Qui ſeſe laudat, laudis ſe munere fraudat.

Item.

Qui libet ignotis de ſe bona prædicat: & qui
Non habet, vſurpat nomina magna ſibi.

Item:

Seſe vicinos iactans habet vndique pranos.

Item:

Vincat opus verbum, minuit iactantia famam:
Nec ſine re cupias tu nomen habere magiſtri.

Qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit quomodo oporteat ſcire.

Doctus ait ſe ſcire nihil, ſe plurima narrat
Scire ſed indoctus: ſcit prior, iſte putat.

Item:

Futilis omnis homo eſt, perſuaſa turgidus arte:
Sic ſapiens doctus plurima, ſcitque nihil.

Item:

Omnis homo nihil eſt, aliquid qui ſe putat eſſe.
Eſt aliquid, quiſquis ſe putat eſſe nihil.

Quid ſuperbis terra & cinis?

Cum fax, cum limus, cum res viliſſima ſimus.

Vnde

Vnde ſuperbimus? neſcimus quando perimus.

Item:

Quid miſer elato turgeſcis homuncule vultu?
Cras eris in vili putre cadauer humo.

Item:

Vnde ſuperbit homo, cuius conceptio culpa?
Naſci, pœna: labor, vita: neceſſe, mori?

Superbia vitium eſt rebus ſolemne ſecundis.

Cum bene pugnabis, cum cuncta ſubacta putabis,
Quæ magis infeſtat, vincenda ſuperbia reſtat.

Item:

Luxus opum, proles generoſa, ſcientia, forma,
Bis duo ſunt, quibus extollit quis ſe ſine norma.

Item:

Tu nimis extolli per prælia proſpera noli:
Regi namque poli ſunt omnia ſubdita ſoli.

Vino vendibili ſuſpenſa hedera nihil eſt opus.

Non figat ſigna, qui laude facit benè digna.

Item:

Rumiferat de te tua non, ſed vox aliena.

Item:

Verbis non iacta te, ſed facias bona facta.

ARS ET DOCTRINA.

Ars naturæ defectum in multis ſupplet.

Ars compenſabit, quod vis tibi parua negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram. loquitur, Dia. vera docet, Rhet verba colorat,
Mus. canit, Ar. numerat, Geo ponderat, Aſt. colit aſtra

Aurora amica Muſis.

Surgere non ceſſes, cum Phœbus ſurgit abortu:
Mane bonis ſtudijs quilibet aptus erit.

Cur neſcire pudens prauè, quàm diſcere, malo?

Non pudor eſt quæri, quæ neſcis, ſiue doceri:

Qui

Qui ſcit, laudatur: qui neſcit, vituperatur.

Doctrina à iuuentute amplectenda.

Artem ſcruteris, quamuis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, ſi vis vitare ruinam.

Item:

De ſtudio, ſocie, redeuntem videro cùm te,
Ecce, quid ediſti, non quæram, quidúe bibiſti,
Aut quid feciſti? ſed quæram, Quid didiciſti?

Item:

Diſce bonas artes, cum tempora dantur & anni,
Quiſquis amas Muſas literulaſque puer.
Tempus adhuc veniet poſt paucos forſitan annos,
Quo luſiſſe minus, plus didiciſſe velis.

Item:

Diſcere ne ceſſes, ſi doctor maximus eſſes:
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Diſcere non pudeat, vultum doctoris honora:
Ne malè tempus eat, vigilans attentè labora.

Item:

Doctrinæ cultus ſpernit nemo niſi ſtultus.

Item:

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Iure poteſt dici barbarus omnis homo.

Item:

In ſtudio tria damna luo, ſi non bene diſco:
Nummos conſumo, modicum ſcio, tempora perdo.

Item:

Mens, ſine doctrina manet in te certa ruina.

Item:

Quid ſine doctrina vita eſt, niſi fœda latrina?

Item:

Scribere

Scribere, cantare discas, Latinaque fari:
Si pauper fueris, posteà dives eris.

Item:

Si puer hoc sciret, quantum doctrina valeret,
Rarò dormiret: sed nocte dieque studeret.

Item:

Vt ver dat florem, flos fructum, fuctus odorem:
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

Ingenium vires superat.

Ars animos frangit, & firmas destruit vrbes,
Arte cadunt turres, arte leuatur onus:
Nam solet ars dominum sæpe iuuare suum,

Item:

Scit manus attrahere, quod nescit homo remouere.

Ingenio, non libris innitendum.

Cordi, non chartæ, tradas, quæ noueris arte:
Nam si charta cadit, mox tota scientia vadit.

Item:

Mille tenere libros, rarò que studere, parumque
Scire, nihil laudis, plus leuitatis habet.

Item:

Qui multos densat libros, nec proficit arte,
Tantalus in medijs stat sitabundus aquis.

Item:

Qui nihil ingenio, sed libris omnia mandat,
Nil tenet amissis forsitan ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:
Hæc duo coniuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Disce bonas artes: alit omnis terra peritos:
Vnquam nec fiet, qui benè discit, inops.

Item.

Hic

Hic duo, hic bis ter factores, nemo magister.

Item:

Musas discе bonas: doctos fouet vndique tellus:
Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet, seipsum docet.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Discere, si quæris, doceas, sic ipse doceris:
Et studio tali tibi proderis, atque sodali.

Sapiens sua bona secum fert.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item:

Ars si portatur, tunc portans non oneratur.

Item:

Artem qui sequitur, raró pauper reperitur.

Item:

Plus probo thesaurum docti, quam diuitis aurum.

Item:

Portatur leuiter ars, ergo discе libenter.

Item:

Res valet, ars præstat: sic res perit, ars mihi restat.

Sapientia se offert quærentibus eam.

Vide Assiduitas.

Discat qui nescit: nam sic sapientia crescit,
Crescit & augetur, si temporis vsus habetur:
Nam datur immensus in longo tempore sensus.

Vnus dies non sat est ad parandam eruditionem.

Nemo fit natus mox Rabbi iurè vocatus.

Item:

Quis puer auditus, vel visus, in arte peritus?

ASSIDVITAS.

Assidua stilla saxum excauat.

Ars certos, vsus promptos, imitatio reddit.

Artifices aptos, tria concurrentia ſummos.

Item:

Aſſiduum ſtudijs ſe præbeat ille, Dearum.
Aurea qui ſperat tecta ſubire nouem.

Item:

Diſcere, quærere. ſæpè reſoluere ſit tibi cura,
Hæc tria ſunt via qua ſapientia ſit valitura.

Item.

Frangitur ad latices nux, iterando vices

Item:

Gutta cauat lapidem, non vi ſed ſæpè cadendo,
Sic homo fit doctus, non vi, ſed ſæpè legendo.

Item:

Lectio lecta ſemel, decies repetita placebit.
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria diſcipulum faciunt ſuperare magiſtrum.

Item:

Quære, recordare, retine, lege, ſæpè relecta,
Sic omnes claues tibi dat ſapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, diſce vel ora,
Sic fac vt nulla ſine fructu tranſeat hora:
Sic fit hora breuis, & labor ipſe leuis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpè dat vna dies, quod totus denegat annus.

Succeſſiuè fit motus.

Arbor per primum quæuis non corruit ictum,

Item:

Eſt arbor dura decies ferienda caſura.

Item:

Gutta pluit, ſic vnda fluit, ſic flumina creſcunt.

Pauca

Pauca ſcis, ſi diſcere vis, ſic multa pateſcunt.

Item:

Poſt hunc nunc ruit hic pilus, & caluus fit homo ſic,

Item:

Qui neſcit partes, in vnum tendit ad artes.

Item:

Singula captentur, ſic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Aſtronomia non ſpernenda.

Aſtra caue ſpernas, vitam qui ducis ab aſtris.
Aſtra regunt homines, ſed regit aſtra Deus.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Duodecim ſigna cœleſtia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini cancer, Leo, Virgo,
Libraq̃;, Scorpius, Arcitenes, Caper, Amphora, Piſces.

ASTVTIA

Aſtu vincit homo cuncta creata ſolo:

AVARITIA.

Atticus moriens porrigit manum.

Clericus annoſus, licet annus ſit furioſus,
Non curat brumam, dum drachmam ſuſcipit vnam,

Item:

Quamuis algeſcit, & presbyter ipſe ſeneſcit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Quando ſenex fueris, tibi plus amor imminet æris.

Auari odioſi ſunt omnibus.

Erras, ſi ſperes, quòd plus te diliget hæres
Sub terra poſitum, quàm tu te diligis ipſum.

Item.

Luxuriem fugito, ſimul & vitare memento
Crimen auaritiæ: nam ſunt contraria famæ.

Item:

Numquam ſtat clarus, nec tutus diues auarus,
Auari timent aſſiduè.
Ad ciſtam domina vadit ſæpiſſimè parca.
Cupidus magis damno afficitur.
Nil habeat verè, qui vult bona ſolus habere.

Item:

Qui binos vna lepores ſectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque:

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna repentè ſubit.
Diues aut iniquus, aut iniqui hæres.
Cùm moritur diues, concurrent tres ibi lites.
Dæmon vult animam, conſanguineus quoque gazam,
Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quiſquis ditatur, rapidos miluos imitatur.
Lari ſacrificant auari.
Sic dat dona ſua, ſicut dat mella geniſta
Nullus emptor difficilis bonum edit obſonium.
Caſeus eſt carus, ſic dixit præſul auarus,
Non inſcindatur, ſed pro feſto teneatur.

Item:

Non obolus ſolus pingue parabit olus.
Semper auarus eget.
Aeſtimat eſſe parum ſibi, quicquid habet cor auarum.

Item:

Diues es ut Crœſus, ſed viuis pauper ut Irus.

Item:

Diues marceſcit, quanto plus copia creſcit,

Item

Diues ſemper hiat, pars maior vt ſibi fiat.

Item:

Item:

Non eſt in mundo diues, qui dicit, Abundo,

Item:

Nulla ditari ratione poteſtis auari:
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes theſauri nunquam ſatiat cor auari.

Item:

Omnia des cupido, ſua non perit inde cupido.

Item:

Orco ſiue mari mens æquiparatur auari.

Item:

Perpetuò lignis criſcit creſcentibus ignis.

Item:

Quæ magis optantur, cùm plenius accumulantur,
Non ſatient mentem ſemper maiora petentem.

Item:

Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Item:

Tantalus in Stygijs nec aqua fruitur, neque pomo:
Sic in diuitijs aret auarus homo.

Item:

Vult oculus nequam prius impleri ſtomachus quàm.

Tenax requirit prodigum.

Aurum quod ſeruas, & quicquid auarus aceruas,
Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Item:

Inijcies fiſco, quicquid non vis dare Chriſto.

Item:

Non ſibi, ſed alijs, aries ſua vellera portat:
Sic alijs cumulat diues auarus opes.

Item:

Prodigus eſt natus, de parco patre creatus.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

Item:

Qui studet nummis, hic præfert infima summis,
Condita factori præponit & eius amori.

AVDACIA.

Audentes fortuna iuuat.

Qui plus exponit, plus lucri sæpe reponit.

Nihil supra vires audendum.

Displicet ille labor, sub cuius pondere labor.

Item:

Est durum clarè contra flumen natitare.

Item

Exiguas in se vires alietus habendo,
Exiguas voluceres depascit diripiendo.

Item:

Hoc attentabis, fieri quod posse putabis.

Item:

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo,

Item:

Non tibi sume iugum, quod vis tua ferre recusat:
Pondere sub modico tutius ire potes.

Item:

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item:

Si nescis iacere lapidem, demitte iacêre.

Item:

Tu vires metire tuas: si fortis es, aude
Grandia: si fragilis, humeris impone minora.

Item:

Vltra posse viri non vult Deus vlla requiri.

AVLA.

Aulæ summoperè vitandæ.

Retrò

Retrò ſedet ianuam, non inuitatus ad aulam.

Item:

Stabit poſt valuam, non inuitatus ad aulam.

Commoda ſi quæris, ne principibus ſocieris.

Item:

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item:

Regum ſollicita quicunque ſeneſcit in aula,
Aut fuit, aut ſemper poſtulat eſſe miſer.

Exeat aula qui volet eſſe probus.

Non mihi ſit ſeruus, medicus, propheta, ſacerdos.

Item:

Parens virtuti neſcit modó regibus vti.

Item:

Vita palatina dura eſt, animæque ruina.

BAPTISMVS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Induimur Chriſto, qui baptizamur in ipſo.

Item:

Inſons eſſe volens, iſto mundare lauacro,
Seu proprio premeris crimine, ſeu patrio.

BELLA.

Incerti fallax fiducia Martis.

Eſt nulli certum, cui pugna velit dare ſertum.

Item:

Sæpe chalybs chalybem domitat, pugnare volentem.

Nulla fides pietáſque viris qui bella ſequuntur.

Non amat hic Ieſum, qui fert ad prælia geſum.

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.

Quid mihi cum bellis? ſeruit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aſpicere.

Dat pyra, dat poma, qui non habet aurea dona.

Benefacite & mutuum date, nihil inde ſperantes.

Da citò, da gratis, da munera congrua cuique.
Cum dare non poteris munera, verba dabis.

Item:

Dans vt red datur ſibi, iuſtè decipiatur.

Item:

Gratia nulla datur, ſi munere munus ematur.

Item:

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui citò dat.

Bis non ſpondebis, quod mox præſtare valebis.

Item:

Da tua, dum tua ſunt: poſt mortem tunc tua non ſunt.

Item:

Dandi tolle moras, dando citò munus honoras:
Munus dedecoras, inueniendo moras.

Item:

Denigrat meritum dantis mora: ſed data raptim,
Munera plus laudis, plúſque fauoris habent.

Item:

Gratia debetur pro munere, ſi citò detur:
Sed ſi tardetur, ingratum munus habetur.

Item:

Plus valet hoc tribuo, quàm tribuenda duo.

Item:

Qui cito dat, bis dat: qui tardat munera, nil dat:
Par erit mutuo, qui dabit abſque citò.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici.

Item:

Da quandoque tua, ſi vis habere mea.

Item

Item:

Debes parua dare, si vis maiora rogare.

Item:

Fac bene, seruitium quia non perit vndique gratum.

Item:

Officijs gratus sis, vt fias adamatus.

Item:

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei
Quod dederis perdes, rem meritumque rei.

Item:

Qui dare vult alijs, non debet dicere, Vultis?

Item:

Si des plorando, perdes tua munera dando.

Homo homini Deus.

Dum bene vult, facile quit homo succurrere cuique.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

CAECITAS.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus, quamuis varijs sit amictus.

Item:

Cæcos cum claudis in fine venire videbis.

Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem adhibeas

Cæcus agens cæcum, facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,
In foueam ductor cadit, atque deinde secutor,

CALVM-

CALVMNIA ET INfamia.

A vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum scelera prodi solent.

Est patriota meus, mea scandala dicere promptus.

Item:

Fit mea culpa nota, narrante meo patriota.

Item:

Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Falsum probrum non perueniat vltra aures.

Si decus est morum, ne cures verba malorum.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Non est remedium aduersus sycophantæ morsum.

Affligit tortor, grauis affligítque loquutor.

Item:

Cunctorum multis eget, implens ora farinis,

Item:

Dicitur absente me, quod non me præsidente.

Item.

Lingua citò lædit, sed læsio rarò recedit.

Item:

Os hostis rarò loquitur bona non sibi charo.

Item:

Qui mea post terga dicit mendacia verba,
Vellem vt linguam perderet ipse suam.

Item:

Scindit ventosa gladio plus lingua dolosa.

CAMPANA.

En ego campana nunquam denuncio vana,
Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum.

Item:

Funera plango, fulgura frango, sabbatha pango,

Excito

Excito lentos, dissipo ventos, paco cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert, vno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisque vili emere studet.

Taxatur carè, quod vendetur preciosè.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit, nummo dum gobio crescit.
Carè taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS.

Casta placent superis.

Despice fœtorem Veneris, sectare pudorem.

Item:

Dilige munditiam super omnia munera primam:
Si mundus fueris, Christum super astra videbis.

Nubere melius est quam vri.

Virgo matura, nisi nubat, erit ruitura.

Nulla reparabilis arte, læsa pudicitia est

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, iuuentus.

Item:

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Per Veneris morem virgo citò perdit honorem.

Virginem vitiare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virginis hymen,

CIBI ET POTIONES.

Non bene prandebit, potu quicunque carebit.
Non omne est saluum, temerè quod mittis in aluum.
Quod tibi sit sanum videas, non quotidianum.

Acetum, vide infrà Cerusia Anguilla, vide infrà Caseus animalium viscera.

Egeritur

Egeritur tardè cor, concoquitur quoque durè:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur:
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis plumo est, citò labitur ipse:
Est melius cerebrum gallinæ quàm reliquorum.

Item.

Illia porcorum bona sunt, mala sint reliquorum.

Anisum.

Copia dulcoris, anisi sit melioris:
Emendat visum, stomacum confortat anisum.

Aqua.

Potus aquæ sumptus comedenti incommoda præstat,
Hinc friget stomachus, crudus & inde cibus.

Aues.

Nans auis est lentè, verrens torrenda repentè

Item:

Sunt bona gallina & capo, turtur, sturna, columba,
Quiscula, phasiades, merulæ, simul ortygometra,
Perdix, frigellùsque, otis, tremulusque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, soluit sine febre butyrum.

Item:

Mitem, nec mirum, dat sensum dulce butyrum.

Carnes.

Dulcior est caro, quæ magis ossibus hæret vbique.

Porcinæ.

Carnes porcinæ cum cepis sunt medicinæ

Item:

Est caro porcina sine vino peior ouina:
Si tribuis vina, tunc est cibus & medicina.

Vitulinæ.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item:

Sunt

Sunt nutritiuæ multum carnes vitulinæ.

Caseus.

Caseus allatus conuiuis est malè gratus.
Nam sua natura non signat fercula plura,

Item:

Caseus, anguilla, mortis cibus ille vel illa,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.

Item:

Caseus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus,

Item:

Caseus est nequam, quia digerit omnia, se quàm.

Item:

Caseus & cepœ veniunt ad prandia sæpè.

Item:

Caseus & panis sunt optima fercula sanis:
Si non sunt sani, tunc hunc non iungito pani.

Item:

Ignari Medici me dicunt esse nociuum:
Et tamen ignorant, cur noncumenta feram.
Expertis reor esse ratum, quia commoditate,
Languenti stomacho caseus addit opem.
Caseus ante cibum confert, si defluat aluus:
Si constipetur, terminet ille dapes.

Item:

Non Argus, Largus, non Matthusalem, Madalene,
Non Iob, non Lazarus, caseus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capillis.
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorum.

Item:

De cepis Medici non consentire videntur.
Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus:
Phlegmaticis verò multùm putat esse salubreis.

Non

Non modicum ſanas Aſclepius adſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulchrùmque creare colorem.

Ceraſa.

Si ceraſum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat ſtomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior toto corpore ſanguis ineſt,

Ceruiſia.

Craſſos humores nutrit ceruiſia, vires
Præſtat, & augmentat carnem, generàtque cruorem,
Prouocat vrinam, ventrem quoque mollit & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus deſiccat acetum,
Frigidat, emaceràtq;, melanch. dat, ſperma minorat,
Siccos infeſtat neruos, & pinguia ſiccat.

Item.

Non acidum ſapiat ceruiſia, ſit benè clara,
Ex granis ſit cocta bonis ſatis, ac veterata:
De qua potetur, ſtomachus non inde grauetur.

Cibi benè nutrientes.

Nutrit triticum & impinguat, lac, caſeus, infans,
Teſticuli, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus guſtu iucundior, oua
Sorbilia, & ficus maturæ, vuæq; recentes.

Item.

Oua recentia, vina rubentia, pinguia iura,
Cum ſimila pura, naturæ ſunt valitura.

Cibi infirmis noxij.

Perſica, poma, pyra, & lac, caſeus, & caro ſalſa,
Et caro ceruina, & leporina, bouina, caprina,
Atra hæc bile nocent, ſúntque infirmis inimica.

Condimentum.

Saluia, ſal, vinum, piper, allia, petroſelinum,
Ex his fac ſalſam, ne ſit commixtuo falſa.

Crocus.

Confortare

Confortare crocum dixerunt exhilerando,
Artus defectos reficitq; hepar reparátque.

Item:

Crocus assumptus pulchrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, prauum purgátque cruorem.

Fœniculum.

Semen fœniculi pellit spiracula culi.

Fungi.

Vsu fungorum caueas ne decipiaris:
Nam sunt mortiferi, vitiorum súntque datiui.

Halec

Halec assatum Thuringis est bené gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Lac.

Lac *phthisicis* sanum caprinum, póstque cameli,
Ac nutritiuum plus omnibus est asininum,
Plus nutritiuum vaccinum sit, quoque ouinum,
Adsit si febris, caput & doleat, fugiendum est.

Marathrum.

Bis duo dat marathrum: febres fugat atque venenum,
Et purgat stomacum, lumen quoque reddit acutum.

Mespila.

Multiplicant mictum, ventrem, dant mespila strictum
Mespila dura placent, sed mollia sunt meliora.

Muscatum.

Humorem pellit muscatum sæpe comestum,
Alleuat pectus, cor, & præcordia pellit.

Mustum.

Impedit vrinam mustum, soluit citò ventrem:
Hepatis *emphraxin*, splenis generat lapidémque.

Item:

Prouocat vrinam mustum, citó soluit, & inflat.

Nuces.

Poſt piſces nux ſit, poſt carnes caſeus adſit.

Item:

Vnica nux prodeſt, nocet altera, tertia mors eſt.

Oua.

Poſt ouum molle, bonum hauſtum tibi tolle:
Poſt durum bibe bis, ſic longo tempore viuis.

Item:

Regula presbyteri iubet hoc pro lege teneri,
Quód bona ſint oua, candida, longa, noua.

Item:

Singula poſt oua pocula ſume noua.

Item:

Si ſumas ouum, molle ſit atque nouum.

Panis.

Panis non calidus, nec ſit nimis inueteratus,
Sed fermentatuſq́; oculatus, & bene coctus,
Et ſalſus modicè, & granis validis electus.
Non comedas cruſtam, cholerã quia gignit aduſtã.

Item:

Quando deeſt panis, tunc eſt cibus omnis inanis.

Perſica.

Perſica cum muſto vobis datur ordine iuſto,
Sumere, ſic eſt mos nucibus ſociando racemos.

Piper.

Quod piper eſt nigrum, non eſt diſſoluere pigrum,
Phlegmata purgabit, concoctricémque iuuabit:
Leucopiper ſtomacho prodeſt, tuſíque doloríque
Vtile, præueniet motum febríſque rigorem.

Piſa.

Piſum laudandum nunc ſumpſimus ac reprobandum:
Eſt inflatiuum cum pellibus atque nociuum:
Pellibus ablatis, eſt bona piſa ſatis.

Piſces.

Piſces.

Sint cocti vino piſces cum petroſelino,
Si piſces molles ſunt, magno corpore tolles:
Si piſces duri, parui ſunt plus valituri.

Porrum.

Reddit fœcundas manſum perſœpe puellas,
Manant émque potes naris retinere cruorem,
Vngas ſi nares intus medicamine tali.

Pruna.

Frigida ſunt, laxant, multùm proſunt tibi pruna,

Pulmentum.

Eſto pulmentum, quia non eſt læſio dentum.

Pyra.

Adde pyro potum, nux eſt medicina veneno.

Item:

Ægrotare potes, niſi vinum poſt pyra potes

Item:

Cruda grauant ſtomachum, releuant pyra cocta grauatum.

Item:

Cum coquis, antidotum pyra ſunt: ſed cruda, venenū

Item:

Dum pyra manducas, pro conſuetudine ducas,
Vt citius potes, quicquid habere potes.

Item:

Fert pyra noſtra pyrus, ſine vino ſunt pyra virus:
Si pyra ſunt virus, ſit maledicta pyrus,

Item:

Poſt pyra da potum, poſt pomum vade cacatum.

Rapæ.

Rapa iuuat ſtomachum, nouit producere ventum,
Prouocat vrinam, præſtát que in dente ruinam:
Si malè cocta datur, tibi torſio ſic generatur.

Sal.

Deſiccat humidum ſal, non ſapidúmque ſaporat,
Subtilat groſſum, fœtorem pellit odorum.

Item:

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, rectè inſipidúmque ſaporat,
Non ſapit eſca propè, quæ darur abſque ſale.

Item:

Vrunt res ſalſæ viſum, ſeménque minorant,
Et generant ſcabiem, pruritum, ſiue vigorem.

Serum.

Incidítque, lauat, penetrat mundat quoque ſerum.

Sinapi.

Eſt modicum granum, ſiccum calidùmque ſinapi,
Dat lachrymas, purgátque caput, tollítque venenum.

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item:

Dat purum vinum tibi commoda plurima: primùm,
Confortat cerebrum, ſtomachum reddit tibi lætum,
Fumos euacuat, & viſcera plena relaxat,
Acuit ingenium, viſum nutrit, leuat aures,
Corpus pinguificat, vitam facit atque robuſtam.

Item:

Dum ſaltant atomi, patet excellentia vini.

Item:

Gignit & humores melius vinum meliores,
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item:

Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis:
Fortia, formoſa, & fragrantia, frigida, friſca.

Item:

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,

Venter

Venter ſtipatur, vox limpida turpificatur.

Item:

Vinum lymphatum dulceſcit, lædere neſcit.

Item:

Vinum Rhenenſe decus eſt & gloria menſæ:

Item:

Vinum ſit clarúmque, vetus, ſubtile, maturum.
Ac benè dilutum, ſaliens, moderamine ſumptum.

Item:

Vina probantur odore, ſapore, liquore, colore.

Vippa.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum:
Viſum · quod minus eſt implet, minuit quod abundat.

Vuæ, vide ſuprà Perſica.

Vuæ paſſæ.

Paſſula non ſpleni, tuſſi valet, eſt bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitiæ vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia ſtringit.

Mutua defenſio tutiſſima.

Palmæ quando lauant mutuò, ſe mutuò mundant.

Item:

Vtraque mundatur, dum palma palma lauatur.

Paruis dines concordia rebus.

Si concordemus, ſatis omnibus eſt quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celanda confeſſio, nec reſeranda.

Qui peccatum fatetur, eſt innocens.

Crimina ne celes, magna eſt medicina fateri.

CONIECTVRA.

Nidus teſtatur, ibi qualis auis dominatur.

De fructu arbor cognoſcitur.

Affectus mentis operum patet experimentis.

Item:

Arbor vt ex fructu, ſic nequam noſcitur actu.

Item:

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

E cantu dignoſcitur auis:

Nequam per verba, per odorem noſcitur herba.

Protinus apparet, quæ plantæ
frugiferæ futuræ.

Curuum ſe præbet, quod aduncum creſcere debet.

Item:

Vrit maturè, quæ vult vrtica manere.

Vultus proditor animi.

Caluo virtutes variæ ſunt atque ſalutes.
Eſt ſapiens, hilaris, plus verax & liberalis.

Item:

Cautus homo cauit, quotquot natura notauit.

Item:

Cernitur in calaga, cruris, qua fractio facta.

Item:

Cernitur in facie omnis ſecreta voluntas.

Item:

Diſtortum vultum ſequitur diſtortio morum

Item:

Eſt facies teſtis, quales intrinſecus eſtis,

Item:

Hirſutus fallax, iraſcens, prodigus, audax,

Item:

In rufa pelle, vix eſt animus ſine felle.

Item:

Inconſtans animus, oculus vagus, inſtabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni ſpes.

Item:

Intima per mores cognoſcimus exteriores.

Item:

Item:

Noſcitur ad naſum mulier quæ vendit omaſum.

Item.

Per rubram barbam, debes cognoſcere nequam.
Multi non rubram, ſed habent cum crimine nigram.

Item:

Rarò breues humiles vidi, longos ſapientes,
Albos audaces, rufóque colore fideles.

Item:

Si non vis falli, fugias conſortia calui.

Item

Si quæras ſocium, nunquam iungas tibi luſcum:
Rarò namque vident lumina luſca fidem.

Item:

Vultu ſæpe tacens ſigna loquentis habet.

Item:

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conſcientia mille teſtes.

Scandala me verè calidum rubrùmque dedêre.

Item:

Te prodit facies, tu mala cum facies.

Murus aheneus eſto, nil conſcire ſibi.

Qui ſibi nil conſcit, ſecura mente quieſcit.

Nil eſt miſerius, quàm animus hominis conſcius.

Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici.

Item:

Degeneres trepidant animi, peioràque verſant.

Item:

Heu miſerum, quid agam? porto ſub pectore plagam,
Tanquam ſi portem ſub eodem pectore mortem.

CONSENSVS.

Faciens & conſentiens eidem pœnæ obnoxij.

Pœnam consimilem clauus fert atque foramen.

Item.

Si quis delinquit, vt Paulus Apostolus inquit,
Qui consentit ei, sit reus ipse rei.

CONSILIVM.

Consilium post facta inutile.

Non ad præteritum consul valet, imò futurum.

Consilium senile iuuenili præstat

Vtere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Gladiator in arena consilium capit.

Si breue consilium, dicitur esse bonum:

Multi pacifici sint tibi, & consiliarius vnus de mille

Auxilio multi sint, concilio tibi pauci.

Res sacra consultor.

Consilio factum, non pœnitet esse peractum.

Item:

Vtere consilijs, vt sæpius inde iuueris.

CONSORTIVM.

Claudi vicinus subclaudicare discet.

Ad mala facta malus socius socium trahit: & sic
Fit malus & nequam, qui fuit antè bonus,

Item:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi.

Item:

Elige sanctorum consortia, non reproborum:
Qui conuersatur cum sanctis, sanctificatur.

Item:

Fili talis eris, qualem socium tibi quæris.

Item:

Illos deuita, quos infamat mala vita.

Item:

Per prauum socium, vir venit in vitium.

Item:

Qui

Qui iuxta claudos habitat, ſubclaudicat idem:
Admixtúſque malis, dicitur eſſe malus.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt peiora venenis:
Peruerſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Item:

Si ſanctos ſequeris, ſanctus ſic efficieris:
Sed peruerteris, ſi peruerſis ſocieris.

Item:

Sordibus implicitos prauóſque cauebis amicos:
Elige conſortem, qui ſanctam det tibi ſortem.

Item:

Surgit origo mali, de turpi ſæpe ſodali.

Paulum fermenti totam fermentat maſſam.

Hoc ſcio pro certo, quando cum ſtercore certo,
Vinco ſeu vincor, ſemper ego maculor.

Item:

Læditur à ſtimulo, quicunque fricatur ab illo.

Item:

Omnia contacta denigrat, pix calefacta.

Item:

Pix dum palpatur, palpando manus maculatur.

Item:

Pomum corruptum citò corrumpit ſibi iunctum.

Item:

Vnica praua pecus, inficit omne pecus.

Simile ſimili gaudet.

Cognitus in parte, fit per ſocium vir apertè

Item:

Noſcitur ex comite, qui non cognoſcitur ex ſe.

Societas leonina. Vide Dominum.

Ludi ſtultorum, dominorum, ſiue luporum,
Non bene luduntur: quia ſeria ſæpe ſequuntur.

Item:

Non bonus est socius, qui comedit omnia solus.

CONSVETVDO.

Ab assuetis non fit passio.

Læditur in clune vir rarò solens equitare.

Item:

Natis scinti lla fabrorum non nocet vlla.

Difficile est assueta derelinquere.

Cattus de caseo tardè depellitur eso.

Item:

Consuetudo potens natura fortior ipsa est.

Item.

Fallere qui didicit, fallere semper amat.

Item:

Ire catenatus nescit canis inueteratus.

Item.

Qui pedit, dum vult · pedit, dum pedere non vult.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Item:

Quod puer assuescit, leuiter demittere nescit.

Lex est, & regio.

Fœmina casta, securis acuta, clienſque fidelis.
Hæc tria Parrhisiis nunquam vel rarò videbis.

Item:

Garrulus est Sueuus, malus Hæreticúsque Hispanus,
Bauarus incæstat, Francus per numina iurat,
Omnis hypocrisat Misnensis, Saxóque potat,
Britannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item:

Germani possunt cunctos tolerare labores:
O vtinam possent sic tolerare sitim.

Item:

Halec

Halec assatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Item:

In curta tunica Saxo saltat quasi pica.

Item:

Parrhisius locus egregius, mala gens, bona villa,
Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item:

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item:

Si fueris Romæ, Romano viuito more:
Si fueris alibi, viuito sicut ibi.

Item:

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes
Est fas & pietas, dum longa superuenit ætas.

Item:

Terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis

Item:

Te seruare decet mores, illámque loquelam,
Eius telluris, incola cuius eris.

Item:

Vita, genus, linguæ variæ, variant regiones:
Vna nequit cunctos regula distinguere mores.

Item:

Vuestphalicus vir catholicus, sed nullus amicus,
Dum tibi dicit Aue, sicut ab hoste caue.

CONTEMPTVS ET VILITAS.

Etiam capillus vnus,

Nullus tam prauus saccus, quin sit prece dignus.

Item:

Quamuis sint modica, prosunt tamen omnia lucra.

Ex granis aceruus.

Multa iuuant colle&a simul: nam plurimus amnem,

Riuulus

Riuulus exiſtens gignit, ſcintilláque flammam.

Item:

Multa ſimul modica, magnum faciunt cumulata.

Fruſtrà nihil.

Nil eſt tam prauum, quod ad vllum non valet vſum.

Item:

Tam malè nil cuſum, quod nullum profit ad vſum.

Melius il quam nil.

Gobio dum capitur, tunc piſcis captus habetur.

Item:

Non panis nullus, ſed dimidius valet vllus.

Item:

Plus valet il quàm nil: ſit procul ergo nihil.

Item:

Sicut ego noui, plus teſta pars valet oui.

Merx vltronia putet.

Dicitur oblatum fore ſeruitium malè gratum.

Neminem præ te contemna.

Parua necat morſu ſpatioſum vipera taurum,
A cane non magno ſæpe tenetur aper.

Item:

Tu qui ſumma potes, ne deſpice parua potentem:
Nam prodeſſe poteſt, ſi quis obeſſe nequit.

Non curat teſtudo muſcas.

Si non morderis, cane quid latrante ve reris?

Item.

Si te contemnunt homines, & friuola dicunt,
Nil contra riſus debes, quàm dicere, Miſus.

Qui paruum contemnit, indignus eſt magno.

Carnibus eſt dignus, qui bene mandit olus.

Item:

Dignus erit magno, qui parua capit iubilando.

Item

Item:

Paruum ſeruabis, donec maiora parabis.

Ruſticanum oratorem ne contempſeris.

Non contemnatur, quiſquis bene conſiliatur.

Item:

Non ſit neglecta ſerui ſententia recta.

Item:

Sæpe etiam ſtultus fuit opportuna locutus.
Et celat nucleum arida teſta bonum.

CONVIVIVM.

Conſecratio menſæ.

In menſa reſidens, & panem non bene dicens,
Ille ſedet quaſi ſus, & ſurgit ſicut aſellus.
Alma Dei dextra bene dicat prandia noſtra.

Item:

Eſcas preſentes bene dic Deus & comedentes,
Potum ſeruorum bene dic Deus alme tuorum,
Et reliquum munus bene dicat trinus & vnus.

Item:

Hic cibus et potus à Chriſto ſit benedictus.

Item:

Nos conuiuantes benedic Deus, & Epulantes,
Vt laudem referant, & ſemper te benedicant.

Item:

Per te rex Chriſte, benedictus ſit cibus iſte.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi ſit rex Chriſte creator,
Qui nos pauiſti potu, dapibus ſatiaſti.

Mores menſæ.

Abſint à menſa, detractio, murmur & ira:
Sed cum lætitia ſumatur potus & eſca.

Item:

Abſint offenſæ, cum ſit celebratio menſæ.

Item

Item:

Expctans longè, non vult dimittere quæque.

Item:

Mutua quæ debes, ridendo ſoluere debes.

DEVS.

Creator per creaturas cognoſcendus.

Emicat ex ipſis diuina potentia rebus:
Et leuis eſt cæſpes, qui probet eſſe Deum.

Item:

Floribus è medijs ſpirat diuina poteſtas:
Qua paſcente, leuis papula paſſer habet.

Item:

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Item:

Vel mihi planta ſuis Numen demonſtrat ab herbis,
Præſentèmque refert vna vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si deus eſt, ſi cuncta tenet, ſi cuncta creauit,
Nec domibus claudi voluit, neque munus amauit:
Quærit adorari, non ſibi dona dari.

Deus vbique eſt.

Enter, præſenter Deus eſt, & vbique potenter.

Item:

Omnem habitum mundi totus Deus implet, & ambit
Quem templo cordis mens pia ſemper habet.

Item:

Stans Deus hîc & ibi, regnat vtrinque ſibi.

Dei prædeſtinatio.

Simpliciter Dominus electos ſemper amauit,
Odiuit reprobos, niſi quantum ſunt opus eius.

Dei prouidentia.

Nulla creatura fuerat, ſed cuncta futura:

Omnia

Omnia mente Dei poterant priùs illa teneri,
Eius & obsequijs quasi facta potenter haberi:
Quippe Deo præsens, tunc erat id quod erit.
Non mutatur enim Deitas, nec habet variari,
Crescere vel minui, maiórue minórue putari,
Nec magis est locuples, plúsue minúsue potens.
Sed Deus antè fuit, quàm res quæ tempora præstant,
Hinc igitur restat, quia temporibus prior extat,
Principium sine fine Deus, lux prima deorum,
Eius ad imperium sæcula sunt & erunt.

Deo nihil occultum,

Quàm vetus est Luna, scit cuncta creans Deus vnà.

Dominus dedit, Dominus abstulit.

Dat Deus, & recipit sæpè, quod ipse dedit.

Item:

Destruit & rodit sors omnia, quæ Deus odit.

Ex Deo omnia, & per illum, & in illum.

Auro quid melius? Iaspis: quid Iaspide? virtus:
Quid virtute? Deus: quid Deitate? Nihil.

Item:

Cuncta potest facere Deus omipotens, scio verè.

Item:

Est super omne Deus, Rex Dominúsque meus.

Item:

Factum factori summo præponere noli.

Item:

Sicut arena maris numero caret atque carebit,
Vtque carent numeris fulgentia sydera cœli,
Sic nec habent numeros inclyta signa Dei.

Multa noris oportet, quibus
Deum fallas.

Fallere mortalem, res est tenuissima, visum:
Lumina quis fallet semper aperta Dei:

Item:

Item:

Omnia qui cernit, frangit Deus omne superbum:
Ah miser, hunc qui se fallere posse putat.

Serò Iupiter diphteram inspexit. vide Peccatum.

Scit connuere Deus, ergo Deum reuerere.

Si Deus nobiscum, quis contra nos?

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus est, promissa fideliter implet:
Credite, desertos non sinit esse suos.

Sine ope diuina nihil valemus.

Absque Deo facta sua qui disponere curat,
Huius amor verè non multo tempore durat.

Item:

Doctores opifex Deus efficit & sapientes.

Item:

Ex ope cœlesti fit, si quid habetur honesti:
Et venit à superis, vt agas benè vel mediteris.

Item.

Frustrà conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item:

Prouidet & tribuit Deus & labor omnia nobis,
Proficit absque Deo nullus in orbe labor.

Item:

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.

Timor Dei initium sapientiæ.

Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,
Cur spectante Deo non magis ille rubet.

Item:

In studijs toto Dominum cole pectore Christum,
Is parui merces magna laboris erit.

Item:

Omnibus in factis, peragendis siue peractis,

Debet

Debet proponi Deus humanæ rationi,

Item:

Quicquid agis, Domini laudem fratríſque ſalutem
Reſpice: de fructu viderit ipſe Deus.

Vltrò Deus ſuppeditat bona

Ex panibus quinis, ex piſciculis quoque binis,
Manus diuina ſatiauit millia quinta.

Item:

Nullus ſenſetur pauper nec egenus habetur,
Quin citò ditetur, Deus huic ſi propitietur.

CHRISTVS,

E templo gentes Chriſtus percuſſit ementes.
Morbus, ſigna, cibus, blaſphemia, dogma, fuêre
Cauſæ cur Dominum turba ſecuta fuit.
Prima domus Chriſti, fuit aluus virginis almæ.
Altera præſepe, crux tertia, quarta ſepulchrum.

Chriſtus eſt via, veritas, & vita.

Eſt Chriſtus lignum vitæ de virgine naſcens,
Nos verbis, nos exemplis, nos nectare paſcens.

Item:

Filius ipſe Dei ſpes noſtræ progeniei,
Auctor honeſtatis, fons perpetuæ bonitatis.

Item:

Qui moritur Chriſto, viuit: qui viuus in illo eſt,
Non moritur non eſt mors vbi Chriſtus adeſt.

Item:

Tu via, vita, ſalus, Ieſu: credamus (Ieſu)
Fac, quòd tu nobis ſis via, vita, ſalus.

Item:

Vita labor noſtra eſt: releuas tu Chriſte laborem:
In te fit noſter, vita beata labor.

Chriſtus excitatus eſt propter iuſtificationem noſtram.

Item:

Omnia qui cernit, frangit Deus omne superbum:
Ah miser, hunc qui se fallere posse putat.

Serò Iupiter diphteram inspexit. vide Peccatum.

Scit connuere Deus, ergo Deum reuerere.

Si Deus nobiscum, quis contra nos?

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus est, promissa fideliter implet:
Credite, desertos non sinit esse suos.

Sine ope diuina nihil valemus.

Absque Deo facta sua qui disponere curat,
Huius amor verè non multo tempore durat.

Item:

Doctores opifex Deus efficit & sapientes.

Item:

Ex ope cœlesti fit, si quid habetur honesti:
Et venit à superis, vt agas benè vel mediteris.

Item.

Frustrà conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item:

Prouidet & tribuit Deus & labor omnia nobis,
Proficit absque Deo nullus in orbe labor.

Item:

Virtutum manus præstare potest Deus vnus.

Timor Dei initium sapientiæ.

Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,
Cur spectante Deo non magis ille rubet.

Item:

In studijs toto Dominum cole pectore Christum,
Is parui merces magna laboris erit.

Item:

Omnibus in factis, peragendis siue peractis,

Debet

Debet proponi Deus humanæ rationi,

Item:

Quicquid agis, Domini laudem fratrísque ſalutem
Reſpice: de fructu viderit ipſe Deus.

Vltrò Deus ſuppeditat bona

Ex panibus quinis, ex piſciculis quoque binis,
Manus diuina ſatiauit millia quinta.

Item:

Nullus ſenſetur pauper nec egenus habetur,
Quin citò ditetur, Deus huic ſi propitietur.

CHRISTVS,

E templo gentes Chriſtus percuſſit ementes.
Morbus, ſigna, cibus, blaſphemia, dogma, fuêre
Cauſæ cur Dominum turba ſecuta fuit.
Prima domus Chriſti, fuit aluus virginis almæ.
Altera præſepe, crux tertia, quarta ſepulchrum.

Chriſtus eſt via, veritas, & vita.

Eſt Chriſtus lignum vitæ de virgine naſcens,
Nos verbis, nos exemplis, nos nectare paſcens.

Item:

Filius ipſe Dei ſpes noſtræ progeniei,
Auctor honeſtatis, fons perpetuæ bonitatis,

Item:

Qui moritur Chriſto, viuit: qui viuus in illo eſt,
Non moritur non eſt mors vbi Chriſtus adeſt.

Item:

Tu via, vita, ſalus, Ieſu: credamus (Ieſu)
Fac, quòd tu nobis ſis via, vita, ſalus.

Item:

Vita labor noſtra eſt: releuas tu Chriſte laborem:
In te fit noſter, vita beata labor.

Chriſtus excitatus eſt propter iuſtificationem noſtram.

Nobis surrexit, qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Christe tuus, tua mors, sunt omnia nostra:
Et nostrum est, cœli templa quòd alta subis.

Christus morte sua mortem aboleuit.

Aspice serue Dei, sic me posuere Iudæi:
Aspice deuote, quoniam sic pendeo pro te:
Vt viuas, morior: non est dilectio maior:
Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Est pugil fortis, qui frangit vincula mortis.

Item:

Frende Satan, freme munde, caro fure, mors fera sæui:
Christus enim victor sceptra paterna tenet.

Item:

Mors tua, Christe, mihi vita est, victoria, regnum:
Labe mea morior, sanguine viuo tuo.

Item:

Nil Isaac patitur, aries fit victima Christus
Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra crucem pro nobis Christe tulisti,
Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Christi saluamur, non operibus.

Christus, confessum, licet omni crimine pressum,
In quauis hora suscipit absque mora.

Item:

Nemo petit cœlum, nisi per te Christe redemptus:
A te vera salus, non aliunde venit.

Item:

Nudus vt in mundum veni, sic nudus abibo,
Vulneribus Christus sit medicina meis.

Item.

Sola

Sola diuina ſaluandus ſum me dicina.

Item:

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,
Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item:

Virtus ſola Dei nos crimine purgat ab omni

In Chriſto omnis theſauri ſapientiæ reconditi.

Hoc eſt neſcire, ſine Chriſto plurima ſcire.

Item:

Quæ pietate caret, non eſt doctrina putanda:
Et Chriſtum ignorans bellua totus homo eſt.

Magi ab oriente obtulerunt illi munera.

Caſpar fert myrrham, thus Melchior, Balthaſar aurũ.

Qui recipit vos, me recipit.

Charus legatus Chriſti, ſi Chriſtus amatus.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per-
Chriſtum omnes viuificabuntur.

Adam primus homo damnauit ſæcula pomo:
Abſtulit at damnum filius ipſe Dei.

Item:

Arbore ſub qua-	dam	dictauit clericus A-	dam
Quod primus A-		peccauit in arbore qua-	
Sed poſtremus A-		natus de virgine qua-	
Damna prioris A-		reparauit in arbore qua-	
Si non primus A-		peccaſſet in arbore qua-	
Non poſtremus A-		moreretur in arbore qua-	

Verbum caro factum eſt.

Chriſtus homo, Deus eſt, idẽ Deus eſt homo Chriſtus
Si Deus eſt & homo, vult atque poteſt miſereri.
Quod velit, hoc homini confero: poſſe, Deo,

Item:

Chriſtus verus homo, verus Deus eſt crucifixus:
Sed caro non Deitas, hoſtia mortis erat,

Item:

Non pater, aut flatus, ſed filius eſt homo factus.
Nam per quem fecit Deus omnia, iuuè refecit.

Item:

Sum quod erã nec erã quod ſum, nunc dicor vtrumq;

SPIRITVS SANCTVS.

Corpus veſtrum templum eſt habitantis in vobis Spiritus Sancti.

Quàm fælix anima eſt, in qua ſibi ponere ſedem.
Dignatur ſummi Spiritus ipſe Dei.

Item:

Qui nectit fraudes, æſtúque libininis ardet,
Ille nequit templum Flaminis eſſe ſacri.

TRINITAS.

Pater, filius, & Spiritus Sanctus, vnus Deus in tribus perſonis.

Eſt Pater, eſt natus Devs, eſt & Spiritus almus.
Sol tibi ſplendorem ſemper parit atque calorem.
Sol, calor, & ſplendor ſed ſimul eſſe ſolent:
Tres quoque perſonæ ſic ſunt Deitate ſub vna.

Item:

Nix, glacies, & aqua, tria nomina, res tamen vna:
Sic in perſonis trinus, Deus eſt tamen vnus.

Item:

Omnia qui verbo motum ſpirante creauit.
Omnia nunc patrio ſeruat amore Deus.

DIABOLVS

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipſe crucem fugit, vt malus vndique lucem,

Item:

Dæmon lucratur à quo Deus ſpoliatur.

Item:

Lucifer ipſe Deo ſimilis fieri meditatus
Mox quaſi peccator pro crimine præcipitatus:

Quippe

Quippe Deo ſimilis non erat eſſe datus,

Satanas transfigurat ur in angelum lucis.

Angelico lucet ſæpe colore Satan.

Item.

Cum Dæmon aliquem confundere vult maledictum
Nititur vt longum ſibi circumponat amictum.

Item.

Dæmon quò poterat nulla ratione venire,
Illuc legatos deſtinat ire ſuos.

Item:

Præco venit Satanæ, quò non valet ipſe venire.

DIFFERENTIALES.

Accuſo, incuſo.

Incuſo dominos, accuſo ſæpe minores.

Acies, cumen.

Eſt acies belli, ſed acumem ſit tibi cultri.

Item.

Eſt acies oculi, ferri, bellíque caterua.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vni, mucor quoque panis.

Acus us: acus eris.

Puncta pungit acus, gallinis ſpargitur acus,

Adeps, aruina, pinguedo.

Intus adeps, aruina foris, pinguedòque quæuis.

Aeger, ægrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus.
Aeger langueſcit, mentis vitium quia creſcit.

Aequor, fertum, mare, pontus.

Cum fremit, eſſe fretum: mare dicas, cum ſit amarum
Pontus, ponte caret: ſed ab æquo, dicitur æquor.

Aequus, equus.

Miles pungit equum, ſed iudex iudicat æquum.

Item:

Non est dignus equo, cui charior est equus æquo.

Affinis, confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur vrbs Alba, vestitur presbyter alba.

Ales, volucris.

Si uolat, est volucris: ales, si gesserit alas.

Altercari, litigare.

Litem dant homines, altercantúrque sophistæ.

Alumnus.

Est & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Aluus, venter, vterus.

Venter consumit, vterus parit, egerit aluus.

Amita auunculus, matertera, patruus.

Sunt patrui, pratis frates: amitæque sorores:
Frater, auunculus est: soror est matertera matris.

Amurca, fæx.

Fæx vini tibi sit, olei dicatur amurca.

Anceps, auceps.

Est dubius anceps, volucrem sed decipit auceps.

Anus us: anus, i.

Forma senelis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge: epenthesis, syncope.

Syncope de medio tollit, quod epenthesis infert:
Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam, volucrem: ventum dicas aquilonem.

Ara, hara.

Est hara porcorum, sed dicitur ara deorum.

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx nutrit, arcus tegit, & ferit idem.

Ardeo.

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:

Hæc

Hæc amat, hic ſplendet, hic vrit, & vritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitatur arundo.

Item:

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirudo.

Item:

Cantat hirundo, fugit hirudo, creſcit arundo.

As.

As obulus, pondus, as eſt poſſeſſio tota.

Aſilus, aſylum.

Turbat aſilus apes, miſeris ſuccurrit aſylum.

Aſſenſus conſenſus.

Aſſenſum verbis, conſenſum dic fore factis.

Auarus, parcus: largus, prodigus.

Prodigus eſt, animi vitio retinenda profundens,
Largus, qui ſumptus facit ex ratione libenter.
Parcus, qui retinet quicquid non poſtulat vſus,
Nam retinet cupidè, quod res deposcit, auarus.

Aura.

Aëra, ſplendorem, ventum ſimul atque fauorem,
Quatuor hæc aura ſignificare ſolet.

Baſium, oſculum, ſuauium.

Baſia coniugibus, ſed oſcula dantur amicis,
Suauia laſciuis miſcentur grata puellis.

Bellum, duellum, pugna, prælium.

Militis eſt bellum, fortis pugiliſque duellum,
Pugnáque virorum, ſed prælia dic mulierum.

Cælo, celo.

Qui ſculpit, cœlat: ſeruans abſcondita, celat.

Cæſaries, coma, crinis, iuba.

Eſt coma quadrupedis, colubri iuba ſiue leonis,
Cæſaries hominis, crinis propriè mulieris.

Calx.

Pars pedis est hic calx, combustus calculus hæc calx,

Camera thalamus.

Sit thalamus sponsi, cameram dic esse scholaris.

Candeo.

Candida res candet, & ferri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in astris.

Capistrum, frænum.

De ferro frænum, constat de fune capistrum.

Carbo pruna.

Dum calet, est pruna: carbo, dum deficit ignis.

Cassis, is: cassis, idis.

Fallit aues cassis, munit caput ænea cassis.

Item:

Hæc cassis, galea: hic cassis, rete vocatur:

Caulis caula.

Dic caules olera, dicuntur ouilia caulæ.

Cerno, considero.

Corporeis oculis cerno, considero mente.

Cetus, cœtus

Est piscis cetus, populi collectio cœtus
Cetus, ti, piscis: cœtus, tus, concio plebis.

Cingula, cingulum.

Cingula sunt hominum, cingula stringit equum.

Claritas, claritudo.

Claritas splendoris, claritudo nobilitatis.

Claua, clauis, clauus.

Claua ferit, clauis aperit, clauus duo iungit,
Induo te clauo, rege claui, percute claua.

Cochlea.

Dic cochleam, turris scalam, testámque limacis.

Cœno, iento.

Ientamus manè, cœnamus vespere facto.

Cæpi

Cœpi, nemini, noui, odi.

Bis duo sunt, odi, noui, cœpi, meminique,
Quæ retinent sensum præsentis præteritique.

Collega, comes, consors, sodalis, socius.

Consortes coniungit amor, socios Labor vnus,
Missi collegas ad eundem copulat actum,
Ast eadem comites venit via, mensa sodales.

Colo.

Agros, rus, formam, superos colit atque parentes,

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Cominus, eminus.

Eminus ad longè sed cominus ad propè spectat,

Concipio.

Concipit hic mente, mulier sed concipit aluo.

Conduco, loco.

Conducit, dantis precium: locat, accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor sponte, fateor mea facta coactè.

Consulo.

Consulo te, quærens: tibi consulo, consilium dans.

Consultor, consultus.

Consultor poscit, quod consultus bene noscit.

Consummo, consumo.

Consummare volo mea, sed consumere nolo.

Conuentus conuenticulum.

Est monachorum conuentus vel monacharum,
Sed conuenticulum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, sertum.

Virginis est sertum, cleríque corona, poetæ,
Laurea, rex gestat diadema vel induperator.

Coruſco, mico, radio.

Sol radiat, mucròque micat, fulgórque coruſcat.

Creo, screo.

Iactans sputa screat, res Deus ipse creat.

Cruor, sanguis.

Sanguis alit corpus, cruor est à corpore fusus.

Crux.

Crux est tormentum crux est mirabile signum.

Cubo cum compositis.

Accumbens dormit, discumbens fercula sumit,
Concumbens violat, procumbens numen adorat,
Occumbens moritur, victus succumbere fertur.
Qui cubat, ille iacet, vigil excubat, incubat ales.

Cubitum, cubatum.

Sanus eo cubitum, malè sanus eo cubatum.

Cuculus, cucullus.

In syluis cuculum, in claustris quære cucullum.

Decedo, discedo.

Decedit moriens. discedit ab vrbe recedens,

Decoro, decôro.

Quem veneror, decoro: quem pulchrũ reddo, decôro.

Decorus, pulcher.

Te vestis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum peccatum.

Sit tibi delictum, si non facies facienda.
Sit tibi peccatum, facies si non facienda.

Dij, di.

Scribe dij, lege di, si vis vrbanus haberi.

Diues, fœlix.

Vir diues propriè, cui res succedit abundè:
Fœlix possessa tenet cum prosperitate.

Donum, munus.

Dat meritum, munus. sed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir sponsam ducit, sed viro fœmina nubit.

Edico

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, sum.

Quod lupus est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinea.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factisque facetus.

Facies, vultus.

Consistit facies, sed vultus sæpe mutatur.

Facultas.

Artes, diuitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto sata, tondeo prata.

Falx, fax, faux.

Falx metit & scindit, fax vrit, faux quoque mandit.

Falx, fas fax, faux.

Faux est, fásque licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fasces, fasces.

Pondera sunt fascis, fasces dicuntur honores.

Fistula

Fistula dulce canit, est morbus fistula durus.

Flagro, frago.

Fla facit ardorem, sed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fœdus, i. fœdus eris.

Sordidus est fœdus, pro pacto dicitur fœdus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex est filorum, ceps ferri, péxque pilorum.

Item:

Forfice fila, pilum cape forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, tis.

Frons

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis ſit.

Item:

Frons frõntis caput eſt, frons frondis in arbore creſcit

Fungor, fruor, potior, veſcor, vtor.

Diuinis fruimur, mundanis veſcimur eſcis.
Veſcimur & potu, fungimur officio
Vtimur vtilibus, exoptatiſque potimur.

Fugio, fugo.

Audacem fugio, ſed timidúmque fugo.

Fulgere, lucere, nitere.

Gemma nitet, ſydus fulget, candelàque lucet.

Fundus, funda.

Fundus fundit opes, diffundit funda lapillos.

Fur furfur.

Fur ſimplex latro eſt, geminatum fit cibus apro.

Fur latro.

Fur latet in furno, latro ſe fert obuius vltrò

Item:

Fur non eſt latro, quia tempore fur rapit atro.
Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro.

Galea galea.

Miles habet galeam, ſed habet pirata galæam.

Galerus, mitra, pileus, tiara.

Pileus eſt iuuenum, peregrinantúmque galerus,
Præſulum eſt mitra, ſit nobiliúmque tiara.

Gallus.

Gallus auis, populus, fluuius, Bacchíque ſacerdos.

Genero gigno, pario.

Fœmina ſola parit, generat vir, gignit vterque.

Geſtio, geſto.

Geſtio, dum cupio: geſto, dum pondera porto.

Glans

Funda iacit glandes, naſcuntur in arbore glandes.

Glis,

Glis, ris: glis, ſſis: glis, tis,

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, gratia.

Gratia ſit Chriſto, grates referamus amico.

Hoſpes.

Eſt qui ſuſcipitur, & qui me ſuſcipit hoſpes.

Hoſtia, victima.

Victima pro victis, datur hoſtia pro ſuperandis.

Humus, ſolum, tellus, terra.

Humor humum reddit, terram teret vſus aratri.
Eſt q; ſolum ſolidum, tellus ſe tollit in altum.

Iacto.

Qui iacit, hic iactat: qui laudat ſe, quoque iactat.

Iam.

Iam præſens, iam præteritum, dic iámque futurum.

Imber, nimbus, pluuia.

Dum pluit, eſt pluuia: nimbus, dum nubibus hæret:
Dum tactu terram imbuit, imber erit.

Intrico.

Impedit intricat, nec non inuoluere ſignat.

Iudex, ſequeſter.

Dicitur in cauſis iudex, in lite ſequeſter.

Labium, labrum.

Sunt labra virorum, ſed labia ſunt mulierum.

Lacteo, lacto.

Lacteo lacſugo: lacto, lac præbeo nato.

Lar.

Lar caſa, lar domus, lar ignis, lárque foramen.
Lar proprium nomen, genitiuus ſit tibi Lartis.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, mare nauta, libróſque.
Clericus, æquiuocè ſingula quiſque legit.

Lens, dis: lens, tis.

Lens

Lens animal, lendis: lens pro legumine lentis.

Item:

Lens lendis capiti, lens lentis conuenit ori.

Item:

Lens mordit per d, mordetur si capeat t.

Lepus, lepor.

In syluis lèporem, in verbis quære lepôrem:
Nam lepus est animal, lepor est facundia fandi.

Libens, libo, libum.

Liba libens libo, libando libentius ibo.

Liber, beri: liber, bri.

Liber est Bacchus, vel vir sine compede natus:
Ac liber est codex, vel raptus ab arbore cortex.

Lira, lyra.

Pollice tango lyram, facio cum vomere liram.

Littus, margo, ripa.

Margo tenet frontes, mare littus, ripa fluentes.

Lotium, vrina.

Vrinas hominum, sed lotia dic asinorum.

Luo.

Aere luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras.

Lustrum.

Lustra cubile feræ, quinquennia lustra fuere,
Lustrum circuitus spacium, purgatio, sylua.

Luteus.

Vas luteum fragile, toga lutea tegmen herile.

Magister, minister.

A maiore statu nomen traxere magistri.
A minore statu nomen traxere ministri.

Malus.

In rate triste malum, cum frangit nauita malum.

Mamilla, mamma, vber.

Mamillas vir habet, pecus vbera, fœmina mammas.

Manser

Manſer, nothus, ſpurius.

Natus adulterio nothus, manſer meretrice,
De concubina ſpurius eſſe ſolet.

Mentiri nugari.

Tunc homo nugatur, cum falſa loquens fabulatur:
Sed tunc mentitur, ibi diſcors cum reperitur.

Merces, merx.

Venduntur merces, operantibus eſt data merces.

Mola, moles.

Non leuitate molæ, ſed aquæ currit rotá mole.

Muſſio.

Muſſat qui dubitat, muſſat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, ſed mutuor accipiendo.

Neruus.

Neruo torqueris, in cippo quando teneris:
Membráque firmantur nerus, quibus oſſa ligantur.

Noxa, noxia.

Noxia delictum, delinquens noxa vocatur.

Nunquam, nuſquam.

Ad tempus nunquam, ſed pertinet ad loca nuſquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum notat, oblitus eſt maculatus.

Opus, opes.

Quærit páuper opem, quærit auarus opes.

Ora, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus eſt ſine patre.

Os, ris: os, ſis.

Deuorat os oris, quicquid lucratur os oſſis.

Pabulum, paſcuum.

Pabula ſunt hominis, ſed paſcua dic animalis.

Palma

Palma.

Palma manus, palma est arbor, victoria palma.

Palma, victoria.

Palma notat laudem belli, victoria finem.

Palpo.

Palpo manu tractans, & palpo vocatur adulans.

Pango.

Panxi, cantaui, pepegi, dum fœdus iuiui:
Dum quid coniunxi, possum benè dicere pegi,

Parens.

Non sum prole parens, non sum nisi pareo parens,

Pareo, pario, paro.

Pareo præceptis, paro mensam, pario prolem,

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic esse patentes.

Pater.

Est pater hic cura, pater est alius genitura,
Hic pater ætate, pater ille vocatur honore

Pax, requies.

Pax adsis viuis, requies æterna sepultis.

Pecus.

Est pecus hoc quod erat, pecus hæc quæ non iuga (portat.

Pendeo, pendo.

Pendeo suspensus, pendo dum subleuo pondus.

Item:

Pendere vult iustus: non vult pendêre malignus.

Pignus.

Pignus in o natum, sed pignus in e vadiatum.

Plagæ.

Vulnera sunt plagæ, regio plaga, sit plaga rete.

Populus.

Populus est arbor, populus collectio plebis

Posse potestas.

Da poteſtatem Domino, ſed poſſe cuiuis.

Proceres, procerus.

Eſt procerum verè, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notat, ætatémque puella.

Quia, ſi, vt.

Scito quòd, Vt modus eſt, Si conditio, Quia cauſa.

Radius.

Dicas textoris radium, radium quoque ſolis.

Regia, regio.

Eſt regio, terra: ſed regia, manſio regum.

Regulus.

Regulus eſt ſerpens, auis, & rex paruulus omnis,

Robur.

Nemo poteſt longè robur ſine robor ferre.

Ruſticus, villicus.

Ruſticus à rure, quoniam rus eſt ſibi curæ:
Villicus à villa, quia res diſponit in illa,

Sal.

Sal doctum reddit, ſal condit, ſal reprehendit.

Satio, ſaturo.

Vno me ſatio, ſaturant me fercula multa.

Securis, ſecurus.

Non ſunt ſecuri, qui dant ſua colla ſecuri,

Sepio, vallo.

Vallamus propriè caſtrum, ſepimus ouile.

Sera, ſerus.

Fur, obſtante ſera, non furta facit, niſi ſera,

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cœlum dic eſſe ſerenum.

Socer, ſocrus.

Eſt ſocer vxoris genitor, ſocrúſque genitrix.

Tela, telum.

Est panni tela, dicuntur spicula tela.

Tollo.

Tollit, alit, remouet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, tundo.

Tondemus barbas vel oues, sen tundimus herbas.

Vas, dis: vas, sis.

Vas vadis est obses, vas vasis sit tibi capsa.

Veneo, venio.

Veneo pro nummis, ad te venio sine nummis.

Virtus, vis.

Corpus habet vires, animis est insita virtus:
Vis in vtroque viget, vis ratione caret.

Visito, viso.

Visitat infirmum, sed amicus visit amicum.

DISCORDIA.

Odium, & rixa.

Est longum bellum non non, est estq; duellum.

Amantium iræ amoris, redintegratio est.

Chari rixantur, per se quoque pacificantur.

Item:

Ira perit subito, quam mouit amicus amico.

Contentiones fugiendæ.

Certamen, lites, rixas & iurgia vites.

Item:

Laudo quod vites fili chariſſime, lites.

Item:

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Item:

Lites præteritæ facilè fiunt renouatæ.

Item:

Verba parant litem, lis prælia, prælia mortem.

Cum amico non certandum æmulatione.

Inter germanos maior substantia lites.

Sæpè

Sæpè mouet, remanent tamen ſine turbine mites.

Item.

Semper deuites cum charo quærere lites.

De aſini vmbra rixari.

Pro modico, chari, nolite cani ſimilari.

Item:

Quiſquis rixatur modico, vilis reputatur.

Diſcordia dilabuntur res maximæ.

Gaudent prædones, dum diſcordant regiones.

Item:

Vertitur in nihilum ignis, dum ſpargimus ipſum.

Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.

Laudantur vetera plus debita, quàm vetus ira.

Item:

Nil odio peius, fugit omne bonum locus eius.

Item:

Quatuor iſta, timórque, odium dilectio, cenſus.
Sæpè ſolent boni rectos peruertere ſenſus.

Item:

Qui fratres odit, eſt homicida, ſuos.

DIVERSA STVDIA.

Ne Iupiter quidem omnibus placet.

Cunctis qui placeat, non credo quòd modò viuat.

Item:

Multum deliro, ſi cuique placere requiro:
Cuncta qui potuit, hac ſine dote fuit.

Non omnia poſſumus omnes.

Aptetur reliquo, qui non eſt aptus in vno.

Item:

Conſilio pollet, cui vim natura negauit:
Ingenio redimi corpora parua ſolent.

Item.

Diuerſis diuerſa valent medicamina morbis.

Item:

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus.

Item:

Prævalet in lingua, qui non est fortis in armis.

Item:

Qui seruit rastro, seruire nequit benè castro.

Item.

Vix erit immensus in magno corpore sensus.

Velle suum cuiq; est, nec voto vivitur uno.

Ager & athleta sunt dispare sæpè diæta.

Item:

De morbo gaudet medicus, de morte sacerdos.
Miles equis, piscator aquis, & clericus hymnis.
Nauta fretis, pugiles marte, poëta metris.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanàque vanis.

Item:

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Mille docet hominem, prope callem qui struit ædem

Item

Non vno doctrina modo se mentibus infert:
His timor, his monitus, his adhibetur amor.

Item:

Quolibet in capite viget ingenium speciale.

Item:

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, fœmina laudem.
Bos ad præsepe conatur currere sæpè.

DIVITIAE ET PECUNIA.

Antiqua æris possessio nobilitat. vide Nobilitas.

Beatus diues qui non sperauit in pecunia.

Est diues verè, qui non ea gliscit habere.

Item:

Item:

O diues, diues, non omni tempore viues.
Fac bene dum viuis, post mortem viuere si vis.

Item.

Quis verè locuples? cui famulantur opes.

Diuitiæ autoritatem conciliant.

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Qui diues est nummis, incedit ille cum summis,
Quos nisi haberet, tunc omni honore careret.

Non potestis Deo seruire & mammonæ.

Diuitis est rarò sanctificata caro.

Item:

Diuitijs vti, res est aduersa saluti.

Item:

Tempus adhuc veniet, quòd diues qui modò gaudet,
Assiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Nullo cælum reparabile gaza.

Quid tunc thesauri, quid acerrus proderit auri,
Cum peccatores mittuntur ad inferiores?

Opulentia tollit & excæcat animos.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Bursula calcatur, dum grandis bursa paratur.

Item:

Diuitiæ mores mutant non in meliores.

Item:

Dum quis ditatur, animosior esse probatur.

Item:

Excæcat sensus, diuersi copia census.

Item:

Fermentat celebres numerosa pecunia mores.

Item:

Mutantur mores, cum comitantur opes.

Item:

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,
Sæpe solent rectos hominis peruertere sensus.

Item:

Sæpe solent census, hominis peruertere sensus.

Pecuniæ obediunt omnia.

Bursa referta reos soluit, peccata relaxat:
Quæ non peccatis, euacuata ligat.

Item:

Copia nummorum trahit ad se corda virorum.

Item:

Cum moritur diues, concurrunt vndique ciues,
Aes sonat, vrbs plorat, vir humatur, presbyter orat:

Item:

Dum mea bursa sonat, hospes mea fercula donat:
Dum mea bursa vacat, hospes tunc ostia monstrat.

Item:

Est nihil & nihilum, nisi creata pecunia totum.

Item:

In terra summus rex est hoc tempore nummus.

Item:

Laudatur nummus, quasi rex super omnia summus.

Item:

Leonem lena non diligit absque crumena.

Item:

Nil bene pauper egit: sed pro ratione tenetur,
Quicquid agat diues, seu bene, siue malè

Item:

Non qualis sis tu, sed quantus, quæritur, es tu?

Item

Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

Item

Item:

Nummus in exilio comes optimus eſt peregino.

Item:

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item:

Virtus, iuſtitia, clerus, mammon, Simonia,
Ceſſat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Item:

Vos qui nulla datis, & ſumitis omnia gratis,
Vobis ſaluete duplicatur atque valete.

Plus eſt ſollicitus, magis beatus.

Diuitiæ trepidant, libertas libera res eſt.

Item:

Dormit nocte parum, poſſeſſor diuitiarum.

Item:

Hunc timor exagitat, quem gaza ſuperflua ditat,

Item:

O quantas curas, ô quanta pericula diues,
Suſtinet, & falſi portat honoris onus.

Item:

Quid facies diues? nuſquam tutus bene viues:
Quò te conuertes, quò curſum, perdite, vertes?
Quò vertes curſum? non tutus es hic neque ſurſum.
Si miſer aſcendis cœlos, vel ad infima tendis,
Nuſquam tutus eris, ſed vbique repertus haberis,

Item:

Reddit ſollicitum te copia denariorum.

Item:

Se malè cuſtodit, quem diues copia prodit.

Qui nil cupit, diues eſt.

Cui ſatis eſt quod habet, ſatis illum conſtat habere:
Cui nihil eſt quod habet, ſatis illum conſtat egere:
Ergo facit virtus, non copia, ſufficientem:

Et non paupertas, ſed mentis hiatus, egentem,

Item.

Non rerum cumulus, ſed ſufficientia mentis,
Ditat: ſufficiant paucula, dives eris.

Item:

Qui non curaret plus quàm natura rogaret.
Dives ſic eſſet, quia res ſibi nulla deeſſet.

Item:

Semper egenus eris, ſi ſemper plus tibi quæris:
Cum contentus eris, tunc dives efficieris.

Item:

Summa quies, nil velle ſuprà quàm poſtulet vſus.

DOMINIVM ET potentia.

Expectans longè, dominus fit ſolus in orbe.

Iucundum eſt imperare.

O quàm dulce foret, hoc in mundo dominari
Si mors non poſſet dominantibus inſidiari.

Item:

Seruus teſtatur, quod fœlix qui dominatur.

Ius eſt in armis.

Scitis, quòd grauius præponderat vndique pondus.

Magiſtratus bonus, Dei donum eſt.

Gaudeat illa domus, quando bonus eſt ſibi promus,

Item:

Impietas, ſed non pietas, reges dat egere:
Et pietas, non impietas, dat regna manere.

Maiorem vitato virum. vide Aula

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ ſunt in vertigine crebræ.

Item:

Gratia magnatum neſcit habere ſtatum.

Item.

Gratia

Gratia multorum non conſtans eſt dominorum.

Item:

Gratia regalis non eſt res perpetualis,

Item:

Neſcit durare fauor herilis, ſcio clarè.

Item:

Ridenti domino, nec cœlo crede ſereno:
Ex facili cauſa dominus mutatur & aura,

Perſona publica priuatam depone.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere:
Nam quæ ſæpe licent, poterunt tentata nocere.

Potentum preces mandata.

Eſt orare ducum, ſpecies violenta iubendi:
Et quaſi nudato ſupplicat enſe potens.

Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ Dei ſunt, Deo.

Aſtra Deo nil maius habet, nil Cæſare terræ,
Sic Cæſar terras, vt Deus aſtra regit.

Item:

Cæſar in hoc mundo, celſo Deus æthere regnat:
Cæſaribus fas eſt ferre Deóque ſua.

Item:

Cum Deus in cœlis, Cæſar regat omnia terris,
Cenſum Cæſaribus, ſoluite, vota Deo.

Item:

Dignus amor Deus, dignus quoq; Cæſar honore eſt
Alter enim terras, alter at aſtra regit.

Item

Inferiora regit Cæſar, Deus alta gubernat,
Cæſar honore ſuo dignus, amore Deus.

Item:

Principibus pare, vitam ſine crimine dege,
Et famulus triſtem fer patientur herum.

Item:

Item :

Regna gubernat humi Cæsar, Deus ardua cœli
Sydera : laus istis iusta duobus erat.

Item :

Vota Deo, census debetur Cæsaris aulæ,
Præsidet hic terræ, præsidet ille polo.

Item :

Vota, preces, laudem : censum, vectigal, honorem :
Mitis redde Deo, principibùsque tuis.

Reges decet clementia.

Ad pœnam tardus sit rex, ad præmia velox.
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Item :

Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item :

Instabile est regnum, quod non clementia firmat.

Item :

Parcere subiectis scit nobilis ira leonis.

*Scilicet in vulgus manant exempla regentum
vide exempla.*

Corrige te citius, si corripis acta tuorum :
Sic potes imperium, sic retinere thronum.

Item :

Quanto maior eris, moderatior esse teneris.

Societas leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum,
Ossáque dant seruis, sine carnibus & sine neruis.

Item :

Cum domino cerasum, res est mala, mandare seruum
Tollit matura tibi proijcit omnia dura :
Consumptis illis, cupiet iactare lapillis.

EBRIETAS ET VINVM.

Si nocturna tibi noceat potatio vini,

Hoc

Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

Crapula ſanitati plurimum obeſt.

Damna quot hinc ſentis, quot naſcuntur mala mẽtis?
Fit greſſus nutans, & viſio lumina mutans.

Item:

De plenis cyathis multos perijſſe ſciatis.

Item:

Nullus homo credit, quòd tantum pectora lædit:
Immodicè potum, ſapiet citò toxica totum.

Item:

Sicut ſobrietas facit vt ſit longior ætas,
Sic facit ebrietas vitæ brꝛuiare diætas.

Item:

Strangulat in menſis plures gula, quam necat enſis.

Item:

Viuere vis lætus, vel ſana mente quietus?
Dæmonis ut limum, ſic mordax effuge vinum.

Ebrietas, opes & honorem minuit.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum.
Nunquam qui ſequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria, nudum,
Alea, vina, Venus, : tribus his ſum factus egenus.

Item:

O fili ſperne delectamenta tabernæ.
Tali dulcore multi priuantur honore.

Item:

Piſces, perdices, vinum, necnon meretrices.
Currumpunt ciſtam, vel quicquid ponis in iſtam.

Fluit melius poſt pocula ſermo.

Poſt ſumptum vinum loquitur mea lingua latinum:
Et bibo cum bis ter, ſum qualibet arte magiſter.

Item:

Poſt

Poſt vinum verba, poſt imbrem naſcitur herba·
Poſt ſtudia ſcire, poſt otia ſæpe perire.
Poſt florem fructus ſequitur, poſt gaudia luctus.

Item:

Qui bona vina bibunt, vates bona carmina ſcribunt.

Quanto plus biberint, tanto plus
ſitient Parthi.

Omnibus eſt notum, quòd valdè diligo potum·
Si poſſem, vellem pro potu ponere pellem.

Item:

Primò quando bibo, cupio plus gutturis imo.
In cordis fundo iubilo, dum bibo ſecundò.
Per ternum potum iam vinum ſit mihi notum.
Me potus lætum quartus facit atque facetum.
Et potus quintus lætam mentem facit intus.
Et bibo cum bis ter, ſum qualibit arte magiſter,
Potu ſepteno velut equus ſum ſine fræno,
Potus bis quartus ſenſus mihi tollit & artus,
In potu nono vini vix ſentio quò no,
In potu deno demens ſum gutture pleno.

Quod in corde ſobrij, id in lingua ebrij

Ebrietas prodit quod amat cor, ſiue quod odit.

Item:

Si ſecretarum ſeriam vis noſcere rerum.
Ebrius, inſipiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vino obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores ſapientum.

Item:

Ebrietas frangit, quicquid ſapientia tangit·

Item:

Ebrius & ſatur nunquam bene philoſophatur.

Item:

Ebrie, quid faris? viuis, vel morte grauaris?

Quid

Quid facias, neſcis : truncus ſine mente quieſcis,

Item:

Fœcundi calices rarò faciunt ſapientes.

Item:

Fœmina dum plorat, dum ruſticus ebrius orat.
Dum luſor iurat, nihil hæc deuotio durat.

Item:

Haud differt multum te inter, fatòque ſepultum:
Flat tibi ad huc parcè de cordis ſpiritus arce.

Item:

Potatum vinum iacêre facit reſupinum,
Et vomere vt porcum, qui ſaginatur ad orcum.

Item:

Quando venit potus, ceſſat ſermo quaſi totus.

Item:

Reddunt delirum fœmina, vina virum.

Item:

Si per vina labes, non vini, ſed tua labes.

Item:

Vino mutatur ſenſus, mens infatuatur.

Vinum lætificat cor hominis.

Mortales lætos vinum facit atque facetos.

Item:

Vinum dat feſtum, frigus conuertit in æſtum.
Lætificat mœſtum, miſerum quoque reddit honeſtum.

Item:

Vinum ſubtile facit in ſene cor iuuenile:
Sed vinum vile reddit iuuenile ſenile.

Item:

Viuat in æternum, qui dat mihi dulce falernum:
Qui mihi dat villum, mala paſſio torqueat illum.

Vinum variè afficit homines.

Ebrius atque ſatur his modis ecce vagatur.

Hic

Hic canit, hic plorat, hic eſt blaſphemus, hic orat,
Hic eſt pacificus, hic eſt nullus amicus,
Hic ſaltat lætus, hic eſt ſermone facetus.
Hic loqui neſcit, hic cæſpitat, ille pigreſcit,
Hic eſt clamoſus, hic eſt verbis vitioſus.
Diſputat hic, ille currit per compita villæ,
Nunc ſeruit Veneri, ſomno vult ipſe teneri,
Nunc vomit, nunc vorat. ſic Bacchi turba laborat.

Item.

Bis ſex, credatis, ſpecies ſunt ebrietatis.
Eſt vilis primus, ſapiens eſt alter opimus,
Ternus grande vorat, quartus ſua crimina plorat.
Quintus luxuriat, ſextus per omnia iurat,
Septimus atendit, octauus ſingula vendit,
Nonus nil celat, quod habet ſub corde reuelat,
Somnia denus amat, vndenus trupia clamat,
Et cum ſit plenus, vomitum facit duodenus.

Vina parant animos Veneri.

Impletus venter vult luxuriare libenter.

ECCLESIA.

Domus meæ, domus orationis vocabitur.

Cum citò templa ſubis, recoles cur ſis homo natus,
Aut lege, vel canta, vel Chriſto funde precatus,

Item:

Templo ſacrato ſi quis ſedet atque moratur.
Ni legat, aut cantet, aut audiat, egrediatur.

In Eccleſia Dei omnia ſancta.

Filia pulchra Sion ſine ruga, labe carentem,
Exprimit Eccleſiam, fidei candore nitentem.
Quam turbam hæreſes & earum turba rebellis.
Quæ ſubiectia iacet mundanis ſæpè procellis.

Primum quærite regnum Dei.

Non vnctura rotam, nec tardat miſſa diætam.

Sacra

Sacra celerius absoluenda.

Missa breuis, longa farcimina, pinguis & offa,
Hæc valent hyeme, veluti vult vsus habere.

Item:

Missam curtatam, longum farcinem & offam,
In carnispriuio concupit omnis homo.

ECCLESIASTICI.

Dum cantat flamen, respondet clericus Amen.
Dum mare siccatur, dum dæmon ad astra leuatur,
Tunc primo laicus clero fit fidus amicus.
Imber descendit, monachus dum pergere tendit,
Ludere cum talis, non est res spiritualis,
Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo
Non decet vt monachus vadat sine compare solus.
Vt valeas esse monachus, tibi crede necesse,
Rostrum porcinum, dorsúmque geras asininum,
Oscq; columbinum, cor ouinum, crúsque bouinum.

Taxatio morum Ecclesiæ.

Angarians clerum iacet in finibus mulierum,
Hic fuit electus, non propterea quia rectus.
Ex meritis morum sit: sed quia canonicorum,
Donis nummorum subuertit corda suorum:
Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,
Et neque baptisma gratis confert, neque chrisma:
Sed per numisma fidei parat vndique schisma,
Deuorat & potat, natam cum coniuge dotat,
Pro grege non orat, pro vana laude laborat,
Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,
Militis arma gerit: quæ sunt sua, non tua, quærit:
Armiger in castris, non curat quid sit in astris:
Non mulcet flentem, non consolatur egentem,
Non vestit nudum: sed amat cum tessera ludum:
Quæ per eum detur, elemosyna nulla videtur:

Attendénsque

Attendénſque parum, minuit decus Eccleſiarum.

Item:

Vita peiores ſunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult eſſe ſecundus

Item:

Quis Satanæ ſimilis? presbyter haud humilis.

Auaritia.

Cedit papa Papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annoſus, licet annus ſit furioſus,
Non curat brumam, dum drachmam ſuſcipit vnam.

Item:

Quamuis algeſcit, & presbyter ipſe ſeneſcit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit, cum cauſam funeris audit,

Item:

Clericus in meſſe, ſemper vult ruſticus eſſe.

Item:

Curia Romana non quærit ouem ſine lana,
Dantes exaudit, non dantibus oſtia claudit.

Item:

Roma manus rodit, quod tollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo.
Tunc eſt Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audit Stygias Pluto tentare, quod audet,
Effrænis monachus, plenáque fraudis anus.

Bellandi, ſtudium.

Clericus ad bella pronus, laſciua puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Item:

Roma quid insanis toties: quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Si foris arma iacent, tu bella domestica tentas,
Nec feritas requiem ferre superba potest:
Tu fratres in bella vocas, in pignora patres.
Et scelus omne audes, & paris omne nefas:
Fas & iura negas, homines & numina fallis,
Nec Iouis imperium, nec Phlegetonta times.
Singula texentem conuitia deserit ætas,
Tantum ac tale tuæ est improbitatis onus.
Viuere qui sanctè cupitis, discedite: Romæ
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,
Tunc surgunt lei tè, Miserere canunt sine mente.

Item.

Est monachus fabas, cum pisces commedit abbas:
Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morem seruant violando decorem,
Quàm Christũ passum, piscem quærunt magis assum

Item:

O manachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:
Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Clericus vxorem qui ducit, perdit honorem,
Amittit florem propter mulieris amorem.

Item:

Cum pestis rerum priuaret semine clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

Item:

Dum faber cudit, monachus cum fœmina ludit.

Item:

O bone Calixte, totus mundus perodit te,
Quondam presbyteri poterant vxoribus vti.
Hoc destruxisti, postquam tu papa fuisti.

Item:

Offa, sacerdotum mulier, communia totum.

Imperitia.

Clericus, edoctus, semper non est sale coctus.

Item:

Mors est prælatis, dare prebendas benè natis,
Aut benè nummatis, aut eorum sanguine natis.

Leuitas.

Clericus & asinus, nux, hæc tria continuata,
Non faciunt fructum, nisi sint benè combaculata.

Item.

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Item:

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:
Sed cum conualuit, mansit vt ante fuit.

Simonia.

Crimen auaritiæ, dirúmque nefas Simoniæ.
Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item:

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas,
Si bursæ parcas, fuge Papas & Patriarchas.
Si dederis marcas, & eis impleueris arcas,
Culpa solueris, quaq; ligatus eris.

Item:

Proh dolor, Ecclesiæ nummis venduntur & aræ.

Item:

Item.

Res nimis iniusta, nummis fit præsul & abba.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & vbique sepultis,
Vt sunt in requie propter tua vulnera quinque.

Aliud.

Hic iacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.

Aliud:

Quod sumus, iste fuit: erimus quãdoque quod hic est

Aliud:

Si probitas, sensus, virtutum gratia, census,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus qui iacet intus.

Aliud:

Niuens pollebam, faciens quæcunque volebam:
En nihilor sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

Satius est recurrere, quàm malè currere.

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

EXCELLENTIA.

Maiori cedendum.

Cedere maiori, non est pudor inferiori.

Item:

Eijcitur magno paruus veniente magistro.

EXEMPLA

Fælix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis.

Item:

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item:

Rumor de veteri faciet ventura cauere.

Ne imiteris malum, sed bonum.

Si vis saluari, semper studeas imitari.

Vitam iustorum, fugias exempla malorum.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Ludendum licitè, talos abbate ferente.

Item:

Presbyter insipiens populum parit insipientem,
Ipséque lege carens populum dat lege carentem.

Item:

Qui pascis plebes, prudenter viuere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel, cautior esse solet.

Item:

Quis credat sanctis, nisi signa videntur in illis?

Item:

Scit vir consilia centum post facta dolenda.

Experientia ad scientiam acquirendum maximè confert.

Consilium verum decet experientia rerum.

Item:

Est vulgi fama, docet experientia cuncta.

FAMA

Fama velox est, crescitq; eundo: igitur fallax.

Est medium nugæ, quod ab auditu loquor ipse.

Item

Ex minimo crescit, sed non citò fama quiescit.

Item:

Fama repleta malis, velocibus euolat alis:

Fama

Fama boni lentè volat, inuidia retinente.

Item:

Fama volat, transitque modum, quocunque feratur.

Item:

Quòd malè mentitur, audita loquens reperitur.

Non omnino temerè, quod vulgò dicitant.

Si dicunt gentes, sequitur mala fama nocentes.

Item:

Signa prius vera, non sunt mendacia mera.

Item.

Tantum clamatur, quod patcha venit quod amatur.

FAMES.

Fames optimum condimentum.

Dulcem rem fabas facit esuries tibi crudas.

Item:

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse:
Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Item:

Nisci t homo quid dulcis habet dulcedinis esca.
Qui nunquam didicit, quid foret ipsa fames.

Item.

Ori dulcescit faba frigida, quando famescit.

Molestus interpellator venter

Est sitis atque fames moderata bonum medicamen:
Cúmque superfluitant, important sæpe grauamen.

Item:

Esuriens venter, non vult studere libenter.

Item:

Lendes & pulices plus mordent esurientes.

Item:

Mentiri ventri nullus valet esurienti.

Item:

Multum mordentes muscæ sunt esurientes.

Item:

Pœnalis gladius est magna fames & acutus.

Item:

Quòd lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens dēs.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum manè surgunt pueri sine pane.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Luxuriat raro non bene pasta caro.

FESTINATIO.

Festinans nimium vir non ascendat ascellum.

Festina lentè.

Differ, habent paruæ commoda magna moræ.

Nimium properans, seriùs absoluit.

Qui nimis accelerant, obstacula talibus obstant.

Quod Citò fit, citò perit.

Quæ subitò veniunt, subitò quandoque recedunt.

Item:

Quod citò lucratur, citò perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Seruant sacratæ semel anno festa capellæ.

Ignauis semper feriæ.

Qui vult seruare sanctorum singula festa.
Non poterit clarè cum Codice scire Digesta.

Memento vt diem Sabbati sanctifices.

Quod festo netur, nihilari sæpe videtur..

FIDES ET DIFFIDENTIA.

Fallentem fallere licet.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides.

Item:

Qui violare fidem solet, & violetur eidem.

Nemini fidas, nisi cum quo modium salis absumpseris.

Ni sit nota fides, ignoto non bene fides.

Item

Item:

Qui leuiter credit, deceptus sæpe recedit.

Nusquam tuta fides

Heu quàm parua fides reperitur nunc apud ciues:
Iam frater fratrem, iam linquit filia matrem.

Item:

Quisnam pro socio qui velit soluere? nemo.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus.

Visus certificat me plus, quàm quod Plato narrat.

Omne quod non est ex fide, peccatum est.

Non holocausta Deus, sed corda fidelia quærit:
Hæc qui dona gerit, lege beatus erit.

Item:

Præcipuum donum est, saluanti fidere Christo:
Quem penes hoc vnum est, omnia solus habet.

Item:

Sola fides saluat, sola impetrat: omnia rectè
Publica cum proprijs exequitúrque fides.

Probate spiritus, an ex Deo sint.

Omni spiritui tu semper credere noli.

Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam

Ad maiora subit, qui gessit ritè minora:
Grandia nec, paruum qui malè gessit, habet.

Item:

In minimis rebus qui deficit, ille putatur,
In magnis nullam velle tenere fidem.

Item:

Præficitur magnis, minimis qui præfuit antè
Solerti studio legitimâque fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet vnda.

Exitus acta probat.

A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Contentum ſcitur, ſaccus dum pòſt aperitur.

Item:

Exitus oſtendit, quò mundi gloria tendit.

Item:

Finis portabit onus, & factum reſerabit.

Item:

Laus in fine ſonat virtus in fine coronat.

Item.

Non datur exemplò bona poſt primordia merces:
Congrua ſed rectus præmia finis habet.

Item:

Non laudo factum, niſi ſit citò vel bene factum.

Item:

Præmia victorum pendent á fine laborum.
Vt ſcriptura ſonat, finis, non pugna, coronat.

Item:

Principium lauda, quod conſequitur bona cauda.

Item.

Quando tumet venter, produntur facta latentur.

Item:

Qua ſuffocatur quiſquam, mala mica putatur.

Item:

Si bonus eſt finis, bona cuncta fuiſſe feruntur:
In rebus finis ſit bonus, ergo ſtude.

Item:

Si finis bonus eſt, totum laudabile tunc eſt.

Item:

Sub niue quod tegitur, dum nix perit, omne videtur.

Item:

Te modicum iacta, quoniam probat exitus acta.

Item.

Totum laudatur, ſi finis laude beatur.

FORMA

FORMA ET DEFORmitas.

Esca sit insipida, quam coxit fœmina pulchra.

Lis est cum forma, magna pudicitiæ.

Esse solet raro pulchra pudica caro.

Item:

Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.

Non forma, sed mens aspicienda.

Dat probitas speciem, sed non species probitatem:
Qui probitate caret, nil sua forma valet.

Item:

Nitere, formose, formosa mente nitere.

Item:

Si bene barbatum faceret sua barba beatum,
Nullus in hoc circo queat esse beatior hirco.

Item:

Si faceret doctos mortales barba, quid obstat
Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTVNA BONA & mala.

Alia vita, alia diæta.

Quilibet excessus mutant hominis citò gressus,

Amici multi fœlicium.

Qui remigat prosper, socius sit postulo, noster.

Arbore deiecta, quiuis colligit ligna.

Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.

Asperius nihil est misero, cum surgit in altum.

Corde stat inflato pauper, honore dato,

Item:

Dum surgunt miseri, nolunt miseris misereri.

Item:

Fiunt Nerones miseri facti locupletes.

Item:

Non vult ſcire ſocrus, quòd fuit ipſa nurus.

Bona nemini hora eſt, quin alicui ſit mala.

Huic puero panis datur, alter tranſit inanis.

Item:

Non eſt æqualis ſors omnibus & generalis.

Item.

O bona Fortuna, cur non es omnibus vna?
Dixit Fortuna: Si ſtarem rota ſub vna,
Et non mutarer, tunc non fortuna vocarer.

Fœlix ſe erigendo fœlicitatem amittit.

Luxurians aſinus ſaltando comminuit crus,

Fœlicitas eſt voluptas, quam pœnitudo nulla ſequitur.

Cui ſors arridet bona, gaudens pectore ridet.

Item:

Omnes lætantur, dum proſperitate beantur.

Fortuna fouet ignauos.

Optima peiori datur aſcia nunc operanti.

Item:

Quò nequam peior, tantò ſors eſt ſibi maior.

Fortuna quem nimium fouet, ſtultum facit.

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opéſque,
Subripuêre tibi noſcere, quid ſit homo.

Item:

Proſperitas gentes cæcat plus inſipientes.

Item:

Si bene nunc remigas, tunc pergis cum reliquiſcras.

Fortuna vitrea eſt, cum ſplendet, frangitur.

Rebus tranquillis, metuas aduerſa ſub illis.

Fortunam ſibi quiſque parat.

Dicitur à multis, ſors eſt contraria ſtultis.

Item:

Noli fortunam ſemper reprendere cæcam.

In procliui mala.

Aures non claudit mala ſors, velociter audit.

Nihil agere, infœlici ſemper eſt optimum.

Peior equus glaciem primus frangit pede mollem.

Nihil ex omni parte beatum.

Eſt homo vix natus ex omni parte beatus:
Non ergo ſine væ, nunc viuit filius Euæ.

Omnium rerum viciſſitudo eſt. vide Gaudium.

Alterat humanos ſors malefida ſtatus.

Item:

En modo vadit eques, qui ſolet ire pedes.

Item:

Forma perit rerum, datur altera quaque dierum.

Item:

Gaudia dat luctus, bonus eſt poſt triſtia fructus.

Item:

Glorior elatus, deſcendo mortificatus,
Infimus axe teror, rurſus ad aſtra feror.

Item:

Hoc eſt conſuetum, comitantur triſtia lætum.

Item:

Inſidias ponit ſemper ſors aſpera blandè,
Anticipatque fugam melior fortuna repentè.

Item:

Largitur quodcunque libet fortuna rapitque.
Eſt gracilis ſubitò, qui modò craſſus erat.

Item:

Non ſibi concordem ſpondent exordia finem.

Item:

Si bene ſucceſſit, ne prima, ſed vltima ſpectes:
A caſu deſcribe diem, non ſolis abortu.

Item:

Speret qui ſeruit, deſperet qui dominatur.

Nam

Nam fortuna leuat infima, ſumma premit.

Item:

Sub meliore ſtatu ſemper peiora caue tu.

Item.

Tempora paſſiua fugiunt, redeúntque datiua.

Item:

Vt ſol effectus proprios alternat in aura,
Sic fortuna ſuas ſolet variare vices: nam
Hos premit, hos eleuat, hos deijcit, erigit illos,
Cogit & in varios hominem deſcendere caſus.
Regna dat & tollit, leuat, oprimat atque reſoluit.
Quos vocat, ejcit, erigit, obruit, omnia voluit,
Ergo time quiſquis celſos aſcendis honores.
Atque ruinoſo ſtare memento loco.

Item:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,
Creſcit, decreſcit, in eodem ſiſtere neſcit.

Plus eſt ſollicitus, magis beatus, vide Diuitiæ.

Commoda qui ſentis, iungas onus emolumentis.

Item:

Iam petit leuius quod ſurgit in ardua pondus.

Item:

Nil fœlicis habet, qui fœlix eſſe putatur:
Proſperitas igitur eſt proſperitate carere:
Nam venit ex ſola proſperitate dolor.
Sic qui ſumma petit, cadit aſperiore ruina:
Qui iacet inferiús, non habet vnde cadat.

Item:

Sæpe natatores ſubmerguntur meliores:
Sic & ſcanſores collum frangunt meliores.

Item:

Sæpius ima petunt, melius quiſcandere norunt.

Item:

Semper

Semper habet fortis morbos, quasi iurgia mortis.

Item:

Si gradus est altus, graui r fiet tibi saltus.

Item:

Si mons sublimis, profundior est tibi vallis.

Item:

Tutior in terris locus est, quàm sedibis altis.

Præsentem fortunam boni consule.

Hoc sis contentus, sicut fert omnia tempus.

Item.

Non quò propositum, sed quò sors ducit, eundum.

Item:

Si qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes.
Ista sede sede, nec ab ista sede recede.

Item.

Vt stratum lectum, super hunc sic vade cubatum.

Semper fœliciter cadunt Iouis taxilli.

Fœlicis sponsæ gremium perfunditur imbre.

Semper Ilio mala.

Naues peiores nant, portu stant meliores.

Item:

Pauper peiorem restis tenet vndique partem.

Solatium est miseris, socios habere pœnarum

Mitior est pœna, quanto communior ipsa.

Item.

Vt mala prudenter tua portes & sapienter,
Inspice maiores aliorum sæpe dolores.

Sors omnia versat.

Quos vult, sors ditat. quos non vult, sub pede tritat:
Incertáque via voluitur ipsa rota.

Item.

Vulgo narrante, bona sors est pòst velut antè.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere.

Dulcius

Dulcius est miseris, alienis viuere terris.

FRVGALITAS.

Sapientis est, conseruare rem familiarem.

Prudentum more, teneas quæsita labore..

Item:

Si seruas quod habes, commendant te sapientes.

Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Vltra quàm vestis non extendas tua crura,
Ne nimis expendas, si viuere vis sine cura.

FVGA.

Cum licet fugere, ne quære litem.

Nil poterit iusta tutius esse fuga.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,
Quàm prope serpentem procumbere virus habẽtem.

FVRTVM.

Aquæ furtiuæ dulces.

Furtiuus potus plenus dulcedine totus.

Fures amant tenebras.

Fur non est latro: quia tempore fur rapit atro.
Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item:

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures reste puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando,

Item:

Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

Item:

Histrio post victum nummos quærens & amictum,
Non est delictum, si quis sibi porrigat ictum.

Item

Item:

Nulla valet diplois contra ſuſpendia furis.

Item:

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

Item:

Tunc fiunt paces, cum pendent fune rapaces.

Non curat numerum lupus.

Quòd lupus eſt gratas, narratur, oues numeratas.

Occaſio facit furem.

Fur malè furatur, ſi fur domui dominatur.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non ſua tollunt.

Item:

Si fur ceſſaret, nunquam canis vlla latraret.

Item,

Si videor, ludo: ſi non, tunc furta recludo.

FVTVRA.

Futura incerta.

Curſus fatorum neſcit pars vlla virorum,
Solius & proprium ſcire futura Dei.

Item:

Præterit iſta dies, neſcitur origo ſecundi.
Sit labor, an requies: ſic tranſit gloria mundi.

GARRVLITAS.

Infræni oris finis, aut vectigal, calamitas.

Ex lingua ſtulta veniunt incommoda multa.

Item:

Fac mala, dic multum, ſi te vis reddere ſtultum.

Item:

Non domus eſt pacis, vbi regnat lingua loquacis.

Item:

Os qui non claudit, quod non vult ſæpiùs audit.

Item:

Sæpè

Sæpé ſibi atque alijs garrula lingua nocet,

Item:

Si cupias pacem, linguam compeſce loquacem,

Item.

Si quis amat pacem, ſocium fugit ille loquacem.

Item:

Verboſi lites. fili chariſſime, vites.

Non eſt eiuſdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui, qui vult vrbanus haberi.

Item:

Dico prudentes, homines non multa loquentes.

Item:

Qui nimium fatur, ſtultiſſimus eſſe probatur.

Item:

Qui ſapit, ille parum garrulitatis habet.

Item:

Rarò credatur homini, qui plurima fatur.

Item:

Reſpice, multiloquax quòd ſit ſæpiſſimè mendax.

Item:

Sæpè loquens multa, loquitur mendacia multa.

Tacere la loqui, laudabile non eſt.

Eſt puer ingratus, mala qui famare paratus.

Item:

Futile vas illud, quod nulla receptio claudit.
Sic homo futilis eſt diuulgans omne quod audit.

Item:

Pondus valde graue, verboſum vas ſine claue.

Item:

Rarò charus erit, diuulgans omnia quæ ſcit.

GAVDIVM.

Gaudij mœror eſt comes.

Exundans pluuia ſequitur poſt gaudia ſicca.

Item:

Item :

Fel latet in melle, nec mel bibitur ſine felle:

Item :

Frigora poſt ſoles, poſt gaudia ſæpè dolores.

Item :

Gaudia terrena non eſſe queunt ſine pœna
Gaudia diuina ſemper ſunt abſque ruina.

Item :

Hoc eſt conſuetum, comitantur triſtia lætum.

Item :

Nulla fides rerum, ſequitur poſt mella venenum,
Et claudit nox atra diem, nubilæque ſerenum.

Item :

Poſtquam gaudebis, rurſum poſt gaudia flebis.

Item :

Riſus habet fletum, nectárque moleſtat acetum.

Iocunditas cordis, eſt vita hominis.

Spiritus exultans facit, vt tua floreat ætas:
Eſt cum lætitia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria Crocodylus.

Cura plenus eris, ſi vis vt glorificeris.

GRATIA.

Gratia ſit pluris quàm tota ſcientia Iuris.

GRATITVDO.

Beneficij accepti memor eſto.

Arbor honoretur, cuius nos vmbra tuetur.

Item:

Palmæ quando datur, quid palmæ reſtituatur.

Item :

Pondus curarum facit, qui dat mihi charum,

Item.

Sit cordis feſtum, panem meminiſſe comeſtum.

HAERETICI.

Sectarum autorem hominem fuge.

Hoſtes Eccleſiæ ſunt hi qui ſchiſmata fingunt,
Chriſticoláſque nouos fraudis nigredine tingunt,
Qui cor ſimplicium ſermonis acumine tangunt,
Ac in eis veræ fidei munimina frangunt.

HERBAE.

Chriſtus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis,
Verbis maiorem, gemmis herbíſque minorem.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Braſſica.

Ius caulis ſoluit, cuius ſubſtantia ſtringit,
Vtraque quando datur, venter laxare paratur.

Chærefolium.

Appoſitum cancris tritum cum melle medetur:
Cum vino potum, lateris ſedare dolorem
Sæpè ſolet: tritam ſi nectis deſuper herbam.
Sæpè ſolet vomitum ventrémque tenere ſolutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius vt ſcripſit) quamuis ſint eruta, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia ſana:
Cum ſucco ruta ſuccus ſi ſumitur eius,
Affirmant ruptis quod profit potio talis

Hyſſopus.

Hyſſopus purgans herba eſt è pectore phlegma,
Ad pulmonis opus cum melle coquenda iugata.
Vultibus eximium fertur præſtare decorem.

Malua.

Dixerunt maluam veteres, quod molliat aluum:
Huius radices raſæ ſoluunt tibi fæces.

Vuluam mouerunt, & fluxum sæpè dederunt.

Mentha

Mentitur mentha, si sit depellere lenta,
Ventris lumbricos, stomachi vermésque nociuos.

Nasturtium.

Illius succus crines retinere fluentes.
Illitus adseritur, dentisque leuare dolorem.
Lichenas succus purgat cum melle perunctus,

Pulegium.

Cum vino nigram choleram potata repellit,
Appositam veterem dicunt sedare podagram.

Ruta.

Nobilitas rutæ hæc, quòd lumina reddit acuta.
Auxilio rutæ vir quippe videbis acutè.
Cruda comesta recens oculos caligine purgat.
Ruta viris minuit Venerem, mulieribus addit.
Ruta facit castum, dat lumen, & ingerit astum:
Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

Salix.

Auribus infusus vermes succus necat eius:
Cortex verucas in aceto cocta resoluit.
Huius flos sumptus in aqua, frigescere cogit.
Instinctus Veneris cunctos acres stimulantes.
Et sic desiccat, vt nulla creatio fiat.

Saluia.

Cur moriatur homo, cui saluia crescit in horto?
Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.
Saluia confortat neruos, manuùmque tremorem
Tollit, & eius ope febris acuta fugit.
Saluia, castoriúmque, lauendula, primula veris,
Nasturt. Athanas hæc sanant paralytica membra.
Saluia saluatrix, naturæ conciliatrix.

Viola purpurea.

Crapula diſcuntur, capitis dolor, atque grauedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos.

Vrtica.

Ægris dat ſomnum, vomitum quoque tollit & vſum.
Illius ſemen colicis cum melle medetur,
Et tuſſim veterem curat, ſi ſæpe bibatur.
Frigus pulmonis pellit uentriſque tumorem.
Omnibus & morbis ea ſubuenit articulorum.

HOMO.

Homo ex anima & corpore compoſitus eſt.

Mentem de cælo, corpus trahit ex elementis,
Vt terras habitet corpore, mente polum.
Mens, corpus, diuerſa licet, iunguntur ad vnum,
Vt ſacra complacitum nexio reddat opus
Diuus erit, terrenus erit, curabit vtrunque:
Conſilijs mundum, religione Deum.
Naturis poterit ſic reſpondere duabus,
Et ſic principijs congruus eſſe ſuis.
Cum ſuperis commune bonum rationis habebit,
Diſtrahet à ſuperis linea parua hominem.
Cuncta ſuos ortus repetunt matrémque requirunt,
Et redit in nihilum quod fuit antè nihil.

Hominis formatio.

Sex in lecte dies, ter ſunt in ſanguine trini,
Bis ſeni carnem, ter ſeni membra figurant.

Item

Suſceptum ſemen ſex primis credo diebus.
Eſt quaſi lac, reliquiſque nouem fit ſanguis, ab inde.
Conſolidat duodena dies, bis nona deinceps.
Efficiat totum, tempúſque ſequens oriundum.

Hominis partes.

Cor ſapit, at pulmo loquitur, fel commouit iram.
Splen ridere facit, cogit amare iecur.

Item

Item:

Dat cerebrum ſenſum, cor vitam, hepar nutrimẽtum.

Item:

Guſtus & olfactus, auditus, viſio, tactus,
Sunt ſenſus quinque, quorum peccata relinque.

Item:

Naſus fœtores, naſus diſcernit odores.

Item.

Oſſibus ex denis bis centenîſque nouenis.
Conſtat homo, denis bis dentibus & duo denis,
Ex ter centenis decies ſex quinquéque venis.

Hominis vita, militia.

Eſt homo ſpiritibus commiſtus quiſque duobus:
Vnus cuſtodit, alter peruertere quærit.

Hominum complectiones.

Quatuor humores in humano corpore conſtant:
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.
Terra melancholicis, aqua confertur pituitæ,
Aër ſanguineus, ignea vis choleræ.
Hi ſunt humores, qui præſtant cuique colores.
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus:
Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque rufus:
Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,
Cholera rixatur, ſanguis potu dominatur.

Sanguinea.

Natura pinguis iſti ſunt atque iocantes.
Rumoréſque nouos cupiunt audire frequenter:
Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, riſus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes.
Omnibus inſtudijs habiles ſunt, & magis apti:
Qualibet ex cauſa non hos facilè excitat ira:
Largus, amans, hilaris, ridens, rubeiqúe coloris,
Cantans, carnoſus, ſatiś audax atque benignus.

Item:

Si peccet ſanguis, facies rubet, extat ocellus,
Inflantur genæ, corpus nimiúmque grauatur,
Eſt pulſúſque frequens, plenus, mollis, dolor ingens,
In primis frontis, ſit conſtipatio ventris,
Siccaque lingua, ſitis, ſunt ſomnia plena rubore,
Dulcor adeſt ſputi, ſunt acria dulcia quæque.

Colerica.

Eſt humor choleræ, qui competit impetuoſis,
Hoc genus eſt hominum cupiens præcellere cunctis,
Hi leuiter diſcunt, multum comedunt, citó creſcunt,
Inde & magnanimi ſunt, largi, ſumma petentes:
Hirſutus, fallax, iraſcens, prodigus, audax,
Aſtutus, gracilis, ſiccus, croceique coloris.

Item:

Accuſat choleram dextræ dolor, aſpera lingua,
Tinnitus, vomitúſque frequens, vigilantia multa,
Multa ſitis, pinguiſque egeſtio, tormina ventris,
Nauſea fit: morſus cordis, langueſcit orexis:
Pulſus adeſt gracilis, durus, velóxque caleſcens:
Aret, amareſcitque, incendia ſomnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latóſque breuéſque,
Phlegma facit pingueis, ſanguis reddit mediocres
Otia non ſtudio tradunt, ſed corpora ſomno:
Senſus hebes, tardus motus, pigritia, ſomnus:
Hic ſomnolentus piger, & ſputamine plenus.
Eſt huic ſenſus hebes, pinguis, facie color albus.

Item:

Phlegma ſupergrediens proprias in corpore leges,
Os facit inſipidum, faſtidia crebra, ſaliuas,
Coſtarum, ſtomachi, ſimul occipitiſque dolores.
Pulſus adeſt rarus, tardus mollis, quoque inanis,

Præcedit

Præcedit fallax phantaſmata ſomnus aquoſa.

Melancholica.

Reſtat adhuc triſtis choleræ ſubſtantia nigræ,
Quæ reddit prauos, pertriſtes, pauca loquentes:
Hi vigilant ſtudijs, nec mens eſt dedita ſomno,
Seruant propoſitum, ſibi nil reputant fore tutum:
Inuidus, & triſtis, cupidus, dextræque minacis,
Non expers fraudis, timidus, luteíque coloris.

Item:

Humorum pleno dum fæx in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pulſus, tenuiſque vrina,
Sollicitudo, timor, triſtitia, ſomnia tetra,
Coaceſcunt ructus, ſapor & ſputaminis ambo,
Læuáque præcipuè tinnit vel ſibilat auris.

Hominum ingenia diuerſa, vide
Diuerſa ſtudia.

Omni animali facilius eſt imperare, quàm homini.

Sus ſe ſorde leuat, ſaltem dum colligit eſcas,
Cur nunquam ſurgit ſorde volutus homo?
Omnia quippe ſuæ naturæ debita ſoluunt,
Præter eum qui plus his rationis habet.

Puluis & vmbra ſumus, vide vita.

Carnis vita, labor: carnis conceptio, tabes
Menſtrua putredo, finis: origo, lutum.

Item.

Cum fex, cum limus, cum res viliſſima ſimus,
Vnde ſuperbimus? ad terram terra redimus.

Item:

Cur caro lætatur, quæ vermibus eſca paratur?

Item:

Cur non praua ſinis? puluis es atque cinis.

Item:

Eſt caro noſtra cinis: modò principium, modò finis.

Item:

Est caro vas luteum, vas lamentabile, fœnum.
Aridulum, fragilis glebula, saccus olens.

Item:

Est homo fragilis, & durans tempore paruo:
Est igitur similis flori, qui crescit in aruo.

Item:

Est hominum status, per florem significatus:
Vt flos citò perit, sic homo puluis erit.

Item:

Factus, non natus, stat Adam tellure creatus:
Nos quoque terra sumus, nam caro fiet humus.

Item:

O homo, si scires, quidnam esses, vnde venires,
Nunquam gauderes: sed in omni tempore fleres.

Item:

Omnes terra sumus: hæc vita fugit quasi fumus.

Item:

Puluis & vmbra sumus, puluis nihil est nisi fumus:
Sed nihil est fumus: nos nihil ergo sumus.

Item:

Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.

Item

Quid sis, quid fueris, quid eris, semper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis subijcieris.

Item:

Sperma prius, modò saccus olens, pòst vermibus esca

Item:

Terra caro facta, quinis sit sensibus apta,
Ordine compacta tendit rationis ad acta.

HOMICIDIVM.

Qui odit fratem suum, homicida est.

Exemplum, mens, lingua, manus, subtractio victus

Corporis

Corporis ac animæ, dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde ſtat inflato pauper, honore dato.

Item:

Immutant mores hominis, cum dantur honores.

Item:

Sæpe ſuos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor eſt dulcis, ſed magnum pondus honoris.

Opinio bona tutior eſt pecunia.

Semper ametur honor, ſit denarijs quoque maior.

HOSPES.

Aſſideat valuæ, non inuitatus honeſtè,
Regula buſalis ſit omni tempore talis:
Fercula fer tecum, ſi vis comedere mecum.

Hoſpitales eſtote inuitem ſine murmuratione.

Hoſpes honoretur, & honor ſemper ſibi detur.

Item:

Hoſpite ne careas, hoſte carere volens.

Item:

Hoſpitij rector ſemper ſit lætus vt Hector,
Vt Iob ſit patiens, vtque Sibylla ſciens.

Piſcis nequam niſi recens.

Poſt tres ſæpe dies piſcis vileſcit & hoſpes.
Ni ſale conditus ſit, aut ſpecialis amicus.

HVMANITAS.

Gratia gratiam parit.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba ſolent, odium lingua fidémque parit.

Item:

Frangitur ira grauis, cum fit reſponſio ſuauis:
Et lis accreſcit, vbi ſtultus cedere neſcit.

Item

Item:

Gratum qui dat aue, reſponſum ferto ſuaue.

Item:

Iras ſuſtollis, ſi ſit reſponſio mollis.

Item:

Mollificat diram reſponſum mollius iram.

Item:

Si vis eſſe comes mihi, mores accipe comes.

HVMILITAS.

Bene qui latuit, bene vixit.

Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et lætos ſtabili claudere fine dies.

Item:

Si ſapis, ergo late: bona res eſt, viuere pace.

Calcat iacentem vulgus.

Sepes calcatur, qua pronior eſſe putatur.

Item:

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur:
Qui nimis eſt humilis, hic pro ſtulto reputatur.

Humilibus dat Deus gratiam.

Cum fueris maior, cunctis te crede minorem.

Item:

Spernere mundum, ſpernere nullum, ſpernere ſeſe,
Spernere ſe ſperni, quatuor iſta beant.

IEIVNIVM.

Hic bene ieiunat, qui ſe de crimine nudat.

IGNAVIA ET OCIVM. Vide Labor.

Fortuna fouet ignauos.

Paſſere ſub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignauis ſemper feriæ.

Deſidia preſſus, erit in ſtudio citò feſſus.

Ignauos premit fortuna.

Dum ſtertit catus, nunquam ſibi currit in os mus.

Item:

Item:

Factus non multus fit, ager si non bene cultus.

Item:

Qui cupit in lecto lucem videre diei,
Honor & diuitiæ rarò dabuntur ei.

Item:

Rus nolens colere, fructu solet ille carere.

Item:

Segnis, asellis, homo, velut est ingratus: honesti
Cui quicquam sapiens credere nemo cupit.

Item:

Si dormit lupula, non currit in os ouis vlla.

Ocium malorum mater.

Est animæ cultura labor: caro nuda labore.
Fit sterilis, spinis obsita, mentis inops.

Item:

Hastula nulla cadit, dum sector ad ocia vadit.

Item:

Non sunt pellifices, cretata veste carentes.

Item:

Ocia diuita, si vis bona sit tibi vita.
Ocia qui stupidè multas producit in horas,
Formicam quærat, consiliúmque dabit.

Item.

Ocia siquis amat, væ, væ mihi postea clamat.

Item.

Piscículos capere plus approbo quàm residere.

Item:

Præteriti nullus reuocabit temporis horas:
Desidia quicquam fœdius esse potest?

Ocia dant vitia.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Ne

Item:

Ne noceat, carnem compesce labore : labora,
Langueſcet vitium : nil age, morbus adeſt.

Item:

Ocia dant vitia : fugias ergo procul illa.

Item:

O cia qui ſequitur, ſine crimine vix reperitur.

Qui domi ſuæ compluitur, huius ne Deum quidem miſeret.

Eſt piger agnellus, qui non geſtat bene vellus.

Qui non laborat, non manducet.

Cattus edet piſcem, ſed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Æquè pars ligni curui ac recti valet igni.
Ex fiſſis lignis componitur optimus ignis.
Feruidior locus eſt, cui propior focus eſt.

IGNORANTIA.

In nihil ſapiendo iucundiſſima vita.

Ludere qui neſcit, ludum ſpectando quieſcit.

Preteritæ veniam dabit ignorantia culpæ.

Ignorans facinus, pecco ſciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæco dux.

Cæcus ducens cæcum facit ipſum ſternere ſecum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere ſecum,
In ſoueam ductor cadit, atque deinde ſecutor.

Corpus ſine pectore.

Eſt quaſi vile pecus ignorans, & quaſi cæcus.

Item.

Nil ſapit, & nil ſcit, quid dicet quando procus fit?

Imperitus, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.

Fabello tantum dabitur, fabro, ſcio, quantum.

Item:

Multi

Multi sunt, qui scire volunt, & discere nolunt:
De numero non sunt, qui sapienter agunt.

Item.

Nemo placet stultis, nisi dicat quod libet illis;
Infatuat sciolos litera sola suos.

Verbis pugnare, non re.

Indocti dictis non certant, sed maledictis.

IMPOSSIBILIA.

Illud si fieret, ad tympana mox lepus iret.

Multa non possunt simul fieri.

Haud facile est, animum multis inflectere rebus,
Vt res oppositas mens ferat vna duas:
Sic duo sunt quæ non possunt intrare cor vnum,
Vanus amor mundi, verus amòrque Dei.

Nudus nec à centum viris spoliatur.

Nolo pilos trahere, cum toto crine carente.

Item:

Nudum priuare graue sit, vel re spoliare.

IMPOSTVRA. Vide Simulatio.

Dolus omnis absit à Christianis.

Est nimis impia res, si dives fallit egentes.

Item:

Est seclus immensum, si dives fallit egenum.

Dolosi vt vulpes fugiendi.

Cui dolus est gratus, sit Rabbi in fraude vocatus.

Item:

Ex improuiso fallitur omnis homo.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

Item:

Inueni saccum non plenum sæpe ligatum.

Item:

Respice quæso bene, non sunt ceruisia spumæ:

Item:

Item:

Sub ſpecie veri, nos fallunt ſæpè ſeueri.

Fallentem fallere licet.

Aſtutus nequam per cauſam fallitur æquam.

Item:

Qui fallit mille, à ſolo fallitur ille,

Melle litus gladius.

Decipiuntur aues per cantus ſæpe ſuaues.

Item:

Dulcia præfatur, qui fallere præmeditatur.

Item:

Hi ſunt fallentes, plus iuſto blanda loquentes.

Item:

Non benè creduntur, nimium qui blanda loquuntur.

Item:

Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item:

Sunt tibi vitandi ſermones vndique blandi.

INCERTA.

Currens per prata, non eſt lepus eſca parata.

Firmiter ad dubium ſcit nemo legare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne ſis.

In conſtans animus, oculus vagus, inſtabilis pes,
Sun tria vitanda, de quo mihi nulla boni ſpes.

Item:

In luctu rides, intra conuiuia luges,
Vrbem rure cupis, laudas bona ruris in vrbe.

Item:

In tota vita diſcors tibi viuere vita.

INGRATITVDO.

Gratia pluma leuior eſt.

Clauditur ad dandum vola, panditur ad capiendum.

Item:

Item:

Verna fit ingratus, dum mox opus eſt operatus.

Ingrato homine terra peius non creat.

Dedecus eſt ſemper ſumere, nílque dare.

Item:

Eſt gallina mala, quæ vicinis parit oua.

Item:

Hic malus eſt hoſpes, per quem depellitur hoſpes.

Item:

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia iura.
Damnant ingratum, mœrent illum quoque natum.

Item:

Qui benefactorum non vult memor eſſe tuorum,
Non eſt laudari dignus, nec dignus amari.

Qui canem alit externum, huic præter
funem nihil fit reliqui.

Ingrato quod agis hoc ſemper & vndique perdis.

Item:

Littus aro, laterémque lauo, dum ſeruio prauo.

Item:

Quod facis ingrato, certo perit vndique fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur, hoſtis ſi multiplicatur.

Inimicum quamuis humilem ne deſpicias.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Item:

Plus cariis appeterem plauſum, quàm fortè furorem.

Item:

Quamuis ſit modicus, timet hunc ſapiens, inimicus.

INIVRIA ET VIOLENTIA.

Pulucre, qui lædit · ſed læſus, marmore ſcribit.

Ius eſt in armis.

Imber quando cadit, nix deperit & citò perit,

Item:

Item:

Tunc ius calcatur, violentia dum dominatur.

Satius iniuriam pati, quàm facere.

Iras iniuſtas Dominus non ſinit inultas.

Item:

Quo duplices lateres, exurget tempore Moſes,

Vim vi pellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item:

Non deſit baculus, ſi vult mordere catellus.

IVSTITIA. Vide munera.

Dat veniam corvis, vexat cenſura columbas.

Gratia fit pluris, quàm tota ſcienta Iuris.

Item:

Irretit muſcas, tranſmittit aranea veſpas.

Item:

Lances diſſimiles, faciunt oculos mihi triſtes.

Item:

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

Malè parta, malè dilabuntur.

Congeries lapidum, varijs conſtructa rapinis,
Corruet, aut alter raptor habebit eam.

Item:

Qui malè lucratur, malè perdit & annihilatur.

Item:

Quod malè lucratur, nunquam benè fructificatur,
Nec habet effectus ſordida præda bonos.

Item:

Vſuratorum, prædonum, presbyterorum,
Caſtigatorum. minorum, canonicorum,
Natam vel viduam ne ducas: his quia dantur
Res malè quæſita, quæ iuſtius annihilantur,

Item:

Vult

Vult malè finiri, ſordida præda viri.

INSIDIÆ.

Aſtu ſubtili lupus inſidiatur ouili.

Item:

Dat lupus intuitum reliquis ſpretis, ſuper agnum.
Dic mihi, ſub cauda quis te percuſſit alauda?

INVIDIA ET AEMVLATIO.

Edentulus veſcentium dentibus inuidet.

Vni quando cani cocus il dat, diſplicet altri.

Fertilior ſeges eſt alieno ſemper in aruo.

Eſt tua plus craſſa pinguedine, quàm mea maſſa.

Figulus figulo inuidet.

Ante fores ſtantem faſtidit egenus egentem.

Inuidia vlcus eſt animæ.

Inuidus inuidia comburitur intus & extrà

Item.

Nil aliud, niſi ſe, valet ardens Aetna cremare:
Sic ſe, non alios, inuidus ipſe cremat,

Vna domus non alit duos canes.

Dum canis os rodit, ſocium quem diligit, odit.

Item:

Sæpè gerunt bella iuuenes pro virgine bella.

Item:

Væ ſibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INVTILIA.

Inutilia ſpernenda.

Laus ſordet vadij, domino quo non licet vti.

Item:

Non laudo florem, qui nullum præbet odorem.

Item:

Nullius pretij fons eſt, aqua ſi datur illi,

Item.

Qui ſitis ardorem non pellit, non probo fontem.

Item.

Rarò laudatur fons, in quem lympha feratur
Oleum & operam perdere.
Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item:

Computo cur strictè, si tu vis soluere fictè?

Item:

Non tenet angullam, qui per caudam tenet illam.

Item:

Quid pectunt illi, quibus absunt fronte capilli?

Item:

Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem,
Si via longa fuit, rediens t. istatur hic idem.

Item:

Qui volucrem nutrit, pro munere stercus habebit.

Item:

Si baculus sit equus, tunc sentiet vndique væ crus.

Item:

Surdo nemo duas præsumit psallere missas.

IOCVS.

Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci.
Dum iocus est verus, malus est iocus atque seuerus.

Item:

Ludicra per verba, res sæpè notatur acerba:
Ludo siue ioco, vir vera refert aliquando.

Item:

Læta decet lætis pascere corda iocis.

IRA.

Amantium iræ. vide Discordia.
Ira furor breuis est.
Cesset vindicta, donec pertranseat ira.

Item:

Fit

Fit citò commotus, cui sors contraria, totus.

Item:

Impedit ira animum, ne possit cernere vernum.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira.
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Iratus rerum nescit discernere verum.

Item:

Multa facit dira, si non compescitur ira.

Item:

Res loquitur diras, cum quis feruescit ob iras.

Ira non sit diuiturna.

Dilue ferentes, quas fel tibi commouit, iras.
Nam præceps quemuis dedecet ira virum.

Item.

Ira breuis melior magnis damnis, vt opinor.

Omnis homo tardus sit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, prælia mortem.

Item:

Ira nocet cordi, præbet fomenta dolori:
Ira noet vitæ, mortis acerba parens.

Item:

Iratum sine re cor nullus debet habere.

Item:

Multum deliras, si cuiuis porrigis iras.

Item

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes:
Sic noc mordebunt, nec acuta dente nocebunt.

Responsio mollis frangit iram.

Frangitur ira grauis, cum fit responsio suauis.

Item:

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item.

Sermo leuat mollis, sed durus suscitat iram
Sermo nocet durus, mollis vbique iuuat,

IVDICIVM EXTREMVM.

In die iudicij Dominus illustrabit occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordium: dabitq; vnicuiq; secundum opera sua.

Iudicis in lite breuis est vox, Ite, Venite:
Dicetur reprobis Ite, Venite bonis.
Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt:
Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari.
Gaudia iustorum, nec non tormenta malorum.

Item.

Iudicium veniet, & flebilis vltio fiet,
Cum gens iustorum gemmis stellata nitebit,
Et reprobata cohors ardens in sulphure flebit.

Item.

Pœna malos, sed vita bonos æterna capescet:
Pœna malis, sed vita bonis per sæcula crescet:
His mors, his vita, perpetuatur ita.

Item.

Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt,
Cum veniet mane quod sine fine manat.

Item.

Quod sibi quisque serit præsentis tempore vitæ,
Hoc sibi messis erit, cum dicitur, Ite, Venite.

Item.

Tempus iudicij vitam pandet peregrini:
Huius terrorem timeamus, amemus honorem,
Quo se noscendum plenè Deus atque videndum.
Iustus præbebit, secreti nilque latebit,
Quod non cernatur, ac in Deitate sciatur:
In qua gaudebunt, qui pura mente nitebunt,

Et

Et benè gaudebunt: quia gaudia fine carebunt.

DAMNATIO ÆTERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

Acrius eſt felle, pœnam ſentire gehennæ:
Sunt ibi ſerpentes flammas ex ore vomentes,
De flatu quorum pereunt animæ miſerorum:
Sunt ibi tortores, ſerpentibus horridiores.
Deformes, nigri, ſed non ad verbera pigri.
Ad mala feruentes ſunt, ad pœnáſque recentes,
Semper inardeſcunt, nec ceſſant, nec requieſcunt.

Item:

Charorum triſtis diſceſſus, triſtior iſtis.
Corporis & animæ, triſtiſſimus à Deitate.

Item:

Semper in æternum nox obſcurabit auernum:
Eſt ibi denſarum mala congeries tenebrarum.
Nec ſol, nec luna, nec ſtella videbitur vna.
Sunt ibi prolignis hominis miſeri cibus ignis:
Hic reprobi cuncta quaſi faſciculi ſibi iuncti.
Eſuriunt, ſitiunt, deformes corpore fiunt:
Sæui tortores, omni gladio grauiores:
Hic dolor atque metus, per omnia ſecula fletus,
Secula per mille dolor innumerabilis ille:
His in tormentis, non eſt ſpes vlla ſalutis.
Nec venit ad metas mortis miſerabilis ætas.
Talia lucra feret, qui mundi ſordibus hæret.

Item.

Væ vano mundo, veneris cum Chriſte ſecundò.

VITA ÆTERNA.

Iuſti fulgebunt vt ſol, in regno patris ſui.

Eſt iter anguſtum, quod ducit ad æthera ſurſum.

Item:

Omne bonũ, ſummúmq; bonum, mercéſque bonorum
Eſt Deus, hoc confert viſio ſola Dei.

Item:

Quantum gaudébunt, quos gaudia ſumma replebunt,
Quos illuſtrabit, quos ſemper lætificabit,
Viſio ſancta Dei, ſplendòrque ſuæ faciei.
Mens tua paſcetur, ſi iugiter hæc meditetur.

Item:

Regnum cœlorum requies eſt plena bonorum.
Pax, pietas, bonitas, lux, virtus, ſplendor, honeſtas,
Gloria, laus, requies, amor, & concordia, dulcis.
Gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis
Hic non algores, nebulæ, nox atra, calores:
Hic viget æternum tempus ſine turbine rerum:
Hic omnes iuſti iuuenes formáque venuſti,
Vt ſol fulgebunt, Domino ſimiléſque manebunt:
Nil ibi decreſcit, nil languet, nilque ſeneſcit:
Nil deformatur, nil tranſit, nil variatur.
Cuncta manent verè, ſunt omnia plena quiete:
Eſt ibi ſolennis, iucunda, diéſque perennis:
Vnanimes cuncti, velut vno corpore iuncti,
Omnia cernentes ſunt, & ſua corde videntes:
Nil ibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.
Huc greſſus vrge, mundi de ſtercore ſurge,
Mundo ne credas · quia neſcis quando recedas.

IVRAMENTVM.

Non iuretis omnino.

Qui leuiter iurat, Chriſtum crucifigere curat.

Item:

Qui nunquam iurat, nunquam periurus habetur.

IVS.

Summum ius, ſumma iniuria.

Expedit interdum ſancita remittere legum.

Ne

Ne pereat feritate mala clementia regum.

Item:

Serua dulcorem, iuris moderando rigorem.

Item:

Vt confortetur ius, sæpe necesse videtur.

IVRISTAE ET CAVSIDICI.

Stercus & vrina, medicorum fercula prima,
Sunt medicis signa, Iuristis fercula digna.

Causidicorum auaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia sæpe caballos,
Dum genus, & species cogitur ire pedes.

Item:

Nulli causidico reor esse fidem neque dico,
Hosti pro modico fit amicus, & hostis amico.

Item:

Væ tibi Causidice, quia linguam venditis ære:
Vos cocat infernus, vos destruit ordo supernus.

IVSTITIA.

Boni honoribus, mali pœnis afficiendi.

Detur terra malis, vbi nullus honor specialis.

Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Est dignus laude, qui cuncta facit sine fraude.

Stateram ne transgrediaris.

Cui lanx longinqua, sunt illi damna propinqua.

Item:

Iudicis est recti, nec munere nec prece flecti.

IVVENTVS ET PVERITIA.

Hic iuuenis crescit, velut hoc quod crescere nescit.
Nati prudentes sunt, qui nouêre parentes.

Doctrina in tenera ætate acquisita indelebilis.

Qui non assuescit virtuti, dum iuuenescit,
A vitijs nescit desuescere, quando senescit.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Iuuenilis ætas non est inutiliter terenda.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, iuuentus.

Item:

Cum iuuenes estis, cum tempus, habere potestis,
Cur non proficitis, ne tanquam bestia sitis?

Item:

Disce puer, dum tempus adest, æuo iuuenili:
Vt quo te recrees, habeas ætate senili.

Item:

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Amplior vt membris forma subinde venit.

Item:

Nocte diéque caue, tempus consumere prauè:
Vt flos vel ventus, transibit nostra iuuentus.

Item:

Per pisces & aues multi periere scholares:

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo paueſcit
Tunc sibi de crescit honor omnis, quando senescit.

Item:

Si studuisse velis, tria cauta mente tenetis,
Sis humilis, castus, paruóque cibamine pastus.

Item:

Transit fine breui, iuuenilis floscu lus æui.

Lætitia iuuenem, frons decet tristis senem.

Gaudia semper amat, & ludicra verba iuuentus.

Item:

Mente quidem læta de coratur florida vita.

Noli subtrahere à puero disciplinam.

Currere cogit equum sub milite calcar acutum:
Sícque facit pueros aspera virga bonos.

Item

Item:

Ni castigetur, petulans mox clunis habetur,
Verberibus tactus probus est, virgáque coactus.

Item:

Non amat hic pueros, qui rarò corrigit illos,

Item:

Qui parcit virgæ, puerum non diligit ille,
Nam virga tactus prauos exterminat actus.

Item:

Quòd fleat, est melius, puer vnus quàm vir adultus.

Item:

Si quis icit puerum bene virgis, diligit ipsum.

Pueri puerilia tractant.

Pupas fer tecum, si tu vis ludere mecum.

Item:

Sunt pueri pueri, viuunt pueriliter illi.

Item:

Velle valet pueri nihil, & sic debet haberi.

Pueris nulla secreta committenda.

Si secretarum seriem vis noscere rerum
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Pueritia semper amabilis.

Dum se non noscunt, vituli se lambere poscunt.

Item:

Oscula nutrici pueri dant eius amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grato.

Vt quisque filium suum vult esse,
ita est.

Curuetur truncus citò, qui tibi pòst erit vncus.

Item:

Dum curuare potes & curuam, reddere virgam,
Faxis vt ad libitum stet tua planta tuum.

Item

Item:

Mollia sunt iuuenum cunctorum rostra volucrum.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

LABOR ET INDVSTRIA.

vide Ignauia,

Dum caput infestat, labor omnia membra molestat.

Dij bona vendunt laboribus.

Asque labore graui, non possum magna lucrari.

Item

Esto laborator, & erit Deus auxiliator.

Item:

Extendenda manus fuerit, curísque vacandum:
Non tibi per ventos assa columba venit.

Item:

Frange nucis tegmen, si cupis esse nucem.

Item:

Ignaui valeant: virtus labore paratur,
Et sua diuendunt dona labore Dij.

Item:

Ipse laborato, nec dicas: Dat Deus aurum.
Dat Deus omne bonum, sed non per cornua taurum

Item:

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item:

Magna venit nulli sine magno fama labore,
Et vaga sudorem gloria semper habet.

Item.

Non præsepe bouem, sed bos præsepe requirit.

Item:

Non volat in buccas assa columba tuas.

Item:

Per caudam, propriam tu debes tollere vaccam.

Item:

Item:

Quando fatigatur, equitis pes rectificatur.

Item:

Res bene quisque gerens, lucra fit inde ferens,

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

Iucundi acti labores.

Charius est charum, si prægustatur amarum.

Item:

Dulcia non meruit, qui non gustauit amara,
Est que serena dies post longos gratior imbres,
Et post triste malum gratior ipsa salus.

Item:

Dulcius hæresc unt humano mella palato
Si malus hoc ipsum mordeat antè sapor.
Fitque mali gustu dulcius omne bonum.

Item:

Non nisi post multas succedunt gaudia clades:
Gaudia quæ multo parta labore placent.

Item:

Non te pœniteat, iuuenis, tolerasse labores.
Deposito magis est pondere, grata quies.

Labor inanis. vide Inutilia.

Labor omnia vincit improbus.

vide assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore.

Mercenarius dignus mercede.

Adscribas plura, quando nimis est via dura.

Item:

Omnis equus quòd edat, hoc ius est quando laborat,

Item:

Si tibi seruierit aliquis, tua præmia tecum:
Ne retinere diu cures, si diligis æquum.

LAVS

LAVS.

Famam incontaminatam seruans, diues sat est.

Dulcius est ære, precioſum nomen habere.

Laudari appetunt omnes.

In quo laudatur, tibi quiſque libens operatur.

Item:

Nullus tam gnarus, qui non ſit laudis auarus.

Non laudibus alienis, ſed propriæ conſcientiæ credendum.

Falſo, fraude, dolo, non tibi plaudat homo:
Si laus vana perit, gloria riſus erit.

Item:

Laudat adulator, ſed non eſt verus amator.

Item:

Noli laudari, cum poſſis vituperari.

Item:

Plus laudatori, quàm tu tibi, credere noli.

Principibus laudari viris, laus maxima.

Opto placere bonis, prauis odioſus haberi,
Queis niſi ſit prauus, nemo placere poteſt.

LEGES.

Decem præcepta.

Sunt præcepta decem, poſcunt quæ plurima: pauca
Nos facimus: mitis ſis Deus, oro, tuis.

Item:

Vnum crede Deum, nec vane iura per ipſum,
Sabbata ſanctifices, habeas in honore parentes.
Non ſis occiſor, fur mœchus, teſtis iniquus,
Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

Inde datæ leges, ne fortior omnia poſſet.

Vt pax ſeruetur, legis moderamen habetur.

Legibus parendum.

Ex lex qui viuit, meritò ſine lege peribit.

Item

Item:

Nemo est exemptus, & legibus vndique demptus.

LIBERTAS.

In cauea minus benè canit luscinia

Alterius non sit, qui suus esse potest.

Item:

Ditior est liber mendicus, diuite seruo.

Item:

Est proprius panis super omnia mella suauis.

Item:

Libertas animi cibus est & vera voluptas.
Qua qui dives erit, ditior esse nequit.

Item:

Libertas perdulce bonum, bona cætera condit,
Qua nisi conditur, nil sapit esca mihi.

Item:

Malo macer liber, quàm pinguis seruus haberi.

Item:

Non benè pro cuncto libertas venditur auro.

Item:

Nolo velle meum pro turpi vendere lucro:
Has qui vendit opes, hoc agit vt sit inops.

Item:

Venditur arbitrium, dum viuitur ex alieno
Sumptu: pane tuo vescere, liber eris.

Sapiens, sibique imperiosus, liber est.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

LVCRVM.

Malum lucrum, æquale dispendio,

Non est lucratum totum lucrum reputatum.

Pecuniam in loco negligere, interdum maximum est lucrum.

Hic as laudatur, qui libram sæpè lucratur.

LVDVS

LVDVS.

Ludere si quæres, nummos apponere debes,

Ludere cum potentioribus, periculosum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit.

Item:

Dum ludit fortis, trudit me cuspide mortis.

Item:

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum.
Non benè luduntur, quia feria sæpè sequuntur.

Ludus multorum malorum causa est.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit, egenum.
Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudm, me fecerunt tria nudum.
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Ludens taxillis benè respice quid sit in illis
Res tua, spes tua, fors tua, mors tua, pendet in illis

Item:

Ludo falluntur, ludum qui sæpè sequuntur

Item:

Rarò doctus erit, qui semper ludere quærit.

Item:

Sum nudus vt passer, facit hoc mihi tessera & asser.

LVX.

Lux depellit tenebras.

Prævia lux scire dat eunti, quò vale tire.

Item:

Vt melius cernam, porto de nocte lucernam.

MALVM.

In procliui mala.

Non citò decreſcit mala planta, ſed vſque vireſcit.

Item:

Ollæ contritæ ſatis inueniuntur vbique.

Item:

Praua quidem citò fructificant, at fertilis arbor,
Tardiùs: vrtica creſcere ſemper habet.

Malum benè conditum non mouendum.

Irritare canem noli dormire volentem,
Nec moueas iram poſt tempora longa latentem.

Item:

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Item:

Res ſatis eſt nota, plus fœtent ſtercora mota.

Malorum duorum minus eſt eligendum.

Eſt melius bellum pro collo, ſiue duellum.

Item:

Luſcus præfertur cæco, ſic vndique fertur.

Item:

Quo crus ſaluus erit, ocrea ſæpè perit.

MARIA.

Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & ſua mater, quos homo laudet.

Item,

Inclyta, pura, pia, ſanctiſſima virgo Maria,
Eſto ſalutata ſemper cum prole beata.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Virgo Deum pariens, partus ſymptomata neſcit:
Nam quaſi non pariens integra virgo manet.

Item:

Vt ſol non lædit vitrum, per quod tamen intrat.

Sic

Sic de prole pia manet inuiolata Maria.

MARTYRIA.

Apostolorum Martyria.

Occumbit sursum pedibus, manibúsque deorsum,
In cruce portensus Petrus: Paulum necat ensis,
Andreas stratus est in cruce fune ligatus,
Christi cognatus Iacobus fit ense necatus,
Non oleum læsit Iohannem, in pace quieuit,
Sed procumbente Thomas occiditur ense,
Concors cum Christo datur in cruce pœna Philippo
Occumbit praue Iacobus sub vulnere clauæ,
Fit cute priuatus veluti bos Bartholomæus,
Virga plagatus ergo fit & ense Mathæus,
Nulla parte reus occiditur ense Thadæus,
Christo consortem Simon patitur cruce mortem,
Mathiæ mortis pœnam dat ipsa bipennis.
Pœnis indignis Pauli comitem necat ignis,
Marcus obit tractus & mortis vulnere tactus.

Qui perdiderit animam suam mea causa, inueniet eam.

Occumbere viri sancti pro nomine Christi.

MEDICINA.

Fingunt se medicos, omnes, idiota, sacerdos,
Iudæus, monachus, histrio, rasor, anus,
Miles, mercator, cerdo, nutrix & arator.
Stercus & vrina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis signa, iuristis fercula digna.

Honora medicum.

Cum fueris fœlix, medicorum quære salutes:
Vt tibi succurrant, quando salute cares.

Item:

Maximus in morbis medico promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus, morbo recedente.

Item:

Item:

Si non vis lædi, medico tu crede fideli,
Sana languorem, faciens medicina dolorem.

Medicina maximos requirit sumptus.

Empta solet carè multum medicina iuuare:
Cúmque datur gratis, nil confert vtilitatis.

Item:

Est medicinalis medicorum regula talis,
Vt dicant Da, da, cum dicit languidus Ah, ah.

MEDICAMENTA *vide Cibi.*

Morbi & Sanitas.

Allia, ruta, pyra, & raphanus, cum theriaca, nux,
Præstant antidotum contra lethale venenum.
Scropha, tumor, glandes, ficus cataplasmate cedunt,
Iunge papauer ei, confracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sine medijs ad summa vix peruenitur.

Cernitur vberior prope fontem quælibet arbor.

Item:

Cum cattis plures venans capit vndique mures.

Item:

Est similis stulto, qui mandere vult sine cultro.

Item:

Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.

Item:

Nil valet in bellis vir inermis, & absque libellis,
Clericus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item:

Plus satis ingenio fidit, qui spernere libros,
Audet: & ambiguo singula marte capit.

Item:

Si manus est vacua, non accipitrem capit illa.

Item:

Vt vulgus fatur, malè cos sitiens operatur.

MEMORIA.

Firmiter obtusum tenet ingenium sibi fusum.

Memoriam quæ labefactent.

Ebrietas somnus, tempus, dementia, morbus,
Tollunt de cista mentis, quæ nouerit ista.

MENDACIVM.

Cur non nugatur, licet os mendacia fatur,
Sæpé susurrantes, mendacia sunt cumulantes.

Mendacij pater diabolus.

Improbus est ille, qui scit mendacia mille.

Item:

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ verè Salomoni displicuêre:
Os mendax, fatuúsque senex, paupérque superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpè loquelis.

Item:

Qui vult nugari, miranda potest noua fari.

MERCATIO.

Non benè mercatur, qui nulla merce lucratur,
Non est mercator precij nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Meretrix, bellua impudica.

Omnis reuera meretrix est dicta Chimæra,
Parte leo prima, media capra, anguis in ima,
Si careas donis, pars prima dicta leonis:
Non te delectet media capra quia fœtet:
Anguis et extremum, quia porrigit omne venenum.

Item:

Item:

Scurræ, vel ſcorta, veniunt benè non vocitata.

Meretrices Deum non verentur.

Curſus aſellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptiſmalis meretricis, amor monialis,
Deſiſtunt eſſe tunc, quando ſit eſſe neceſſe.

Meretrices fugiendæ, quoniam bona quæque ab homine auferunt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam, qui ſequitur hæc tria, dives erit,

Item.

Clerice ſis fortis, ne des tua munera ſcortis.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his ſum factus egenus.

Item:

Euitare picem debes, ſimul & meretricem:
Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item:

Piſces, perdices, vinum, nec non meretrices,
Cutrumpunt ciſtam, vel quicquid ponis in iſtam.

Item:

Scribatur portis: Meretrix eſt ianua mortis.

Meretrices inſatiabiles ſunt.

Cum ceſſas dare, meretrix te ceſſat amare

Item:

Mos meretricis erit, quód ſemper munera quærit.

Item:

Scorto nemo placet, niſi dextram munere placet.

METEORA.

Cœlum rubens.

Nocte rubens cœlum, cras indicat eſſe ſerenum:
Atque rubens mane tempus ſignat pluuiale.

Cometæ.

Flat, ſiccat, cometa necat, & tempora carat.

Luna.

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba ſerenat.

Nubilum.

Non ſtillant omnes, quas cernis in aëre, nubes.

Ventus.

Rarò venit ventus, niſi cum pluuia, violentus.

MIMI.

Scurrilitas vitanda.

Muſcæ, canes, mimi, ſunt ad conuiuia primi
Non inuitati veniunt prandere parati.

Item:

Qui ſua dat mimis, fallitur ipſe nimis.

Item:

Scurræ vel ſcarta veniunt benè non vocitata.

Item:

Stultior eſt fictus fatuus, quàm non ita dictus.

MINÆ. *Cœlum territare.*

Det ſe terribilem, qui vult inferre timorem.

Item:

Horrida voce ſonet, ſi quis dæmonia terret.

Minæ ſpernendæ.

Non ſtillant omnes, quas cernis in aëre, nubes.

Item:

Si moriere minis, aſini tumulabere bombis.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

MISERICORDIA.

Eſtote miſericordes.

Dura iuſtitia, gratior eſt venia.

MODVS ET NIMIVM.

Omne nimium vertitur in vitium.

Dum

Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Item:

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi, clamat.

Item:

Immodicis breuis est ætas, & rara senectus.
Deteriórque solet finis ad illa sequi.

Item.

Ludus sæpe bonus, esse potest nimius.

Item:

Multoties dictum mox displicit auribus vnum.

Item:

Omne nocet nimium: mediocriter omne gerendum.

Item.

Omne quod est nimium, crebrum sordescit ob vsum.

Item:

Optimus est quando ludus, non ludere mando.

Item:

Per multos gressus homo fortis fit citò fessus.

Item:

Quod leue, valde graue fit onus, dum porto remotè

Item:

Quod nimium est fugito, medio gaudere memento.

Item:

Sæpe fit ingratus, qui quærere sæpe paratus.

Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus.

Est mihi vix grata res, quæ non est moderata.

Item.

Est vibex testis, quòd percussi satis estis.

Item:

Esse nimis iustus, prudens nimis esse cauebis:
Omnia summa nocent, sed moderata iuuant.

Item:

Iussa paterna pati medium tenuêre beati.

Item:

Laudandi parcus, culpandi partior esto:
Peccatur, si non adsit vterque modus.

Item:

Paulatim trahere non forti, consulo, reste.

Item:

Prævalet in cunctis discreta modestia punctis.

Item:

Serua mensuram, semper multum valituram.

Item:

Sicut ad omne quod est, mensuram ponere prodest:
Sic sine mensura deperit omne quod est.

Item:

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:
Tu medium retine, modus est seruandus vbique.

Tuo te metire pede.

Sic tibi sint vsus, ne rerum fiat abusus.

Item:

Vltra quam vestes non extendas tua crura
Nec nimis expendas, si uiuere vis sine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius inualidi viuunt sæpissimè catti.

Item:

Non perdas puerum nunc ægrum, pòst valiturum.

Auditus grauitas.

Ex mox post escam dormire, nimisque moueri.
Ista grauare solent auditus, ebrietàsque.

Aurium tinnitus.

Motus, longa fames, sonitus, percussio, casus.
Ebrietas, frigus, tinnitum causat in aure.

Capitis doloris.

Cum

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quæque.

Item:

Si capitis dolor eſt ex potu, lympha bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel frons, æſtu tribulentur,
Tempora frónſque ſimul moderate ſæpe fricentur,
Morella cocta nec non calidáque lauentur:
Iſtud enim credunt capitis prodeſſe dolori.

Dentium dolor.

Sic dentes ſerua, porrorum collige grana,
Vre cum hyoſcyamo, adiuncto, quoq; thure, decenter
Per ſicchonion, & fumum cape dente remotum.

Fiſtula.

Auripigmentum, ſulphur miſcere memento,
His decet apponi calcem, coniunge ſaponi:
Quatuor hæc miſce, commixtis quatuor iſtis,
Fiſtula curatur, quater ex his ſi repleatur.

Occulorum hebetatio.

Balnea, vina, Venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cepis, faba, lens, fletúſque, ſinapi,
Iſta nocent oculis, ſed vigilare magis.

Rheuma.

Ieiuna, vigila, caleas dape, túque labora,
Inſpira calidum, modicum bibe, comprime flatum:
Hæc bene tu ſerua, ſi vis depellere rheuma.

Item:

Ieiuna, vigila, ſi vis depellere rheuma.

Item:

Ieiunes, vigiles, ſities & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus,
Si ad fauces, branchos: ſi ad nares, eſto coryza.

Sanguinis profluuia.

Cum fluxum pateris, hæc ni caueas, morieris:
Concubitum, potum, nimium cum frigore motum.

Item:

Si cruor emanat, spodium sumptum citò sanat.

Scabies.

Dum cutis prurit, quanto plus scalpitur, vrit.

Item:

Vir quem tormentat scabies, persæpe cruentat.

Vocis raucedo.

Nux, oleum, frigus capitísque, anguilláque, potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem tore raucum.

MORS VIDE VITA.

In malis rebus morte nihil est melius.

Morte mori melius, quàm vitam ducere mortis.

Me mortuo, terra misceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus simul, & sepelitur.

Memorare nouissima tua. vide Mundus,

Cerne quid es, quid eris, humilis sic efficieris:
Vile cadauer eris, hoc ergo frequens mediteris.

Item:

Disce quid es, quid eris: memor esto, quòd morieris.

Item:

Esto memor mortis, quo viuis tempore fortis,

Item:

Fœlix vt hora sit vltima, perpetuò ora.

Item:

Non melius poterit hominis caro viua domari,
Mortua qualis erit quàm semper præmeditari.
Non igitur cesses ea quæ bona sunt operari,
Nam mors non cessat tibi nocte diéque minari.

Item:

Pauper & exiguus exibis nudus ad vmbras,
Quamuis perspicuus auro gemmísque nitescas.

Item:

Item:

Peccatum, tua mors, mors Christi, pœna gehennæ,
Iudicium, vita, tibi sunt hæc sex memoranda.

Item:

Pensa quid es, quid eris, cinis in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, leuius bona facta sequeris.

Item:

Peruigili cura semper meditare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item:

Quære necessaria, sed non cumulare labora,
Sed cumules, vbi suprema statueris in hora.

Item:

Regia maiestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum,
Transiet absque mora, mortis cum venerit hora.

Item:

Sæpe recorderis, bone frater, quòd morieris:
Si memor es mortis, fœlicis eris citò sortis.

Item:

Tu modica fossa clauderis pellis & ossa:
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mors omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item:

Mors dominum seruo, mors sceptra ligonibus æquat,
Dissimiles simili conditione trahens.

Item:

Mors est ventura, transitus ad altera iura:
Est nostræ sortis, transire per ostia mortis:
Et graue transire, quia transitus absque redire:

Item

Mors iuuenes rapit atque senes, nulli miseretur.

Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe mouetur

Item:

Mors minus eſt nequam quia nulli parcit, & æquam,
Dat cunctis legem, recipit cum paupere regem.

Item.

Mors reſecat, mors omne necat quod carne creatur,
Magnificos premit & medicos, cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium, nullúmque veretur,
Tam ducibus quàm principibus communis habetur.

Item:

Ne metuas mortem, communem deſpice ſortem:
Communis ſors eſt, quòd cunctis debita mors eſt.

Item:

Nemo vitare mortem valet, aut ſuperare:
Nam clauſis portis, intrat loca ſingula fortis.

Item:

Nullus tam fortis, cui parcant vincula mortis.

Item:

Occidit iniuſtus, nec non ſine crimine iuſtus.

Item:

Omne quod exoritur, terra fit & moritur.

Item:

Omnes maiores mors occupat atque minores,
Æqua falce ſecat, humilem maioribus æquat.

Item:

Omnia mors tollit, quam nulla potentia mollit.

Item:

Omnia peribunt, ſic ibimus, ibitis, ibunt.

Item:

Ortus cuncta ſuos repetunt matrémque requirunt
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.

Item:

Pelles quot pecorum, tot venduntur vitulorum,

Item;

Item:

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcit.
Non euadit inops, nec qui marsupia farcit,

Item:

Vltimus ad mortem post omnia fata recursus:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors soluit amorem.

Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum.

Mortis hora incerta.

Ah homo si sciret, quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed cœli regna sitiret.

Item:

Atropos ante fores astat, reliquæque sorores.

Item:

Non tibi confidas, quòd multo tempore viuas:
Nam quò quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item:

Nunquam promitte tibi longa tempore vitæ:
Nam quocunque datur gressus, te mors comitatur

Item:

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto,
Nemo potest scire, quis primò debet abire.
Nam venit absq; mora mors, qua non credimus hora.

Item:

Scis ô mortalis, quòd mors leuibus volat alis.
Quæ subbitò absque mora, te tristi supprimit hora

Item.

Vermis adhuc spiro, moriturus fortè sub horam,
Mors etenim certa est, funeris hora latet.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum, neminem vidi fore lætum.

Item:

Me peget intrare feretrum, dico tibi quare:

Qui iacet in feretro, vix valet oua duo.

Item.

O Mors, quàm dura, quàm triſtia ſunt tua iura?
Si mors non eſſet, quàm lætus quilibet eſſet?

Mortem optare malum, timere peius.

Linque metum lethi, nam ſtultũ eſt tempore in omni.

Item:

Mortis linque metus, ſi tu vis viuere lætus.

Item:

Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item:

Non mihi ſit durum, quod noui me moriturum:
Nec mortem flebo, quia tecum Chriſte manebo.

Item.

Non tibi ſit curæ mortis formido futuræ.

Ne dij quidem à morte liberant.

Contra vim mortis, non eſt medicamen in hortis.

Item:

Mors properat, fuga nulla poteſt mortale tributum
Soluere, naturæ lege tenetur homo.

Item.

Nullus homo lachrymis vnquã reuocatur ab vmbris.

Item:

Per nullam ſortem poteris depellere mortem.

Item:

Quis redimit, cum mors perimit? pia fœdera nũquam,
Nec precium, nec ſeruitium, mors recipit vnquam.

Nil refert vbi, modò bene moriaris.

Quo moriare loco, nil refert: ad Iouis aulam.
A terra ſpacium ſemper habebis idem.

MORES. Vide Virtus.

Mores menſæ. Vide conuiuium.

Si ſteteris coram dominis, hæc quinque tenebis:

Iunge

Iunge manus, compone pedes, caput erige, visum
Non dispergas, nisi iussus, pauca loquaris.

MVLIER ET CONIVGIVM.

Portantes dominæ claues, sunt vndique multæ.

Aequalem tibi quære vxorem.

Fœmina vult iuuenem thalamo, spernitque senilem.

Item:

Rustice calloſe, cunctis populis odioſe,
Cur te formoſæ vis ſociare Roſæ?

Item:

Vir nimis antiquus, non est mulieris amicus.

A muliere initium factum est peccati.

Dante creatore dum sic homo fulget honore:
Surgit ab vxore tentatio plena dolore.

Item:

Fœmina, quæ clausit, portam vitæ reserauit.

Item:

Prima virum primum mulier deiecit ad imum.

Fœmina nihil pestilentius.

A fumo, stillante domo, & nequam muliere.
Te remoue: quia sunt quæ possunt valdè nocere.

Item

Bestia crudelis, est cor prauæ mulieris.

Item:

Fœmina corpus, opes, animam, vim, lumina, voces,
Destruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Item:

Fœmina dæmonio tribus assibus est mala peior.

Item:

Fœmina fax Satanæ, rosa fœtans, dulce venenum,
Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item:

Fœmina fraus Satanæ: mala ferò non bona mane.

Item

Item:

Fœmina quem ſuperat, nunquam viuit ſine pœna,
Libertate caret, turpi conſtrictus habena.
Fœlices illi, quos non capit illa ſagena,
Heu, niſi mors facit, vix rumpitur illa cathena.

Item.

Hunc fatuum fateor, quem calceus vrget & vxor

Item:

Mentiri, nere, lachrymari, nilque tacere,
Decipere: hæ verè dotes ſunt in muliere.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt peiora venenis:
Peruerſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Item:

Sunt tria gaudia: pax ſapientia, copia rerum:
Hæc tria diluit, hæc tria deſtruit ars mulierum.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum mane ſurgunt pueri ſine pane.

Item:

Væ tibi fœmineo quiſquis es apte iugo.
Malum eſt videre mulierem: peius, alloqui:
peſſimum, tangere.
Colloquium, riſus contactus, oſcula, viſus,
Hæc faciunt verè concumbere cum muliere.

Item:

O mulier, verte te de me, ne lædar à te:
Nam tua formoſitas, eſt mea calamitas.

Item.

Poſt viſum riſum, poſt riſum venis ad tactum,
Poſt tactum factum, poſt factum venis ad vſum.
Ergo cane tactum, ne factum ducat in actum.

Item:

Sit

Sit tibi consultum, mulieris spernere vultum,
Est verè venenum, nobisque videtur amœnum,
Attrahit vt viscus, interficit, vt basiliscus.

Mobilior ventis fœmina.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ, sunt in vertigine crebræ.

Item:

Fœmina non meminit post partum, quæ benè sensit.

Item:

Fœmina nulla bona: sed si bona, digna corona:
Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item:

Quid pluma est leuius? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Item:

Sub longis tunicis breuis est animus mulieris,

Mulier turture loquàcior.

Crescunt sermones, vbi conueniunt mulieres.

Item.

Est quasi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viscus est illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempe vt violentius vras,
Et violer violis, ô violenta, tuis.

Item:

Fœmina donabit, donec virum superabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,
Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item:

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item:

Si Dominum quæris, fuge colloquium mulieris,
Colloquium quarum nihil est nisi virus amarum,

Præbens

Præbens ſub mellis dulcedine pocula fellis:
Nam decor illarum laqueus fallax animarum,
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis.
Illaqueat ſtultos, & fert ad tartara multos.

Mulieres ad lachrymas ſunt procliues.

Fœmina dum plorat, dum ruſticus ebrius orat,
Dum luſor iurát, nihil hæc deuotio durat.

Item:

Fœmina dum plorat, virum ſuperare laborat.

Mulieres dolis plenæ ſunt.

A muliere caue quamuis ſit religioſa,
Quanto plus ſimplex tanto plus luxurioſa,

Item:

Adam, Sampſonem, Loth, Dauidem, Salomonem,
Fœmina decepit: quis modo tutus erit?

Item:

Fœmina dum iurat, errat qui credere curat.

Item:

Fœmina res ficta, res ſubdola, res maledicta,

Item:

Fœmina ridendo, flendo, fallitque canendo.

Item:

Fœmina fallere, falſáque dicere quando cauebit,
Sequana piſcibus ac mare fluctibus antè carebit.

Item:

Ille lauat laterem, qui cuſtodit mulierem.

Item:

Lugeat in fine, quem decipit ars Catharinæ.

Item:

Tu caueas, quòd non ſubeas caueas mulierum,
Si caueas vt non habeas diſpendia rerum.

Item.

Vincit ſæpè virum fœmellæ aſtutia dirum.

Mulierum

Mulierum auaritia.

Dum habes dare, ſolent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, ſed cuncta rogabit.

Item:

Fœmina pro dote nummorum dicit, Amo te.

Item:

Poſt caſum rerum, ceſſabit amor mulierum.

Qui non litigat, cœlebs eſt.

Linque malam Grecam, vitam capiéſque quietam.

Item:

Qui capit vxorem, capit abſque quiete laborem,
Longum languorum, lachrymas, cum lite dolorem.

Item:

Qui caret vxore, lite caret atque dolore.

Item:

Vxorem duxi, ſed ſentum poſteà luxi,

Silentium ornat fœminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item:

Ex hoc laudatur mulier, ſi pauca loquatur.

Vxor bona optima poſſeſſio.

Dulcius eſt melle, iungi cum lege puellæ.

Item:

Nil melius muliere bona, nil eſt mala peius:
Omnibus iſta bonis præſtat, & illa malis.

Item:

Ruſticus eſt verè, qui turpia de muliere
Dicit: nam verè ſumus omnes de muliere.

MVLTITVDO,

Multæ manus onus leuius.
reddunt.

Si fuerit multus benè tractat singula vultus.

Multitudo Imperatorum Cariam
perdidit.

Segniùs expediunt commissa negotia plures.

Multitudini cedendum.

Ingenti turba franguntur fortia castra.

MVNDVS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi,
In quibus est operans ille creator adhuc.
Lux septena diem venturum denotat, in quo
Sol sine nube micat & sine nocte dies.
Hæc tunc vna dies multorum millia vincens,
Luce micans, nubis nescia, fine carens.
Istam mirè diem benedictio sancta venustat,
Quam stabilem reddit, fine carere facit.
Tunc sol fulgoris septemplicis igne nitescet,
Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

A re terrena { procedunt mille venena. / requies remouetur amœna, / sanctorum mens aliena,

De re terrena { non sit tibi gloria vana. / non sit tibi plena cumena. / tua mens non fiat amœna.

In re terrena { labor eminat atque cathena: / nec lex, nec iuris habena. / nihil est aliud nisi pœna.

Item:

Ambitiosus

Ambitiosus honos, & opes, & fœda voluptas,
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli sperare caducis.
Sed cupiat tua mens æternæ gaudia lucis.

Item.

Desere festinus mundum transi peregrinus,
Curras absque mora, citò transit, nec redit hora.
Ad patriam sospes veniet, qui transit vt hospes.

Item.

Dic homo quid speres, qui mundo totus adhæres?
Tecum nulla feres, licet omnia solus haberes.

Item.

Dum tumulum cernis, cur non mortalia spernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo.

Item.

Effuge res viles, Christi fortissime miles,
Effuge iucundi laqueos & retia mundi.

Item:

Errat homo verè, qui cum bona posset habere,
Sponte subit pœnas infernales que cathenas.

Item:

Esse, fuisse, fore, tria sunt florida sine flore:
Nam simul omne perit, quod fuit, est & erit.

Item:

Forma, genus, mores, sapientia, res, & honores,
Morte cadent subita: sola manent merita.

Item.

Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non esse queant sine pœna:
Gaudia diuina semper sunt absque ruina.

Item,

Gaudia vera petas, quæ nunquam terminat ætas.
Vt careas pœna, læteris in æde ſuperna.

Item.

Gazæ terrenæ magno cruciamine plenæ.
Nam miſer eſt & erit, qui mundi proſpera quærit.
At diues verè, qui non ea curat habere.

Item:

Gloria mundana non eſt niſi viſio vana.

Item:

Heu ſtolidæ mentes pereunt peritura ſequentes.
Sed Sapiens ſpernit, quicquid mutabile cernit

Item.

Luctum depone pro rerum perditione.

Item:

Mundus non mundat, ſed mundus polluit: ergo
Qui manet in mundo, quomodò mundus erit?

Item:

Nil ſolidi mundus, nil omni poſſidet æuo:
Omnia prætereunt præter amare Deum.

Item:

Non cœlum quæret, qui mundo totus adhæret,
Quem mundana ligant, quem curæ mille fatigant.

Item:

Non eſt ridendum, ſed in iſto tempore flendum:
Nam qui non flebit, non flendi tempus habebit,
Æterno luctu lugebit tunc ſine fructu.

Item:

Nónne vides mundum miſerum nimis & furibundum,
Sub gladio diræ mortis languendo perire?

Item

O genus humanum, tibi conſulo mente fideli,
Linque quod eſt vanum, ne amittas gaudia cœli.

Item

Omne

Omne bonum, velox: fugitiuàque gaudia mundi,
Monſtratur terris, & citò lapſa ruunt.

Item:

Omnia ſunt mundi vaga, fluxa, caduca rotundi:
In pratis vt flos, ſic perit omnis honos.

Item.

Peruigili cura pete gaudia non peritura.

Item:

Plus amat exilium miſeri miſer orbis amatòr.
Quàm patriam, ſemperque cupit vagus eſſe viator.

Item:

Prædia terrarum, poſſeſſio diuitiarum,
Fabrica murorum, grandis ſtructura domorum,
Gloria menſarum, cum delitijs epularum.
Reſplendens veſtis, quæ moribus obſtat honeſtis,
Grex armentorum, ſpacioſus cultus agrorum.
Fertile vinetum, diuerſa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio cordis eorum,
Cuncta relinquentur, nec poſt hæc inuenientur

Item.

Qui bona perpetua perdit propter peritura,
Ipſum ſe fallit, & ſe dæmonibus addit.

Item:

Quicquid formoſum mundus gerit aut pretioſum,
Floris habet morem, cui dat natura colorem.

Item:

Quicquid habes hodie, cras te fortaſſe relinquet
Aut modò dum loqueris deſinit eſſe tuum.

Item:

Quicquid vita dedit, tollit cum vita recedit,
Nec tecum tolles plenos rubigine ſolles.

Item:

Quid genus, aut ſpecies, quid opes: quid fama valebit,

Quando nil diues, ſed totum pauper habebit?

Item:

Quid valet hic mũdus, quid gloria, quidúe triumphus?
Poſt miſerum funus puluis & vmbra ſumus.

Item:

Quod breuiter durat, quis prudens quærere curat?
Viue Deo ſoli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Si quis amat Chriſtum, mundum non diligit iſtum
Aſtimat obſcœnum, quod mundus credit amœnum,
Totum vileſcit, quicquid in orbe niteſcit.

Item

Stant modica puncta, mundana negotia cuncta.

Item.

Stare diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,
Sufficit in mundo: plus tamen iſta placent.

Item:

Tempora tranſibunt, & gaudia vana peribunt,
Et parient fructum triſtem per ſecula luctum.

Item:

Tu quoque frater ita carnis contagia vita.
Vt placeas Chriſto, mundo dum viuis in iſto,
Nec tibi ſint curæ res ad nihilum redituræ.
Quæ citò labuntur, magnòque labore petuntur.

Item:

Vir bone quid curas res viles, res perituras.
Nil profuturas, damno quandoque futuras.
Nemo diu manſit in culmine, ſed citò tranſit:
Eſt breuis atque leuis in mundo gloria quæuis:
Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus.

MVNERA. VIDE.

Beneficentia.

Aurum expugnat omnia.

Accuſatiuus

Accusatiuus si venerit ante tribunal,
Atque vocatiuus, quamuis fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum, si venerit absque datiuo.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira,
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Lex est defuncta, quia iudicis est manus vncta,
Propter id vnguentum, ius est in carcere tentum.

Item:

Munera lasciuas corrumpunt sæpe puellas:
Quásque preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpunt vndique mentes.

Item.

Qui spernat munus, non est in millibus vnus.

Item:

Si dare multa pótes, quicquid auebis habes.

Nil recusandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quære in dentibus annos.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere, non solet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non se facit esse ligatum.

MVSICA.

Ad sonitum musæ, ducuntur sæpe choreæ,
Maxima luxuries, longa ætas, & breuis ira,
Hæc tria sunt madidis semper cantoribus apta.
Musæ quando sonant, sonitum bene tympana donant.

MVTVVM.

Mutuo dans, aut amicum aut rem perdit.

Cum rogo quem númos sine pignore, non habet vllos,

Qui ſuis infenſus, det mutuo.

Vxor, equus, veſtis, & calceamenta, inhoneſtis,
Dum conceduntur, cum damno reſtituuntur,

NATVRA.

Natura paucis contenta eſt.

Parua manus pueri, modico ſolet eſſe repleri.

Item.

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Diues ſic eſſet, quia res ſibi nulla deeſſet.

Item.

Vir vnus more veteri ſolo cibat ore,

Naturæ propagatio, vide Origo.

In tali tales capiuntur flumine piſces.

Item

Nomen abeſt picæ, niſi quid varij tenet in ſe.

Item.

Ordine perpetuo currit natura beata,
Obſequijs Domini ſtat, ſtatione data.

Item

Si quæris quorſum verrit gallina? retrorſum.

Naturam expellas furca, tamen vſque redibit.
vide Diuerſa ſtudia.

Balnea cornici non proſunt, nec meritrici,
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item:

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipſe.

Item.

It lupus ad caulam citiús quàm regis ad aulam.

Item

Licet per multos cuculus cantauerit annos,
Pſallere neſcit ad huc alium cantum, niſi Gug, gug.

Item.

Non comedit lardum ſic, cattus vt æſtimat ipſum.

Item.

Item.

Pinguis amore leues lambunt candelabra feles,

Item:

Rana petit ſaltum, quamuis ponatur in altum.

Item:

Ruſtica natura ſemper ſequitur ſua iura.

Item:

Ruſticus ad villas habitare triumphat, & ollas.

Item:

Sus Magis in cœno gaudet quàm fonte ſereno.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Protinus apparet quæ plantæ frugiferæ futuræ.

vide coniectura.

Tu nihil inuita dices faciè ſue Minerua.

Cantat auis quæuis, ſicut collum ſibi creuit.

Item:

Quod natura negat, nemo fœliciter audet.

NECESSITAS ET COACTVS.

Sunt quaſi non facta Domino iuranda coacta.

Valde coactus homo, qui bombum ſeruat in agro.

Faxis vt libeat quod eſt neceſſe.

Eſt indulgendum, quod non aliter faciendum.

Ficta citò recidunt in naturam ſuam.

Decreſcit factus color, ac amor ipſe coactus.

Item:

Non durant actus, homo quos facit ipſe coactus.

Neceſſitas ingenioſum facit.

Quæritat in cinere ſcintillas, qui caret igne.

Neceſſitas moras recuſat.

Fundo ſtans vnda, iacitur de naue profunda.

Non liberat à podagra calceus.

Nulla valet diplois contra ſuſpendia furis.

Si bouem non habes, asinum agas.

Assabis nidum, si non inueneris ouum.

NIHIL.

Ex nihilo nil fit.

Ex nihilo nil fit, summus philosophus inquit.

Item:

Ex ouis pullus non natis quando fit vllus?

Item:

Panem Iustina non conficit absque farina.

NOBILITAS ET OBSCVRITAS

Antiqua æris possessio nobilitas.

Auri nobilitas luteam si vestiat ollam,
Non ideo sequitur, hanc minús esse lutum.

Item,

Nobilis est ille, quem nobilitant bona villæ.

Nobiles naturaliter sunt omnes, nullúsque degener, nisi vitijs qui deditus est.

Adam fodiente, quis nobilior Eua nente.

Item:

Postquam degeneres cœperunt nobilitari.
Nobilitas cœpit in multis degenerare.

Nobilitas, sola est atque vnica virtus. vide Virtus.

NOVITAS.

Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum.

Dum clypeus splendet, sub alta fornice pendet:
Sed cum vilescit, sub scamno sæpe quiescit.

Item:

Omne nouum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Sunt noua grata tria: Medicus, meretrix, melodia.

NOX ET TENEBRAE.

Si tibi lumen abest, manibus res tangere prodest.

Tenebrarum opera mala sunt.

Dæmon

Dæmon ipſe crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item:

Nocte laboratum non eſt opus vndique gratum.

NVNTIVS.

Praua reuelare ſi vis, noli properare.

OBEDIENTIA.

Obedientia fœlicitatis mater.

Audit carnificem, ſpernens audire parentem.

Item:

Doctori pare, ſunt artes ſi tibi curæ.

OCCASIO.

Ad clamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica fit ouis cibus vndique cauſa.

Ex minimis grandia. vide Origo.

Occaſio facit furem

Fur, obſtante ſera, non furta facit niſi ſera,

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non ſua tollunt.

Occaſio non amittenda.

Dum ſatis eſt calidum, debemus ſudere ferrum.

Item.

Dum ſus præbetur, tunc ſaccus promptificetur.

Item:

Eſt citus ille cocus, cum calet igne focus.

Item:

Ferrum quando calet, cudere quiſque valet.

Item:

Fronte capillata, pòſt eſt occaſio calua.

Item:

Remigo ſub velo, bene dante notum mihi velo.

Tollenda mali occaſio.

Ardet de facili ſtramen, cum iungitur igni.

Item

Item:

Cultum comburit, qui feruida balnea quærit.

Item:

Feruidior locus est, cui propior focus est.

Item:

Filo captus eris, ancillis si socieris.

Item:

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Non intret molam, qui vult vitare farinam.

Item:

Perpetuô lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,
Quam prope serpentem procumbere virus habentem.

Item:

Vt cessent lites, illudentem tibi vites.

OFFICIVM.

Spartam quam nactus, hanc orne.

Alterius noli in messem tu ponere falcem.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanáque vanis.

Item.

Orator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item:

Quod non es, non esse velis: quod es, esse fatere.

Item:

Tu supplex ora, tu protege, túque labora.

OPERA.

Arbor ex fructibus cognoscitur, vide Coniectura.

Non ex operibus saluamur sed Dei dono.

Nil Deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Item

Item:

Qui vult sanctè mori, cœlesti fidat amori:
Quos verò solantur opera, non iustificantur.

Sex opera misericordiæ corporalia, & septem spiritualia.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, tumbo:
Corripe, suade, doce, dimitte. solare, fer, ora.

ORIGO.

E squilla non nascitur rosa.

Arbor naturam dat fructibus atque figuram.

Item:

Arbor quæque bona, poducit dulcia poma:
A radice mala, nascuntur pessima mala.

Item.

Cattorum nati sunt mures prendere nati.

Item:

Dat pullos tales, qualis dignoscitur ales.

Item:

Ex prauo pullus bonus ouo non venit vllus,

Item:

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item:

Filia mœchatur, quæ mœcha matre creatur.

Item:

Filius vt patri similis, sic filia matri

Item.

Naturam vitis sequitur vinum, benè scitis.

Item:

Sæpè solet similis filius esse patris.

Item:

Si genetrix castè, castè quoque filia viuet:
Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Ante

Antè fuit vitulus, qui iam fert cornua taurus.

Item:

De rebus minimis fit sæpè molestia grandis.

Item:

Et nuce fit corylus, ex glande fit ardua quercus.
Ex paruo puero sæpè peritus homo.

Item:

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item:

Sola scintilla perit hæc domus, & ruit illa.

PÆDAGOGIA.

Docens vtilia desistere non debet.

Honor est magistro, bonos habere scholares,
Cæcos & claudos non imitare duces.

Item:

In sterili steriles aratrum facit aggere sulcos,
Et labor in miseris est sine fruge scholis.

PARENTES.

Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Esto pius verè super his qui te genuêre.

Item:

Vt vaccam vitulus comitetur, res iubet & ius.

Liberorum pietas delectat parentes.

Gaudet vterque parens, dum filius est benè parens,

Item:

Lætitiam patri generat sapientia nati,

Item:

Vt bona sit nata sua, vult mater violata.

Mali corui malum ouum. vide Origo.

Parentum est, nutrire liberos.

Cattus habens plures pullos capit vndique mures.

Item

Item:

Eſt puer alendus à patre, ſimúlque tuendus.

PATIENTIA.

Feras, non culpes, quod mutari non poteſt.

Fer patienter onus, ferri quodcunque neceſſe eſt:
Vincere nam poteris non meliore via.

Furor fit læſa ſæpius patientia.

Ranula calcatur tantum quòd vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum eſt.

Non animo triſti fer pœnam quam meruiſti.

Item:

Quam pateris dignè, patiare pœnam benignè.

Item:

Quod pateris meritò patienter ferre memento.

Suſtine & abſtine.

Audi, cerne, tace, ſi cum vis viuere pace.

Item:

Diſce pati, ſi vis victorum tu fore ciuis.

Item:

Nobile vincendi genus eſt patientia: vincit,
Qui patitur: ſi vis vincere, diſce pati.

Item

Tempore ſi mœſto vexaris, fortior eſto:
Nam poſt aduerſa Deus bona dat vice verſa.

Item:

Tripliciter morior: aduerſa ferens patienter,
Compatiens paſſus, meliora volens inimicis.

PATRIA.

Nemo propheta acceptus eſt in patria ſua.

In patria natus, non eſt propheta vocatus.

Item:

Nemo propheta ſua magnus erit patria.

Patriæ fumus alieno igne eſt luculentior.

Dulcius

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item:

Mollius ossa cubant, manibus tumulata suorum,

Item:

Vult lepus esse loco semper generatus erat quo,

PAVPERTAS, MENDICITAS

Semper inops habui, sed habens diues volo dici.

Achrematia *docet parsimoniam.*

Bursa carens ære, verat inter vina sedere.

Item:

Esurit atque sitit pauper qui lauta requirit,

Item:

Expensas fugere solet omnis qui carit ære.

Item:

Impedit omne forum defectus denariorum,

Item:

Pauper tu spernas semper intrare tabernas,
Fons vbi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item:

Pauperis est gentis, tenui plus farre carentis.

Item:

Si tibi deficit es, miser es, præpinguia non es,

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.
vide Fortuna.

Paupere ditato nil acrius esse putato.

Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis,

Collige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item:

Cum sis in mensa, primum de paupere pensa.

Item:

Ostia cur claudis, si vocem pauperis audis?
Fac quæ Christus amat, cum pauper ad ostia clamat,

Item:

Item:

Pauperis in cauſa non auris ſit tibi clauſa.

Item:

Pauperis in ſpecie dum Chriſtus venerit ad te,
Impertire ſibi, quod dedit ipſe tibi.

Item:

Per miſeros quique ſancti ditantur vbique.

Item:

Qui dat pauperibus, theſauros colligit aſtris,
In quos nil fures iuris habere queunt.

Item:

Si ſum ſemper egens, non debés ſpernere me gens:
Chriſtus pauper erat, qui nunc ſuper omnia regnat.

Item:

Si vis gaudere, ſemper miſeri miſerere.

Item:

Spernit cœlorum Regem, ſpretor miſerorum.

Item:

Tunc benè prandetur, cum Chriſtus adeſſe videtur,
Si des, ipſe dabit, ſi non des, ipſe negabit.

Item:

Viuas prudenter, gazas habeas ſapienter.
Non abſcondendo, ſed egenis diſtribuendo.

Haud facilè emergunt pauperes.

Infortunatus, ad tres obulos generatus,
Nunquam nummorum dominus ſit ille duorum.

Item:

Pauper homo rarò viuit cum nomine claro,

Item

Pauper pauperiem per totum ſuſtinet orbem.

Item:

Pauper peiorem reſtis tenet vndique partem.

Item:

Pauper vbique iacet, dum ſua burſa tacet.

Item:

Pauperis in capite pereunt bona dogmata ſæpè,

Item:

Profectum faciunt rarum, quos debita ſtringunt.

Item:

Sint noua vel vetera, pauper ſua calceamenta,
Rumpit palpando citius quàm diues eundo.

Mendico ne parentes amici.

Cum moritur pauper, ſequitur vix vnus & alter,

Item:

Dum pauper clamat, ianua limen amat.

Paupertas æquanimiter toleranda eſt.

Exiguo pulchram ducit ſolertia vitam:
Pauperis in ſpecie nam ſæpè Deus latet ipſe.

Item:

In paupertate multi pollent bonitate.

Item:

Non miſer eſt hic mas, cuius in ſæpè coquina
Mucidus eſt panis, caro raucida, pendula vina.

Item:

O bona pauperies, niſi te Deus ipſe tuliſſet,
Tunc tua durities multis ingrata fuiſſet.

Item:

Pauperior cenſus non ſit turbatio ſenſus.

Item:

Tempus adhuc veniet, quod diues qui modo gaudet,
Aſſidúe flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculos homines reddit.

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus eſſe videtur.

Item:

Item:

Multa licet ſapias, re ſine nullus eris.

Item:

Pauper vitatur, miſer & vilis reputatur.

Item:

Paupera & abſque pilis, eſt ſponſa nimis mihi vilis.

Item:

Si careas ære, cupiet te nemo videre,

Item:

Vtilis & ſapens vix toleratur inòps.

Paupertas ſapientiam ſortita eſt.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cautas quærit vbique vias.

Proſperitas eſt, proſperitate carere.

Abs re qui vadit, res ſibi nulla cadit.

Item:

Diues nil audet, paupertas libera gaudet,
Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item:

Eſt vbi res nulla, ſcio quòd non res cadit vlla.

Item:

Illico ſternetur, vbi nil niſi ſaccus habetur.

Item:

Pauca gubernare, pacem ſolet hoc generare.

Item:

Perdere quid valeo, dum nihil obtineo?

Item:

Si breuis eſt baculus, breuior fiet tibi ſaltus.

Item:

Si tibi pauca res, eſt tibi magna quies.

Item:

Viuit ſecurus, paupertas, eſt ſibi murus.

Rebus ſemper pudor abſit in arctis.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item:

Iuſtus laudatur, quod inops Cunrad vocitatur.

Satius eſt non fuiſſe diuitem, quàm pauperari

Poſt zephyros plus lædit hyems, poſt gaudia luctus:
Vnde nil melius, quàm nil habuiſſe ſecundum.

PAX.

Pax optima rerum

Dormiet illæſus melius, quam verbere cæſus.

Item:

Dum cutis eſt plena, fiet dormitio ſana.

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax ſumma laboris,
Pax belli exacti pretium eſt pretiúmque pericli,

Item:

Præcedens pactum, bellandi diſijcit actum.

Item:

Si dat oluſcula menſa minuſcula pace quieta.
Non pete grandia lautáque prandia face repleta.

PECCATA MALITIA, VITIA.

Canis reuerſus ad vomitum.

Quando languebat, monachus bonus eſſe volebat.
Sed cum conualuit, manſit ut ante fuit.

Item:

Scandala ſæpè noua peccata mouent veterata.

Compendiaria res improbitas, virtus longa.

Labitur ex mente citò res bona, ſed mala lentè.

Etiam mali quandoque benè agunt.

Declinans nauis releuatur in æquore prauis.

Item:

Lædere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.

Ex tranſgreſſione Adam omnia mala.

Adam

Adam primus homo damnauit ſecula pomo.

Item:

Lucem pro pomo perdidit omnis homo,

Item:

Mala, mali, malo, mala, contulit omnia mundo.

Item:

Omnis origo mali, proceſſit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla petenda tui eſt.

Dupliciter peccat, qui ſe de crimine iactat.

In malitia perſeuerantes pereunt.

Fine malo claudi, mala vita meretur iniqui.

Item:

Peius currendo vitium fit, quàm reſidendo

Item:

Qui nunquam cecidit, hunc nullus ſurgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Stans, aut ſcurra ſedens, eſt tamen æquiualens.

Mali ad nocendum aſſiduè proni ſunt.

Nequam nequitiam monſtrat vbique ſuam.

Item:

Semper iniquorum ſcelus impedit acta bonorum.

Mali ſunt homines, qui bonis dicunt malè.

Autumat hoc in me, quod nouit perfidus in ſe.

Item:

Mos eſt ſtultorum, reprendere facta bonorum.

Malis bene eſt.

Gaudia ſtultorum cumulant augmenta dolorum.

Item:

Paſſere ſub tecto remanente, vagatur hirundo.

Item:

Quo nequam peior, tanto ſors eſt ſibi maior.

Item:

Sæpe mali florent, vt poſt ea gaudia plorent,

Nullus eſt quem non pudeat peccaſſe.

Clauditur os huius, ſunt publica crimina cuius.

Omnis malus, ſeruus eſt, etiamſi rex ſit.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

Omne in præcipiti vitium ſtat.

Cauſidicis, Erebo, fiſco, fas viuere rapto:
Militibus, medico, tortori, occidere ludo:
Mentiri aſtrologis, pictoribus atque poëtis.

Item:

Eccleſias Domini quas fundauêre parentes,
Perdere nituntur nati pietate carentes.

Item:

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Item:

Nummus eſt iudex, fraus eſt mercator in vrbe,
Nec lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

Quas ſacras ædes pietas conſtruxit auorum.
Has nunc heredes deuaſtant more luporum.

Item:

Virtus, iuſtitia, clerus mammon, Symonia,
Ceſſat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Omnia prætendimus quàm malitiam noſtram.

Ardea culpat aquas, cum neſcit ipſa natare.

Item:

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas.

Item:

Quòd puer eſt cæſus loquitur, non cur ira læſus.

Peccati grauitas ex circumſtantijs æſtimanda.

Aggrauat ordo, locus, mos, cauſa, ſcientia, tempus,
Lucta puſilla, modus, culpa, genus, & ſtatus, altus,
Conditio, numerus, ætas, & ſcandala ſexus.

Peccata in principio reſecanda ſunt.

Nemo

Nemo nimis properè didicit nociua cauere.

Item:

Prorsus & absque mora, vitium remouere labora.

Peccatores odit Dominus.

Degeneri vita vitam corrumpere vita,
Ne vitæ merita demeritaris ita.

Item:

Nunquam cœlesti Domino placuêre scelesti.

Item:

Omnis homo verè debet peccata timere:
Tempora transibunt, sed non malefacta peribunt

Qui semel malus, semper.

Infamis verè debet væ semper habere.

Item:

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item:

Vili parcatur, ne vilior efficiatur.

Qui sibi malus, nemini bonus. vide Proprium.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Vnicuique dedit vitium natura creato.

Iam vix sunt visi, qui caruêre nisi.

Item:

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus,
Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Item:

Nullus in Ecclesia viuit sine sorde viator:
Sed fuit absque nota solus mundi Dominator.

Item:

Omne bonum quod habes, contaminat vnica labes.

Item

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sano:
Non mirare bipes, si labitur tibi pes.

Item:

Quis ſine peccato? credite, nullus homo.

Item:

Qui ſint abſque niſi, non ſunt homines mihi viſi.

Item:

Si niſi non eſſet, perfectus quilibet eſſet.

Voluntatem Domini ſciens, nec faciens, plagis vapulabit multis: & contrà.

Ignorans, facinus, pecco ſciente minus:
Tu quia ſcis quid agis, eſt tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adſit regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas

Ad facinus duplex, non ſufficit vltio ſimplex.

Aegipti decem plagæ.

Prima rubens vnda, ranarum plaga ſecunda,
Inde culex triſtis, pòſt muſca nocentior iſtis,
Quinta pecus ſtrauit, veſicas ſexta creauit:
Inde ſubit grando, pòſt bruchus dente nefando,
Nona tegit ſolem, primam necat vltima prolem.

Item:

Sanguis, rana, culex, muſcæ, pecus, vlcera, grando,
Bruchus, caligo, mors, obtinuere necando.

Canis peccatum ſus dependi.

Quod ſus peccauit, ſucula ſæpe luit.

Mali puniendi.

Iuſti vexantur, niſi praui corripiantur.

Item:

Vltio tarda fouet crimina, damna mouet:
Crimina non fieri, regia pœna facit.

Mala malis eueniunt.

Beſtia dicetur, qui te non Chriſte veretur:
Quique malignus erit, mox ſine fruge perit.

Serò Iupiter diphterum inſpexit.

Ad

Ad mala patrata, sunt atra theatra parata.

Item:

Ad vada tot vadit vrna, quòd ipsa cadit.

Item:

Ante Dei vultum nihil vnquam restat inultum.

Item:

Nostra Deus subitis non damnat crimina pœnis:
Compensat longas sed grauitate moras.

Item:

Pœna venit serò, veniens a iudice vero.

Item:

Sentit adhuc proles, quod commisere parentes:
Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item:

Seu plebs, seu princeps, pœnas dabit impius omnis:
Effugiet nemo vindicis arma Dei.

Item.

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum:
Vltio iusta Dei digna refundit ei.

PEREGRINVS.

Delinquit citius ignotus, non bene visus.

PEREGRINATIO.

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

Parrhisios stolidum si quis transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Item:

Stultus iens mille leucas, stultus redit ille.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula

Regredi

Regredi præstat quàm male currere.

Circumiens valida non dicetur via curua.

Item:

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

Virtus, fida perigrinantis custos.

Osque manúsque serua, nec non genitalia membra,
Sic transire loca poteris quæcunque remota.

PERICVLVM.

Addiscens altè suspendi, strangulor antè.

In periculoso negotio non est dormitandum.

Non stat securus, qui protinus est ruiturus.

Ouem lupo committere.

Non est consultum, super oua ponere stultum.

Item:

Nunc est municipi commissus caseus ipsi.

Item:

Stultior est stulto, fatuum ponens super oua.
Namque superpositus frangere quæque solet.

PERSEVERANTIA.

Qui perseuerauerit vsque ad finem, saluus erit.

Insta, ne cesses, aderunt post semina messes,
Post lachrymas risus, post exilium paradisus.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum:
Vt Scriptura sonat, finis non pugna coronat.

Proximus sum egomet mihi

PHILAVTIA.

Esto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item:

Si fueris quarum deuisor particularum,

Hanc

Hanc discas artem, maiorem sumito partem.

Item,

Te primò benedic: nam presbyter ipse facit sic.

Suum cuique pulchrum.

Excæcat stolidas ventosa philautia mentes,
Et vanis inflat corda superbà notis.

Tunica pallio propior.

Mittimus interdum, quò nolumus ire, catellum.

PICTVRA.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.

Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum.

Corde deum toto cole, dilige: consule fratri:
Hæc fidei summa est, hic pietatis apex.

Item:

Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis,
Nolueris? contra téque Déumque facis.

Item:

Dilige sic alios, vt te quoque Christus amauit
Et grates toto pectore psalle Deo.

Item:

Hac desiderij Deus est pietate colendus,
Iustitiæ vt merces tota sit ipse Deus.

Item:

Hic est legis apex, hæc Vatum dogmata: charus
Primùm sit Dominus proximus inde tibi.

Item:

Hoc facias homini, quod cupis ipse tibi.

Item:

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum,
Dilige: in hoc coëunt omnia iussa dei.

Item:

Ipse

Ipſe Deus primas ſibi vendicat, ipſe ſecundas
Proximus: id vates ſummàque Legis habent.

Item.

Iuſſa Dei ſunt hæc: Benefac, malefacta relinque:
Sic facias alijs, ſicut fieri cupis in te.

Item:

Nunquam peccares, Dominum ſi ſemper amares,

Item:

Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:
Prima Deo, fratri cura ſecunda vacet.
Primus amor Domino, fratri ſed congruit alter:
Sic lex, ſic omnis namque Propheta iubet.

Item:

Quod ſibi quis nolit fieri, non inferat vlli:
Quin alijs faciat, ceu cupit ipſe ſibi.

Item:

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli:
Sic potes in terris viuere iure poli.

Item:

Summa Deo pietas debetur, at altera fratri:
Idque chorus Vatum, Léxque verenda docent.

Pietas ad omnia vtilis eſt.

Atria ſunt cœli menti patefacta fideli.

Item

Chriſto iunguntur, ſua qui mandata ſequuntur.

Item:

Crimina deuita, nam famam dat bona vita.

Item:

Fle, ſi ſolari: iuiuna, ſi ſaturari:
Da, ſi ditari: ſerui, ſi vis dominari.

Item:

Mente Deum gerere, peccata futura cauere,
Mundum deſpicere cœleſtia corda tenere.

Hæc

Hæc eſt ſynceræ mentis ſapientia vera.

Item:

O quàm ditantur, qui cœlica regna lucrantur:
Quantum gaudebunt, quos gaudia ſumma replebunt
Ergo fide pura te Chriſto ſubdere cura
Auxilio cuius fugies mala temporis huius.

Item:

Pro paucis iuſtis, multis parcetur iniquis.

Item:

Semper gaudebit, Domini qui iuſſa tenebit.

Item:

Si quis ſaluari vult perpetuóque beari,
Chriſto deuotum ſtudeat ſe tradere totum.

Item:

Viuo tibi, moriórque tibi dulciſſime Ieſu:
Mortuus ac viuus ſum, maneóque tuus.

Item:

Viue deo gratus, toti mundo tumulatus,
Pectore pacatus, ſemper tranſire paratus,

Item:

Viue Deo ſoli, quod amat caro quærere noli.

Item.

Viue diu, ſed viue Deo: nam viuere mundo,
Mortis opus: vera eſt, viuere, vita Deo.

Item:

Viuere coneris benè, nam benè ſic morieris:
Vix benè viuentem vidi prauè morientem.

Item:

Vtilis eſt pietas, plus quàm terrena poteſtas,
Nemo poteſtate ſaluatur ſed pietatè.

Probitas laudatur & alget.

Multos audiui ſapientia verba mouere,
Stultorum verè mores actúſque tenere.

POENI

POENITENTIA.

Pœniteat vos erroris, vt deleantur.
peccata vestra.

Cor compungatur, os dicat, opúsque sequatur.

Item:

Fle pro peccatis, in cœlum scandere si vis.

Item:

Nemo dolet verè, causas fugeat nisi culpæ.

Item:

Nunc locus est flendi, nunc est peccata dolendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item.

Nunc tempus est flendi, locus & peccata luendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Peccatum verè faciat te sæpè dolere.

Item:

Plange, dole, pia corde leua, veniámque precare?
Sic vult offensus te lachrymare Deus.

Item:

Post peccata pudor prodest, post balnea sudor.

Item:

Si malè fecisti, tunc respice vulnera Christi,
Flecte genu, plora, Christum sapienter adora.

Item:

Si vis delere peccatum, dic Miserere:
Per Miserere mei, tollitur ira Dei.

Pœnitentia sera. vide Prudentia.

Quæ nimis est sera, non est confessio vera.

POSSIBILIA.

Forsan currit aqua, quò quondam currere visa.

PRAESENTIA.

Domini oculus saginat equum.

Ex

Ex visu domini fit pulchritudo caballi,

Item:

Quæ tua sunt cerne, pigris committere sperne.

Item:

Visus heri pulchrum facit ornatúmque caballum.

PRECATIO ET VOTVM.

Crede, quòd optantes sunt diuitias cumulantes.

Dominum Deum tuum adorabis, & illum.

solum coles.

A macula sordis munda precor intima cordis.

Item:

Casta Deus mens est, casta vult mente vocari,

Et castas iussit pondus habere preces.

Item:

Christus rex regum, qui non dormitat in æuum,

Protegat hanc ædem, nec non sine crimine plebem.

Item:

Dignus adorari non est Moyses nec Helias.

Hæc saluatori gloria sola datur.

Item:

Langueo amore tui, Iesu, dulcissime Iesu,

Tu mihi cor recrea: langueo amore tui.

Item:

Mane precare Deum, quòd læta dies tibi plaudat:

Vespere, quód tutus tempora noctis agas.

Item:

Orandum est vt sit mens sana in corpore sano:

Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item

Qui priús implorat Christum, fœliciter orat.

Item:

Quisque roget Christum veniens vt liberet ipsum,

Item:

Sancta

Sancta Columba ſuper requieſcis vertice Chriſti,
Sancta Columba etiam me requieſce ſuper.

Item:

Te precor omnipotens, vt me tua gratia gratum,
Ad finem ducat, nauigantem per mare latum.

Item:

Vt contra Stygium pugnemus fortiter hoſtem,
Suggere tu nobis pectus & arma Deus.

Non quidvis continget quod optaris.

Cœlos non penetrat oratio, quam canis orat.

Item:

Fert vt plebs fatur, ſaccus, quod quiſque precatur.

Item:

Tu petis, & rogito, ſaccus tamen eſt quaſi virgo.

Orabo ſpiritu, ſed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidáque precatio mente,
Ardua perruptis nubibus aſtra ſubit.

Item:

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item:

Non vox, ſed votum: non muſica carmina, ſed cor:
Non clamor, ſed amor, ſonat in aure Dei.

Item:

Vt ſit grata Deo, penetrétque oratio cœlum,
Corde ſit ex puro, ſit breuis atque frequens.

Petitio iuſta facilíſque eſſe debet.

Exige rem iuſtam, ſi non cupis inde repulſam.

Item:

Illum nullus amat, qui ſemper, Da mihi clamat.

PRINCIPIVM.

Boni principij bonus finis.

Gratia principijs ſemper reſpondet honeſtis.

Principium, dimidium totius.

Dimidium

Dimidium facti, qui benè cœpit, habet.

Satius est initijs mederi, quam fini.

Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas conualúere moras.

PROCERES.

Est procerum verè, procerum corpus habere.

PROCRASTINATIO.

Bona procrastinanda non sunt.

Cras do, non hodie: sic nego quotidie.

Item:

Esse bonus propera, nunquam nimium properabis.
Qui non est hodie, cras minus aptus erit,

Item:

Noli per cras cras, longas tibi ponere metas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit,

Item:

Per multum cras cras, semper dilabitur ætas.

Item:

Quando dies vnus differtur, sæpè fit annus.

Item.

Tunc moritur mannus, dú gramina protrahit annus.

PROFVSIO.

Cui largior est copia rei cuiusdam, ea profusius licebit vti.

Copia cui piperis, hoc vescitur ipse polentis.

Facilius est prodigere, quàm colligere.

Perditur exiguo, quæsitum tempore longo.

Item.

Res quæsita mora, parua consumitur hora.

Prodigalitatem sequitur indigentia.

Expendens plura, quàm lucri det sibi cura,
Non est delictum, si talis perdit amictum.

Item:

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item,

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item:

Qui nimis expendit, alienum postea rependit.

Item:

Qui plus expendit, quàm rerum summa rependit,
Non admiretur, si paupertate grauetur.

Item:

Qui sua demergit, mendicus ad ostia pergit.

Item:

Quisque coquens multũ, solet hic consumere multum.

PROMISSIO.

Chartis pollicitationis

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item:

Promissis diues quilibet esse potes.

Item:

Promittit largè, qui certo iam caret ære.

Promissis standum.

Bisno nspondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Fas est implere promissa decentia verè.

Item:

Res mala, res stulta, dare nil, promittere multa.

Sponde, noxa adest,

Rem tibi promissam, nulli promiseris vnquam.

PROPRIVM.

Dum me titillo, rideo quando volo.

Bis vicit, qui se vincit.

Fortior

Fortior est qui se, quàm qui fortissima vincit
Oppida: quique potest cor domuisse suum.

Item.

Linguam frænare, plus est, quàm castra domare.

Item:

Qui scit frænare linguam, sensúsque domare,
Fortior est illo qui frangit viribus vrbes.

Item:

Vincere cor proprium, plus est, quàm vincere mundũ

Consilium malum consultori pessimum.

In sontem sontes conantur pendere. verùm
Pœna retorquenda est in caput ipsa suum.

Item:

Sæpè suum proprium facit puer ipse flagellum.

Propria domus omnium optima.

Est quasi, qui proprius, aureus ipse focus,

Propria vineta cædere.

Vnus non alium, vetus annus non docet annum.

Qui sibi malus, nemini bonus.

Est auis ingrata, quæ defœdat sua strata.

Item:

Non bonus est vlli, qui malus ipse sibi.

Item:

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Tunica pallio propior,

Nunquam priuatis alienos anteferatis:
Nam priuata sedent, aliena causibus hærent.

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum,

Castigans alios, te castiga prius ipsum,
Vt castigatus sis castigare paratus.

Item:

Exemplum detis, alios quicunque docetis:
Si non seruatis quæ præcipitis, taceatis.

Item:

Me malè castigat, proprio qui crimine sordet.

Item:

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item:

Qui me deridet, non sua facta videt.

Item:

Qui vult alterius oculorum tergere labem,
De proprio cititùs eruat ipse trabem.

Item:

Si culpare velis, culpabilis esse cauebis.

Item:

Si quis damnauit, quod primitus esse probauit.
Talis laudator leuitatis habetur amator.

Item:

Tunc alios culpa, cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intrasti, omne tibi exedendum est.

Quæ fecit sibimet mala quisque, pati quoque debet.

PRVDENTIA, SOLERTIA.

Deliberandum ante opus.

Cum tibi sit cura, patrare negotia plura.
Tu primò cura, cuius mora plus nocitura.

Item.

Effundens escas, rarò benè colligit illas.

Item:

Est tardè nimium, post bombum claudere culum.

Item:

Fœmineus verè dolor est, post facta dolere.

Item:

Inuestigetur res quæ suspecta videtur.
Nam solet verè, res indiscussa nocere.

Item.

Nescit prodesse, qui nescit prouidus esse.

Item

Item.

Nil citò mutabis, donec meliora videbis.

Item:

Non plus mactabis, quàm tu condire valebis.

Item.

Palmas præuisas habeas tu quando chorisas,

Item:

Preuigili cura, semper meditare futura.

Item:

Præuius in calle fiat, bene qui nequit ire.

Item:

Primò sternatur equus qui tardus habetur.

Item:

Quicquid agas, sapienter agas, & respice finem.

Item:

Res quæ sparguntur, totæ non sæpe leguntur.

Ingenium vires superat.

Magis consilijs, quàm armis, bella geruntur.
Illa quidem faciunt iussa sed ista iubent,

Mus non vni fidit antro.

Mus miser est, antro qui tantùm clauditur vno.

Omnia probate, quod bonum est tenete.

Nidificans caueas vult passer visere multas,

Item:

Omne, licet charum, tibi quod fore putas amarum.
Eijce, nec retine, ne sit vbi causa ruinæ.

Item:

Qui videt vtilius, & simile deteriora,
Absit ei radius luminis absque mora.

Prudentia est, de ijs quæ ad bene beatèque viuendum conducunt, bene consultare posse,

Corrige præteritum, præsens rege, cerne futurum.
Hoc etenim sapiens vir tenuisse solet.

Item:

Doctor erit, ſemper qui viuere ſcit ſapienter.

Item:

Principium finémque ſimul ſolertia ſpectat.

Item:

Quis, quid, vbi, quãdo, cui, quantum, quomodo, quare,
Iſta notanda diu reſpice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videas, & cerne ſequentem.

Sapiens non eget.

Prouidus eſt plenus, improuidus extat egenus.

Tela præuiſa nocent leuius.

Improuiſa magis vulnera ſæpe nocent.

Item:

Non de ponte cadit, qui cum ſapientia vadit.

Item:

Se minus afflictum ſentit, qui prouidet ictum.

Item:

Tela nocent leuius, viſa volare prius.

PVDOR.

Vbi pudor, ibi honor.

Dum cernit quaſi flens, veniam petit ipſe rubeſcens.

Item

Iurè coronetur, quicunque pudore repletur.

Item:

Virtutum florem perdis, perdendo ruborem.

RARITAS.

Rarum charum.

Fit, quod contemptis, peto nigrum, panibus albis.

Item.

Omne boni pretium nimio vileſcit in vſu.

Item

Omne rarum charum, vileſcit quotidianum.

Item

Item:

Qui pectit rarò, cum pectine pectit auaro.

Item:

Quod procul atertur, hoc dulcius esse refertur.

Item:

Quod sapit insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQVIES.

Quod caret alterna requie durabile. non est.

Ictibus assiduis fiet hebes quæque securis.

Item:

In matutinis quicunque cupit vigil esse,
Is cum gallinis habet ire cubare necesse.

Item:

Stare diu nescit, qui non aliquando quiescit.

RISVS.

Fatuus in risu exaltat vocem suam.

Hunc homo deridet, qui multum vel citò ridet.

Item:

Per risum multum, debes cognoscere stultum.

RVSTICI.

Rusticus rogatus intumescit.

Collum curuatur villano, quando rogatur.

Item:

Rusticus inflatur, nimium si sæpe rogatur.

Item:

Villicus elatus solet esse nimis rogitatus.

SANITAS.

Sanitatis tuendæ remedia quædam generalia.

Lote cale, sta pranse, vel I, frigesce minute.

Item:

Mingere cum bombis, est res saniss. ma lumbis.

Item:

Si tibi deficiant medici, medici tibi fiant
Hæc tria: mens hilaris, requies, moderata diæta.

Item:

Si vis incolumen, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graues, irasci crede profanum,
Parce mero, cœnato parum, non sit tibi vanum
Surgere post epulas, somnum fuge meridianum,
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum:
Hæc bene si serues, tu longo tempore viues.

Aer.

Ludicus ac mundus sit ritu habitabilis aër,
Infectus neque sit, nec olens fœtore cloacæ.

Balnea.

Balnea corporibus prosunt, sed visibus obsunt.

Item:

Balnea sunt grata, sed potio sit moderata,
Atque nouellarum fuge potum ceruisiarum.

Item.

Post ferrum frigus, post balnea quære calorem.
Post ferrum vigila, post balnea quære soporem.

Item:

Quantumcunque potes, modicum post balnea potes.

Item.

Rheuma, dolor capitis, oculus, dens, vulnera febris,
Impletus venter, hæc septem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina manè, manus surgens gelida lauet vnda,
Hàc illàc modicum purgat, modicum sua membra
Extendat, crines pectat, dentes fricet, ista
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atque bibendi ratio.

Abstineas pransus potu: quoniam calefactus,
Frigescit stomachus, si sit potu madefactus.

A primis

A primis annis istud, quicunque tenebit,
Non erit hydropicus, nec non mala multa cauebit.

Item:

Ex magna cœna, stomacho fit maxima pœna:
Vt sis noctè leuis, sit tibi cœna breuis.

Item:

Inter prandendum sit sæpe parúmque bibendum:
Vt minùs ægrotes, non inter fercula potes:
Vt vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Item:

Omnibus assuetam iubeo seruare diætam:
Approbo sic esse, ni sit mutare necesse:
Hippocrates testis, quoniam sequitur mala pestis.
Fortior hæc meta medicinæ est, certa diæta:
Quam si non curas, fatuè regis, & male curas.

Item:

Quale, quid & quando, quantum, quoties, vbi, recta
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne malè conueniens ingrediatur iter.

Item:

Quantumcunque potes, inter tua prandia potes:
Et non ægrotes, si mea dicta notes.

Item:

Saluia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde rosæ florem, minuúntque potenter amorem.

Item:

Tu nunquam comedas stomachum ni nosueris esse
Purgatum vacuúmque cibo quem sumpseris antè.
Ex desiderio id poteris cognoscere certò:
Hæc sint signa tibi, subtilis in ore diæta.

Flatuum retentio.

Quatuor ex vento vemunt in ventre retento: (ipsa.
Spasmus, hydrops, colica, & vertigo, hoc res probat

Lotio.

Lotio manuum.

Lotio poſt menſam tibi confert munera bina,
Mundificat palmas, & lumina reddit acuta.

Item:

Si fore vis ſanus, ablue ſæpe manus.

Nauſea marina.

Nauſea non poterit quemquam vexare, marinam
Vndam cum vino mixtam qui ſumpſerit antè.

Phlebotomia.

Deus ſeptenus vix phlebbotomon petit annus,
Spiritus vberiórque exit per phlebbotomiam.
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorúmque cibo damnum lentè reparatur.
Lumina clarificat, ſyncerat phlebbotomia.
Mentes & cerebrum, calidas facit eſſe medullas,
Viſcera purgabit, ſtomachum ventrémque coërcet,
Puros dat ſenſus, dat ſomnum, tædia tollit,
Auditus, vocem, vires producit & auget.

Item:

Exhilarat triſtes, iratos placat, amantes,
Ne ſint amentes, phlebbotomia facit

Item

Ex ſaluatella tibi pluſima dona minuta,
Splenem hepar, pectus, vocem, præcordia purgat,
Innaturalem tollit de corde dolorem.

Item:

Fac plagam largam mediocriter, vt citò fumus
Exeat vberiùs, liberiúſque cruor.

Item:

Frigida natura, & frigens regio, dolor ingens,
Balnea, poſt coitum, minor ætas atque ſenilis,
Morbus prolixus, repletio potus & eſcæ,
Si fragilis, vel ſubtilis ſenſus ſtomachi ſit,

Et

Et faſtiditi tibi non ſunt phlebbotomandi,

Item.

Hæc facienda tibi, quando vis phlebbotomari.
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Vnctio, ſiue lauacrum, & potus, faſcia, motus,
Debent non fragili tibi ſingula mente teneri

Item.

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item:

Martini, Blaſij, Philippi, Bartholomæi,
His feſtis minuas, vt longo tempore viuas:
Philip. Barth. dextras, Martin: Blaſijque ſiniſtras.

Item:

Omnia de lacte vitabis ritè minutus.
Et vitet potum phlebbotomatus homo,
Frigida vitabit, quia ſunt inimica minutis.
Interdictus eritque minutis nubilus aër,
Spiritus exultátque minutis luce per auras
Omnibus apta quies, & motus ſæpè nociuus.

Item:

Principio minuas in acutis, perper acutis,
Aetatis mediæ multum de ſanguine tolle.
Sit puer atque ſenex, tollet vterque parum.
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi ſimplum.

Item.

Qui ſcindunt venas, minuunt de corpore pœnas.

Item:

Sanguine ſubſtracto, ſex horis eſt vigilandum,
Ne ſomni fumus lædit tibi ſenſile corpus:
Ne neruum lædas, non ſit tibi plaga profunda.
Sanguine purgatus, ne carpas protinus eſcas.

Item:

Tres in ſunt iſtis, Maius, September, Aprilis.

Et

Et ſunt Lunares, ſunt velut Hydra dies:
Prima dies primi, poſtremáque poſteriorum,
Nec ſanguis minui, nec carnibus anſeris vti.
Sit ſenium atque iuuenta licet, ſi ſanguis abundat,
Omni menſe probè confert inciſio venæ.
Hi ſunt tres menſes, Maius, September Aprilis.
Inquibus eminuas, vt longo tempore viuas.

Item:

Ver, æſtas, dextras: autumnus hyémſque ſiniſtras.
Quatuor hæc membra, hepar, pes, copha, cor, vacuanda:
Aeſtas hepar habet, ver cor, ſicque ordo ſequetur.

Quatuor anni tempora.

Temporis æſtiui ieiunia côrpora ſiccant:
Quolibet in menſe & confert vomitus, quoque purget.
Humores nocuous, ſtomachus quos continet intus.
Ver, autumnus, hyems, æſtas, dominantur in anno.
Tempore vernali calidúſque aër madidúſque,
Et nullum tempus melius eſt phlebotomiæ.
Vſus tunc homini Veneris confert moderatus.
Corporis & motus, ventriſque ſolutio, ſudor,
Balena purgentur tunc corpora per medicinas.
Aeſtas more calet ſicca, & noſcatur in illa.
Tunc quoque præcipuè choleram rubram dominari.
Humida, frigida fercula dentur, ſit Venus extrà,
Balnea non proſunt, ſint raræ phlebotomiæ,
Vtilis eſt requies, ſit cum moderamine potus.

Item:

Temporibus veris modicum prandere iuberis,
Sed calor æſtatis dapibus nocet immoderatis,
Autumni fructus caueas ne ſunt tibi luctus,
De menſa ſume quantum vis, tempore brumæ.

Somnus

Somnus.

Sanat, ſanctificat, ditat te ſurgere manè,

Item:

Sit breuis aut nullus tibi ſomnus meridianus.
Febris, pirgities, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proueniunt ex ſomno meridiano.

Item:

Surgere manè citò, ſpatium peragraréque ſerò.
Hoc faciet pulchros homines, ſanóſque, iocundos.

Sudor.

Sub qua veſte ſudas, caueas hanc ferre frequenter.

Vſus recreatio.

Fœniculus verbena, roſa, & chelidonia, ruta,
Subueniunt oculis dira caligine preſſis:
Nam ex iſtis aqua fit, quæ lumina reddit acuta,

Item:

Fons, ſpeculum, gramen, hæc dant oculis releuamen:
Manè igitur montes, ſub ſerum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi feruore vigent tres, ſalſus, amarus, acutus:
Alget acetoſus, ſic ſtypans, ponticus atque:
Vnctus & inſipidus, dulcis, dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas ferociam parit.

Angulus erigitur in ſacco, quando repletur.

Item:

Cattus ſæpè ſatur, cum capto mure iocatur.

Item.

Dum ſatur eſt venter, gaudet caput inde libenter.

Item:

Luxurians aſinus ſaltando comminuit crus.

Item:

Non vult ſcire ſatur, quod ieiunus patiatur.

Item

Item:

Repletus venter non vult ſudare libenter.

Item:

Tunc caput eſt lætum, dape corpus quando repletum.

Satietas nauſeam facit.

Mus ſatur inſipidam dijudicat eſſe farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando ſaturat.

SCRIPTVRA SACRA.

Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Aequor, humus, cœlum, vacua labentur in auras:
Vox autem Domini viuida ſemper erit.

Item:

Aequora, terra, polus, pariter reſoluta liquiſcent:
Syderei verbum durat at vſque Patris.

Item:

Aether, campus, aquæ, recident diſcrimine eôdem:
Per ſeclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arua, ſolum, ſtellæ, caſu ſoluentur eodem:
Verba tamen ſtabunt tempus in omne Dei.

Item:

Aſtra, ſolum, pelagus fugiunt: diuina per æuum.
Perpetuum viuæ dicta ſalutis erunt.

Item:

Cum rebus tranſit mundi fugitiua figura:
Sed per cuncta Dei ſecula ſermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cœlis, æquore, terra:
Sed ſermo tempus viuit in omne Dei.

Item:

Omnia ſunt hominum ſubito fluitantia motu:

Tempus

Tempus in æternum vox viret vna Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri, simili ratione peribunt:
At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, oceanus, cladem patiuntur eandem:
Sed Domini semper viua stat uta manent.

Item.

Terra, polus, pontus pereunt: cœlestia solùm
Verba per æternos sunt benè firma dies.

Ex verbo Dei ratio viuendi petenda.

Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.

Euangelistæ quatuor.

Est Lucas vitulus, Ioannis auis, leo Marcus,
Atque homo Matthæus, quatuor ista Deus

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Leuit, Numerorum, Deuteronomi,
Pòst Iosue, Iudicum, Ruth Regum, Paralip. Esdræ,
Tobias, Iudith, Hester, Iob, Dauidicúsque,
Verba dat Eccles. Cantat Sapit, Ecclesiastic.
Esaias, Ieremi. Baruch, Ezech. Danielque,
Oze. Ioël, Amos, Abdi, Ionas, Miche Naum Aba.
Sophon. Aggæus, Zacha. Malachias, Machabæus,
Matthæus, Marcus, Lucas, postremò Ioannes,
Roma Corinth. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,
Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus,
Et Actus, Iacob, Petrus, Ioan, & Iudas, Apoc.

SECVRITAS.

Dum manet in nemore lupus, est plebs absq; timore.

Securitas gignit lasciuiam.

Bella gerunt mures, vbi cattum non habet ædes.

Item

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item:

Item:

Mus ſalit in ſtratum, cum ſcit abeſſe catum.

SENECTVS.

Aetate prudentiores reddimur.

Amplior in ſenibus eſt experientia ſenſus.

Item:

Prudens conſilio vetus eſt vir, tardus eundo.

Item:

Sunt tria quæ verè Salomoni diſplicuêre:
Os mèndax, fatuúſque ſenex, paupérque ſuperbus

Item:

Vt nequeas lædi, maiori ſemper obedi.

Item:

Vtere conſilio, vir amice, ſenum, tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante ſenex iuuenem meritò captabit honorem,

Item:

Vis vt honoreris? ſemper canos venereris.

Senectus ipſa morbus eſt.

Cornix ſæpè lupum non effugit inueteratum

Item:

Cum ſe curat anus, retrò malè ſibilat anus.

Item:

Fortè manet iuuenum quis, ſed nullus ſeniorum.

Item:

Indiget aruina ſæpè ſenex ocrea.

Item.

Optamus ſenium: dum venit, eſt malè ventum.
Hoc eſt gibboſum, ſurdum, cæcúmque, moroſum,

Senectus loquax eſt.

Burſa vetus more veteri patet ac hiat ore.

Item:

Ex veteri more, vas eſt vetus abſque liquore.

Item

Item:

Vtribus antiquis noli committere vina,
Nec senibus sensum quem retinere velis.

Senes communiter auari sunt.

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quàm facere.

Disce bona fari, bona si nequeas operari.

Item:

Omnibus est nomen, sed non est omnibus omen.

Item:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis?
Verbis maiorem, gemmis herbísque minorem.

Item:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item:

Lingua facundi, sectantes lubrica mundi,
Candida denigrant, & nigra loquendo dealbant:
Cum dissoluuntur, nec nigra, nec alba loquuntur.

Item:

Litis lingua parens, os terit esse carens.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Grata breuitas.

Est Domino gratum, verbum verum breuiatum.

Item:

Est sermo tanto melior, breuior scio quanto.

Leuissima res oratio.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, iuuentus.

Item:

Vox audita perit, sed litera scripta manebit:
Et semel emissum non est reuocabile verbum.

Qui moderatur labia sua, prudentissimus est.

Nec nimium taceas, nec verba superflua dicas,
Affectes medium, sic tutus habeberis vsque.

Item:

Non sis verbosus, nec in omni famine mutus:

Item:

Nunc est dicendum, nunc est ratione silendum.

Item:

Omnis homo, quacunque domo, qua sede moratur,
Prouideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item

Os vnum natura, duas formauit & aures:
Vt plus audiret, quàm loqueretur homo.

Item:

Pauca loqui, sua verba coqui vult prouidus: ô qui
Talia consueścit, semper cum laude senescit.

Item:

Principium verbi, finem quoque respice verbi,
Vt melius possis præmeditata loqui.

Item:

Qui bene vult fari, benè debet præmeditari.

Item:

Scire loqui decus est, decus est & scire tacere:
Hæc duo si poteris scire, peritus eris.

Item:

Si sapiens fore vis, sex serua quæ tibi mando,
Quid loqueris, & vbi, de quo, cur, quomodo, quando

Sermo hominis index.

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus asellos.

SER-

SERVITVS.

Dominis duobus seruire nemo potest.

Deficit ambobus, qui vult seruire duobus.

Item:

Non vult verna probus Dominis seruire duobus.

Item:

Vix placet ambobus, qui vult seruire duobus.

Mendacitas, superbia & pigritia in seruis maximè detestandæ.

Non habeas seruum, mendacem siue superbum,

Item:

Non retine, seruum, quem noueris esse proteruum.

Item:

Sæpe prophetizat seruus quicunque pigrisat.

Item.

Serui plebani sunt omni tempore tardi:
Dum comedunt, sudant: frigescunt, quando laborant.

Serui Dominis pareant, fidem ostendentes bonam.

Serui seruite Dominis vestris sine lite,
Ne dicant ritè vobis, Nunc nunc procul ite.

Item:

Si fueris verna, probitate sis vndique verna.

SIMILITVDO.

Æquè pars ligni curui ac recti valet igni.

Aqualitas non parit bellum.

Æqualis nullum disrumpit sarcina collum.

Item:

Disparibus bobus rarò trahitur benè currus.

Item:

Diuidit iniquè, nolens partem dare cuique.

Malo nodo malus cuneus.

Asperior sanat grauiores potio morbos.

Nauta nautæ.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi.
Verba ſolent. odium lingua fidémque parit,

Item:

Durior immanem ſuccendit ſermo furorem.

Item:

Eſt mirum bellum, quòd aſellus culpat aſellum,
Pondera ſuccorum nam portat quilibet horum.

Par præmium labori.

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice miſſas.

Item:

Si modicum valet æs, miſſæ ſunt pauca valentes.

Sæuis inter ſe conuenit vrſis.

Quando lupum lupula vorat, eſurit vndique ſylua.

Item:

Quod lupus eſt lupulum, nunquam prius eſt mihi viſum.

Item:

Sunt benè concordes iterum, Pilatus, Herodes,

Simile ſimili gaudet.

Cœtus iniquorum gaudet ſuper acta malorum.

Item:

Conſonus eſto lupis, cum quibus eſſe cupis.

Item:

Dum ſimilis ſimili ſociatur, pax datur illi.

Item:

Eligat æqualem prudens ſibi quiſque ſodalem.

Item.

Gaudens gaudenti, ſtultus placet inſipienti.

Item:

Ni mihi ſis vt ego, non eris alter ego.

Item:

Prudens prudenti, ſtultus placet inſipienti.

Ridens

Ridens ridenti, flens flenti, pauper egenti.

Item:

Quale forum fuerit, victigal tale requirit,

Item:

Sæpius est hospes talis, qualis suus hospes.

Item:

Semper adest similis simili, licet vndique vilis,

Item:

Se quærunt & amant similes, simul vndique clamant.

Item:

Sic fuit, est, & erit: similis similem sibi quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile est vulpi, sociam decipere vulpem.

Item:

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hoc est difficile, vulpem comprendere vulpe.

Item:

In domibus furum furari sit tibi durum.

Item:

Res miranda, noua picæ fur abstulit ova.

SIMPLICITAS.

Estote prudentes veluti serpentes, & simplices sicuti columbæ.

Est bona simplicitas, est mala simplicitas.

Simplicibus facilè imponitur.

Est facilis falli mens falli nescia, falli
Simplicitas facili credulitate solet.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

SIMVLATIO DISSIMVLATIO.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Empta fides, radice carens, est nescia stare.

Sed perſtat verum, rumor & ipſe cadit.

Melle litus gladius.

Mel potas ore: ſed fel latitat tibi corde.

Item:

Pelle ſub agnina latitat mens ſæpe lupina.

Item:

Simplex apparet, ſimplicitate caret.

Item:

Simplicitas extrà eſt, reſidet ſub pectore vulpes.

Non omnes qui habent citharam, ſunt citharœdi.

Auri natura non ſunt ſplendentia plura.

Item:

Fac tibi diuites ſub falſo nomine mites,
Nec credas vndam placidam non eſſe profundam.

Item:

Flos in pictura non eſt niſi ſola figura.

Item:

Naſo ſtertentes interdum ſunt vigilantes.

Item:

Non cocus ex cultro longo, nec virgo probatur
Dependente coma, non clericus ampla corona.

Item:

Non eſt in ſpeculo res quæ ſpeculatur in illo.

Item:

Non infirmatur, quiſquis væ væ tibi fatur.

Item:

Non omnes diſcunt, qui ſcholas vndiqe querunt,
Sed plures veniunt, vt videantur ibi.

Item:

Non omnes ſancti, qui calcant limina templi.

Item:

Non orat ſemper ſtans intra templa frequenter:
Sed quoque laſciuas interdum quærit amicas.

Item

Item:

Non teneas aurum totum quod ſplendet vt aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet eſſe bonum.

Item:

Omne quod eſt rubeum, nomen non imperat auri:
Omne quod eſt nitidum, non imitatur ebur.

Item:

Quiſque coronatus non presbyter eſt vocitatus.

Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare,

Neſcit regnare, qui neſcit diſſimulare.

SOLVTIO.

Dum malè computo, ſicque recedo, tunc bene ſoluo
Solue libens vina, vel non dic, Vina propina.

SOMNIVM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoque referunt.

Ad tribulos aſinus, ſemper ſua ſomnia vertit.

Item:

Somnia de ſiliquis ſus cernit, quando quieſcit.

Somnia, falſa veris miſcent.

Deludunt multos nunc ſomnia, quod vetus eſt mos.

Item

Interdum veram prætendunt ſomnia cauſam.

Item:

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNVS.

Somnus modum non excedat.

Eſt ſanum planè de lecto ſurgere manè,

Item:

Longa quies ſomni, vitio ſit fomes in omni.

Item:

Sanat, viuificat, ditat quoque ſurgere manè.

SPES.

Dominus adiutor & protector eſt ſperantium in ſe

Cum paſcat coruos Deus, & non deſeret orbos.

Item:

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

In ſolo ſperare Deo, tutiſſima res eſt:
Spem fidam nunquam non iubet eſſe ratam.

Item:

Spes confiſa Deo, nunquam refuſa recedet:
Magnanimo interea pectore damna feram.

Dum ſpiro, ſpero.

Impoſitis galeis tractantur fœdera pacis.

Item:

Manè ſub aurora res vertitur ad meliora,
Lumine participat, qui modò cæcus erat.

Item.

Multum delirat, non ſperans dum modo ſpirat.

Item:

Rebus in aduerſis melius ſperare ſuperſis.

Spes precio emenda non eſt.

Plus valet in manibus paſſer, quàm ſub dubio grus.

Spes ſeruat afflictos, ſed & multos decipit.

Cum ſpes fruſtratur, non ſpes, ſed pœna vocatur.

Item:

Eſt ſpes in dubijs ſemper comes optima rebus.

Item

Qui furnum ſuperat hiando, diu puer hiſcet.

Item:

Spes reficit Dominum, fallit & ipſa ſuum.

Item:

Spes ſeruare ſolet, ſublata ſorte ſecunda,
Spe ſola ſolor, ſpes ſupereſſe ſinit.

STVLTITIA.

Ob res portandas aſini vocitantur ad aulas.

Dulce

Dulce eſt, deſipere in loco.

Eſſe loco ſtultum, eſt ſæpius vtile multum.

Inſipientia eſt, quæ abundat in malo.

Linguam cum manibus neſcit compeſcere ſtultus.

Item.

Fac mala, dic multum, ſi te vis reddere ſtultum.

In ore fatuorum, cor illorum.

Inſipiens fatur ſubitò, quicquid meditatur.

Item:

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum,
Ebrius, inſipiens, pueri, dicunt tibi verum

Item:

Stultus nil celat, quod habet ſub corde reuelat.

Stultus neſcit vti fælicitate.

Cuius mens ſtulta, pro paucis vult dare multa.

Item:

Stultus habens plura, vorat hæc viuens ſine cura.

Stulto homine nihil intractabilius.

Argue conſultum, te diliget: argue ſtultum,
Auertet vultum, nec te demittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite iocari.

Item:

Cum forti fatuo certatim ludere nolo.

Item:

Mori morantur, quocunque ſub axe morantur.

Item:

Offendit multum, qui corrigit ad bona ſtultum.

Item:

Quo plus ſuperſtat fatuus, eo ſtultior extat.

Item:

Vnus blax multos facit per ſecula ſtultos.

Stulti facilè lætantur & triſtantur.

Lætatur

Lætatur ſtultus, dum ſermo datur ſibi cultus.

Item:

Lætificat ſtultum diues promiſſio multum.

Item:

Stultus quando videt, quòd pulchra puellula ridet,
Mox fatuus credit, ſe quòd amare velit.

Item:

Stultus ridere ſolet, & pro gramine flere.

Stulti improuidi ſunt.

Inſipiens curam malè geſtat corde futuram.

Item:

Stultus les ſua mi calcaria viſcitur obli.

Stulti magis ex ſermone, quàm aſpectu cognoſcuntur.

Æſtimo quod multi ſunt irriſi, quaſi ſtulti.

Item:

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus aſellos.

Item:

Irriſos multos inuenimus vndique ſtultos.

Item:

Multi ſunt aſini nunquam ſaccis onerati.

Item:

Sunt aſini multi, ſolùm bino pede fulti.

TACITVRNITAS.

Non ſemper ſilendum. vide Sermo.

Qui tacet vt mutus, rarò fit munere tutus.

Qui tacet, annuere videtur.

Non contradicens, dicitur eſſe ſequens.

Silentij tutiſſimum præmium.

Nil melius vere, quàm cum ratione tacere.

Item:

Sæpe carent multa reſponſis verbula ſtulta.

Item:

Vt mala vitentur, aliquando verba tacentur.

Tacere

Tacere qui nescit, nescit loqui.

Perdo silere bonum, dum loquor ipse malum.

Item:

Qui modicum fatur, sapiens hic esse probatur.

TARDITAS.

Sat citò, si sat bene.

Est multum factum, si sit bene quodque peractum.

Tarde venientes, male sedentes.

Pòst teneat sedem, qui post me construit ædem.

Item:

Qui tardus fuerit, & ferculà sumere quærit,
Aut malè prandebit, aut sedis honore carebit.

Item:

Sæpe domum propriam vir reperit vndique clausam.

TEMPERANTIA. Vide Ebrietas.

Nos qui sumus Dei, sobrij sumus.

Non vt edas, viuas: sed edas, vt viuere possis.

Item:

Vis ne coronari, vis delitijs saturari?
Istud tibi præsto dictum breue: sobrius esto.

Temperantia sanitatem tuetur.

Cui charus venter, cibat hunc tràctatque decenter:

Item:

Esse cupis sanus? sit tibi parca manus.

Item

Gulæ pone metas, vt sit tibi longior ætas.

Item.

Non tibi sit venter Dominus, sed viue decenter.
Vt medicus fatur, parcus de morte leuatur.

Item:

Parcito sæpe cibis, & sic annosior ibis.

Item

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item

Item:

Pauca voluptati debentur, plura saluti,

Item:

Sanior esse potes, si cum moderamine potes.

Item.

Si vitare velis morbos, & viuere sanus,
Non bibe non sitiens & non comedas satiatus.

Item:

Sume cibum modicè, modico natura fouetur:
Crapula vitetur, ne corpus mensque grauetur.

Item.

Vix erit intercus tibi, si scis mandere parcus,

TEMPVS.

Accomoda te tempori.

Et toga sit talis, si ventus sit borealis.

Item:

Simonis Iudæ non debes currere nudè.

Item:

Tunc bonus est ignis, cum pendet stiria tignis.

Fuget irreparabile tempus.

Tris duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, iuuentus.

Item

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:
Quisque potest rebus succurrere, nemo diebus.

Item:

Ludis & indulges genio. sed labitur ætas:
Labitur, & nunquam, quæ fuit, illa redit,

Item

Non stat per menses septem Maius redolentes.

Item:

Quàm breuis est hora, quæ labat absque mora.

Item:

Tempora

Tempora transibunt & gaudia vana peribunt.

Item:

Transit vt vnda fluens, tempus & hora ruens.

Omnia fert tempus.

Cum sunt matura, breuiter pyra sunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit secum vertitque volubile tempus,
Nec patitur certa currere quæque via.

Item:

Incipe spe, melius dedit, & dabit omnia tempus.

Item:

Ipsa etiam veniens consumit saxa vetustas,
Et nullum est quod non tempore cadat opus.

Item:

Mulcet longa dies sæuum indomitúmque leonem.

Item.

Non sibi, sed rebus, peritura tempora currunt,
Quæ vel erant, vel erunt, vel sunt, vel origine surgunt,
Crescunt, aut pereunt, semper aguntur, agunt.

Item:

Tempore mitescunt, posita feritate, leones:
Tempore leniri tygris & vrsa solet.

Item.

Tempore sanatur, quod ratione nequit.

Temporum notatio.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni,
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque:
Si fuerint venti, nascuntur prælia genti:
Si nix aut pluuia, designat tempora cara.
Dat Clemens hyemem, dat Petrus ver cathedratus,
Aestuat Vrbanus, autumnat Bartholomæus.

Item:

Ver Petro detur: æstas exinde sequetur.

Hanc

Hanc dabit vrbanus: autumnum Symphorianus:
Festum Clementis caput hyemis est venientis.
Longè clarescit, quòd hyems algore rigescit.
Luna crescente, tu carpere poma memento:
Nam dum decrescit si carpseris, inde putrescit.
Pocula Ianus amat, sed Febrius Algeo clamat,
Martius arua fodit, sed Aprilis florida prodit,
Flos & fons nemorum sunt Maio fomes amorum,
Dat Iunius fœna, Iulio resecatur auena,
Augustus spicas, September colligit vuas,
Seminat October, spoliat virgulta Nouember.
Quærit habere cibum, procum mactando December.
Si pluit in festo processus Martiniani,
Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altiuolans volucris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIVM.

Non loquêris contra proximum tuum falsum testimonium

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama.
Et fortuna, fides, in testibus ista require.

Item:

Inueniet falsos testes, qui quæritat illos.

TIMOR.

Prona est timori semper in peius fides.

Pessimus in dubia sorte propheta timor.

Quantum quisque timet, tantum fugit.

Sic adstat socio, sicut lepus ipse molosso.

Item.

Si timor in mente, currit vetus ipse repentè.

Res est imperiosa, timor.

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,

Sæpè

Sæpè ſolent boni rectos peruertere ſenſus.

Timidi nunquam ſtatuêre trophæum.

Ne ſe mutat, qui ſe mutari deſperat.

Item:

Non mare tranſiſſet, pauidus ſi nauta fuiſſet.

Item:

Non venit ad ſiluam, qui cuncta rubeta veretur.

Item:

Ramum quemq; timens, malus eſt venator & amens.

Vbi timor, ibi pudor.

Debet adeſſe timor, vel perit omnis honor.

Item:

Quando puer creſcit, & non metuendo paueſcit.
Tunc ſibi decreſcit honor omnis, quando ſeneſcit.

VALETVDO.

Si non ægrotat, benè mingit qui benè potat.

VENATIO.

Dum canibus ceruus capitur philomelàque niſo,
Dum volat accipiter, quaſi tunc ſumus in paradiſo.

VENVS. Vide Amor, & Meretrix.

Curis arctatur, ſi quis Veneri ſociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem vnuſquiſq; proximo ſuo.

Verbum laudatur, ſi factum tale ſequatur.

Veritas odium parit.

Diſplicet omni hero, qui vult intendere vero.

Item:

Hic offendit herum, qui vult nimis edere verum.

Item:

Oſtia clauſa fera mihi ſunt, quia profero vera.

VESTITVS ET Ornatus.

Veſtes fœmineæ benè nocte tegunt, quia longæ.

Simiæ

Simia est simia, etiamsi aurea gestat insignia.

Cinge caput laurea, tege gemmis corpus & auro,
Si fueris pridem, remanebis asinus idem.

Item:

Est in persona pudor insipiente corona.

Vestis virum facit.

Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant.

Item:

In vili veste, nemo tractatur honestè.

Item:

Si careas veste, nec sis vestitus honestè
Nullius es laudis, quamuis sapis omne quod audis.

Item:

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item:

Vestes, non homines, omnis honorat homo.

Item.

Vir benè vestitus, in millibus esse peritus,
Creditur, in mille quamuis idiota sit ille.

Veste decenti tegatur corpus.

In curta tunica, saltat miles quasi pica.

Item:

Inuidiam nimio cultu vitare memento.

Item:

Non cures iuuenis multum, qua veste tegaris:
In vestimentis non est sapientia mentis.

Item:

Qui nimium cultus amat, fit pauper adultus.

VEXATIO.

Est misero peius derisio, quàm dolor eius.

VICINITAS.

Proximus Ecclesiæ semper vult vltimus esse.
Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Mulier

Melior est vicinus iuxta, quam frater procul.

Non homines tribules, quos tu scis esse tribules.

Item:

Sit bene, sine malè, cum vicinis teneas te.

VIRTVS.

Deus operatur in vobis virtutes.

Virtutum munus præstare potest Deus vnus,

Inuia virtuti nulla est via.

Ire bonus sanguis quò nescit, repit vt anguis.

Virtus auro nobilior est.

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum:
Nempe bonos mores, thesauros interiores,
Tollere quos fures nequeunt nec rodere mures.

Item:

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item:

Hic bene si ditat, qui semper noxia vitat.

Item.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virtus fuga est vitij.

Est virtus verè, semper malefacta cauere.

Virtus gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,
Ni studeant illis moribus esse pares.

Item:

Disce bonos mores, sic te comitantur honores.

Item:

Filius ancillæ moratus plus valet ille:
Quam regis natus, qui non est morigeratus.

Item:

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem,
Qui virtute suam nobilitat patriam.

Item:

Malle pater tibi sit Therſites, dummodò tu ſis,
Æacidæ ſimilis, Vulcaniáque arma capeſſas,
Quàm te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

Item:

Miremur potius, quos munera mentis adornant,
Quàm qui corporeis enituêre bonis.

Item:

Nobilitas morum plus ornat, quàm genitorum.

Item:

Nobiliter viuens & agens, hæc nobilis eſt gens.

Item:

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
Moribus & vita nobilitatur homo.

Item:

Scire bonos mores, dat diuitias & honores:
Donabit ſcire miſeros cum regibus ire.

Item:

Virtus nobilitat hominem: virtute remota,
Migrat in exilium nobilitatis honor.

Virtus omnia in ſe habet bona.

Dilige virtutem, ſi vis retinere ſalutem.

Item:

Fac bene, dic parum, ſi te vis reddere charum.

Item:

Nulla valet vita, niſi ſit virtute polita.

Item:

Vir bonus eſt pluris, quàm tota ſcientia iuris.

Item.

Vir ſine virtute, ſemper manet abſque ſalute.

Virtus poſt nummos.

Ad lucrum mores multi ſunt, non ad honores.

VITA.

Vita æterna. vide Iudicium extremum.

Vita

Vita breuis ac miſera. vide Homo.

Eſt hæc vita breuis, lubrica, pœna, dolor.

Item:

Eſt hæc vita breuis, tranſit vt aura leuis.

Item.

Eſt tua vita breuis, modò viuis, cras morieris.

Item:

Fallitur inſipiens vitæ præſentis amore:
Sed ſapiens benè ſcit, quantum ſit plena dolore.

Item:

Heu patimur mulctas pro vili corpore multas.

Item:

Itur quò, ſcitur: neſcitur quando reditur.

Item:

Non poteſt ſine væ nunc viuere filius Euæ.

Item.

Omnis in hoc mundo fragilis ſtat ſicut arundo.

Item:

Omnibus in terris dolor eſt, regionibus, aulis,
Vrbibus, in cunctis cura labòrque locis.

Item:

Quid prodeſt homini, ſi viuat ſecula centum?
Cum moritur, vitam tranſiſſe putat quaſi ventum.

Item.

Vita breuis, velut vmbra, leuis, ſic annihilatur,
Sic vadit, ſubitóque cadit, dum ſtare putatur.

Item:

Vita quid eſt hominis, niſi res vallata ruinis?

Item:

Vita quid eſt? labor eſt, & habendi vana cupido,
Triſtis ad extremum ſollicitudo diem.

Vita magis in pretio eſt quàm quæque temporalia bona.

Vt vitam redimas, veſtes ac omnia vendas.

VNVS.

Vir vnus, nullus vir.

Nusquam denarius auditur clangere solus.

Item:

Omni fine soli dominantur ibi duo soli.

Item.

Sermo solius est quasi dimidius.

Item:

Solus quando datur, tunc nullus homo reputatur.

Item:

Vnus homo veram nunquam facit esse choream.

Vnicus oculus charissimus.

Solus tergendus oculus fit & aspiciendus.

VOLVNTAS.

Deus operatur & velle & perficere.

Non est velle bonum mihi vel tibi perpetuatum.

Volenti facile est imperare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil est graue.

Hoc portat leuiter, quod portat quisque libenter.

Volentem bouem ducito.

Bos ad aquam ductus, non vult potare coactus.

Item:

Inuitis canibus nil venator capit vllus.

Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, & plenè laudare memento.

Item:

Hospitis in mensa vultum, non fercula pensa.

Item.

Pauperis in mensa vires, non fercula pensa.

VOLVPTAS.

Delitijs ad astra non itur.

Asper

Aſper erit victus, aſper labor, aſper amictus,
Aſpera cuncta tibi, ſi vis ſuper æthera ſcribi.

Item:

Mentes corruptas excæcat blanda voluptas.

Item:

Sperne voluptatem, pulchram cole ſobrietatem:
Hæc quos proſtrauit, virtutibus euacuauit:
Hæc quos ſubiecit, pecudes ſine robore facit:
Hæc regit & munit, ſuperis coniungit & vnit.

Item:

Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.

VSVS.

Vſus facit artem.

Artem diſcamus, vſum verò teneamus.

Item:

Doctrinæ pater eſt vſus, doctrina ſcholaris.
Interciſa perit, continuata viget.

VVLGVS.

Vulgo inſtabili ſatis facere nemo poteſt

Prauo ſeruit hæro, qui vulgo ſeruit iniquo.

CONCLVSIO.

O homo deuita peccatum, tótque pericla:
Nam ſi ſecus eris, nullóque dolere moueris,
Atque Deum ſpernes, animam cum corpore perdes.
Et niſi parebis, cœleſti ſede carebis.

Prouerb. 20.

Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas: quicunq; his delectatur, non erit ſapiens.

Prouerb. 31.

Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas. Ne forte bibant, & obliniſcantur iudiciorum, & mutant cauſam filiorum pauperis.

Esaiæ. 5.

Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis.

Ibidem.

Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & veri fortes ad miscendam ebrietatem.

Esaiæ. 28.

Verùm hi quóq; præ vino nescierunt, & præ ebrietate, errauerunt. Sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiúmq;, ita vt non esset vltrà locus. &c.

Oseæ. 4.

Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor.

Habacuc 2.

Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius. Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoque, & cõsopire. Circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuã, &c.

Ecclesiasticus 31.

Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera & tortura viro infrunito, somnus sanitatis in hominé parco.

Ibidem.

Diligentes in vino noli prouocare, multos enim exterminauit vinum, &c.

Ibidem.

Vinum in iocunditatem creatũ est, & non in ebritatem ab initio. Exultatio animæ & corporis vinũ moderate potatũ. Sanitas est animæ & corporis, sobriè potus. Vinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit, &c.

Ecclesiasticus 37.

Propter

Propter crapulam multi abierunt: qui autem abſtinens eſt adijcit vitam.. Mat.17.

Hoc genus non eijcitur, niſi per orationem & ieiunium. Luc.21.

Attendite vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate. Rom.13.

Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. ſicut in die honeſtè ambulemus: non in comeſſationibus & ebrietatibus. 1.Cor.5.

Si is qui frater nominatur, ebrioſus eſt, cum huiuſmodi nec cibum ſumite. Gal.5.

Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt ebrietates, comeſſationes, & his ſimila, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur: Epheſ.5.

Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. 1.Theſ.5.

Non ſumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri: ſed vigilemus & ſobrij ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt. & qui ebrij ſunt nocte ebrij ſunt Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſimus. Ad Tit 2.

Loquere quæ decent ſanam doctrinam, vt ſenes ſobrij ſint. 1.Pet.4.

Sat eſt nobis, quòd anteacto vitæ tempore voluntatem gentium patrauerimus, cum verſaremur in laſciuijs, concupiſcentijs, vinolentijs, comeſſationibus, compotationibus, &c. Sitis igitur ſobrij & vigilantes ad orandum. 1.Pet.5.

Sobrij eſtote, vigilate: quoniam aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret.

IN MENDACES OBTRECTATORES.

In detractores malè qui furantur honores,

Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis,
Hæc edilcatur, & cantio ſæpe canatur.
Laus tibi ſit Chriſte, quoniam liber explicit iſte:
Dextræ ſcriptoris bene dic precor omnibus horis.

FINIS.

LONDINI.
Excudebat Thomas Dawſonus ex aſſignatione *Roberti Barkeri.*

CATONIS DISTICHA DE MORIBVS, CVM SCHOLIIS DES. ERASMI ROTERODAMI.

Adiecta sunt,

Dicta Græca sapientum, interprete Erasmo Roterodamo.
Eadem per Ausonium, cum Erasmi doctissimâ enarratione:
Mimi Publiani ex eiusdem Erasmi restitutione, cumque Scholijs eiusdem.
Isocratis ad Demonicum Oratio parænetica, longè ad iuuentutis mores vitè formandos vtilissima.

Omnia summâ curâ, diligentiáque excusa.

LONDINI,
EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
Stationariorum. 1610.

Cum Priuilegio.